

**T.C
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ
“ŞEHD-İ EBRÂR”
MESNEVÎSİ (İNCELEME- METİN)**

**CEREN ULUSOY
11723105**

**TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CİHAN OKUYUCU**

**İstanbul
2014**

T.C
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİMDALI
TÜRK EDEBİYATI PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUHYÎ-İ GÜLŞENÎ
“ŞEHD-İ EBRÂR”
MESNEVÎ’Sİ (İNCELEME- METİN)

CEREN ULUSOY
11723105

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 03/03/2015

Tezin Savunulduğu Tarih: 20/03/2015

Tez Oy Birliği / ~~Oy Çekilişi~~ ile Başarılı Bulunmuştur.

Unvan Ad Soyad	İmza
Tez danışmanı : Prof. Dr. Cihan Okuyucu	
Jüri Üyeleri: Yrd. Doç. Dr. Cevdet Sarı	
Y. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım	

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. CİHAN OKUYUCU

İstanbul
Mart, 2015

Öz

Muhyî-i Gülşenî' nin Şehd-i Ebrâr Mesnevîsi (İnceleme- Metin)

Ceren Ulusoy

Mart, 2015

XVI. yüzyılda yaşamış olan Muhyî daha çok Bâleybelen adlı eseri ile edebiyat çevrelerince tanınmaktadır. Kendisi edebiyatımızda ilk yapma dilin kurallarını bu eseri ile ortaya koymuştur. İyi bir eğitim almış, Mısır'da kadı nâipliği görevinde bulunmuş, burada Gülşenî tarikatine intisap etmiştir. Yaşamı boyunca kendisini ilme adanmış olan Muhyî sadece edebî değil aynı zaman hadis, tefsir gibi dinî ilimlerde de eserler vermiştir. Gölpınarlı 230'dan fazla eseri olduğunu ifade eder. Çalışmamıza konu olan Şehd-i Ebrâr mesnevîsi Konya Mevlana Müzesi kitaplığında 2311 numara ile kayıtlıdır. 62 varaktan oluşan, harekeli nesih ile yazılmış olan mesnevî manzumdur ve Hz. Peygamber'in bazı mucizelerinden, dört halifeye ait bazı kerâmetlerden, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin'e atf edilen bazı kerâmetlerinden söz edilmektedir. Mesnevî baştan sona devam eden bir anlatıdan oluşmamaktadır. Her isim ile ilgili üç veya dört başlık bulunmaktadır. Bu başlıklar altında yer alan beyitlerde hem kişiler tanıtılmakta hem de kerâmetler anlatılmaktadır. Bu eserden Muhyî' nin hayatının bu devresinde maddi sıkıntı içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Muhyî'nin hayatı ile ilgili daha önce farkedilmemiş olan bir Edirne döneminden bu eserin hatime bölümünden hareketle söz edilebilir. Bu çalışmada metin incelemesi ve transkripsiyonlu metin yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Muhyî-i Gülşenî, Şehd-i Ebrâr, Manzum Mesnevî

ABSTRACT

Muhyî-i Gülşenî' nin Şehd-i Ebrâr Mesnevîsi (İnceleme- Metin)

Ceren Ulusoy

March, 2015

Muhyî, who lived in the XVI. Century, mostly known by literary circles with his work Kitab-i Baleybelen. In Kitab-i Baleybelen he revealed the rules of first artificial language's of our own literature. After a good education, he served as the delegate of Qadi and joined to Gülşeni sect in Egypt. Muhyî, who devoted himself to wisdom throughout his life, has works of literary but also has works of religious wisdoms such as hadiths and commentaries. Gölpınarlı expresses that he has more than 230 works. The subject of our work; Mesnevi of Şehd-i Ebrar is registered to Konya Mevlana Museum with the registration number: 2311. As a verse, Mesnevi occurs from 62 leaves which refers about miracles of Muhammed (Phub), Four Caliphs, Hz. Hassan, Hz. Husain and Hz. Zeynelabidin. Mesnevi does not occur as an ongoing narrative from beginning to end. It contains three or four titles for each name. Couplets which placed under those titles describes both person and miracles. In this work he wrote at the following periods of his life while in Edirne, it is understood that Muhyî was having financial difficulties. This study includes the text review and text with transcription.

Key Words: Muhyî-i Gülşenî, Şehd-i Ebrâr, Manzum Mesnevî

ÖN SÖZ

Elinizde tuttuğunuz bu çalışmanın konusu 16. Yüzyılda yaşamış olan daha çok Muhyî-i Gülşenî olarak bilinen Muhammed Muhyiddin'in iki yüzden fazla eserinden biri olan Şehd-i Ebrâr mesnevi'sinin çeviryazıya aktarılmış metni, bu metnin incelemesi ve müellif hakkında bilgiden oluşmaktadır. Söz konusu eser Konya Mevlânâ Müzesi Abdülbaki Gölpınarlı Kataloğu'nda 2311 numara ile kayıtlıdır. Gölpınarlı söz konusu katalogda eser hakkında şu bilgileri verir: “ Kenarı zencirekli, ortası şemseli, miklaplı kapak kırmızı cilt. 62 yaprak. 13 satır. Harekeli nesih 17. Yüzyıla ait manzum ve mesnevî tarzında. Hz. Peygamber'in bazı mucizelerinden , İmam Hasan ile Hüseyin'in kerâmetlerinden bahs eder.”¹ Eser tek nüshadır ve başka bir nüshasına araştırmalarımız esnasında rastlanmamıştır.

16. yüzyılda yaşamış bir zat olan Muhyî çok yönlü kişiliği ile karşımıza çıkar; kendisi tefsir, kalam, astronomi, gramer gibi alanlarda da eserler vermiş çok yönlü bir süfidir. Tezimize konu olan eser bilinen mesnevîlerde olduğu gibi baştan sona belli bir hikâyeyi anlatmamaktadır. Eserde Hz.Ali, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ebûbekir hakkında hikâyeler anlatılmaktadır. Ayrıca Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin 'in doğumu ile ilgili mucîzevî olaylara yer verilmete ve Hz. Zeynelabidin ile ilgili kerametler bulunmaktadır. Her hikâye kendi içerisinde belli bir kurguya sahiptir. Hikâye edilen şahıs hakkında övgü dolu beyitlerin ardından giriş, gelişme ve sonuç olarak belirli sayıda beyit aralığında isnad edilen kerâmetler tahkiye edilmiştir.

Eserin harekeli nesih olması, tek nüsha olması nedeniyle ortaya çıkacak olası sorunları hemen hemen ortadan kaldırmıştır. Ancak Arapça bilginin yetersiz oluşundan dolayı eserde yer alan Arapça beyit ve hadisler özgün halinde bırakılmıştır. Bunun dışında metin eksiksiz bir şekilde transkripsiyona dikkat edilerek günümüz Türkçesine aktarılmıştır. Müellifimiz hakkında çok sayıda kapsamlı tez ve makale hazırlandığından hayatından kısaca bahsetmeyi uygun gördük. Muhyî ile ilgili tezkire maddelerinden faydalanırken önceki bilgilerden farklı olanlara yer vermeye gayret ettik.

¹ Abdülbaki Gölpınarlı, **Mevlânâ Müzesi Yazmalar Kataloğu**, c.2 (Ankara: TTK, 1978), 305-306.

Tezimiz'e başlarken ilk önce Muhyî ve eserlerinden söz etmeyi uygun gördük, ardından eserin vaka örgüsünden söz ettik. Bunu yaparken her anlatıyı kendi içerisinde değerlendirdik. Hikayeleri tek tek ele alıp, içerisinde barındırdığı malzemeye göre zaman, mekan veya kişiler açısından incelemeye çalıştık. Bunun başlıca sebebi her hikayenin aynı yoğunluğa sahip olmaması bazılarında sanat gösterme gayesinin öne çıkması bazılarında ise öğreticiliğin öne çıkmasıdır.

Şehd-i Ebrâr mesnevîsi besmele, hamdele, tevhîd, münacat, naat, padişaha övgü, sebep-i telîf ve hatimetü'l-i kitâb bölümleri dışında 24 ayrı hikâyeden oluşmaktadır. Metnin tamamı okunup çeviriyazım alfabesi ile günümüz Türk alfabesine aktarılmıştır. Bazı kelime veya beyitler okunmayı metindeki özgün haliyle aktarılmıştır. Bunun başlıca sebebi söz konusu kelime ve beyitlerin Arapça olmasının yanı sıra metnin harekeli olmasına rağmen tutarlı bir okumanın mümkün olmamasıdır. Müellif'in yer yer vezine uydurma ve şiirdeki ahengi koruma kaygısından kaynaklanan kullanımları söz konusudur. Kelimelerin yazımında farklılıklara başvurmuştur. Bu tür kullanımlarda metindeki özgün haline sadık kalmayı uygun gördük. Daha önce de belirttiğimiz üzere metinde birden fazla mûcîze ve keramet anlatıldığından her hikayeyi beyit aralıklarını vererek tek tek anlatmayı tercih ettik. İnceleme kısmı toplam 5 ana başlıktan oluşmaktadır.

Muhyî'nin bu eserinden Gölpınarlı'nın kataloğu dışında hiçbir kaynakta söz edilmemiş olması, tek nüsha olması, metnin Muhyî'nin edebî yönüne dair araştırmacılara fikir verebilecek beyitlere sahip olması, hayatı ile ilgili yeni bilgiler içermesi bizim bu metni yüksek lisans tezi olarak çalışmamıza sebep olmuştur.

Son olarak bu teze çalışırken bana destek olan sevgili kardeşim Esra Karakuş'a, beni her daim cesaretlendiren eşim Hüseyin Alpkağan Ulusoy'a, gerek lisans gerekse yüksek lisans eğitimim esnasında desteğini esirgemeyen Yard. Doç. Dr. Ali Emre Özyıldırım'a, Ordu Üniversitesin'deki eğitimim esnasında beni cesaretlendiren Doç. Dr. Necip Fazıl Duru'ya, baştan sona yardımlarını, desteğini ve bilgisini esirgemeyen kıymetli ve saygı değer hocam Prof. Dr. Cihan Okuyucu'ya sonsuz teşekkür ve saygılarımı sunarım.

Ceren Ulusoy

Eylül,2014

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
Key Words: Muhyî-i Gülşenî, Şehd-i Ebrâr, Manzum Mesnevî.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	ix
KISALTMALAR.....	x
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Muhyî-i Gülşenî	1
1.2. Eserleri.....	6
2. ŞEHD-İ EBRÂR MESNEVÎ'SİNİN İNCELENMESİ	10
2.1. Şehd-i Ebrâr Hakkında	10
2.2. Metnin Kurgusu:.....	12
2.2.1. Giriş bölümü:	12
2.2.2. Sebeb-i Telif	13
2.2.3. Hz. Muhammed Çevresinde Gelişen İki Hikaye:	14
2.2.3.1. Hz. Peygamber ve Hendek Savaşı	14
2.2.3.2. Hz. Peygamber ve ağaç hadisesi	14
2.2.4. Hz. Ebubekir ve Çevresinde Gelişen Kerametler	16
2.2.4.1. Hz. Ebubekir'in rüyası ve Hz. Muhammed'in peygamberlik alâmeti	16
2.2.4.2. Hz. Ebubekir ve bitmeyen sofa	17
2.2.4.3. Hz. Ebubekir'in ölümü ve o esnada yaşanan keramet	17
2.2.4.4. Hz. Ebubekir'in cenazesinin defn edileceği esnada yaşanan olaylar	18
2.2.5. Hz. Ömer ve Çevresinde Gelişen Olaylar	18
2.2.5.1. Hz. Ömer'in ordusu ve suda yitirilen cengaver	18
2.2.5.2. Hz. Ömer ve Mısır valisi İbn-i Asa'nın bâtıl ile mücadelesi	19
2.2.5.3. Hz. Ömer ve Medine'deki yangın.....	19
2.2.5.4. Hz. Ömer ve Medine'deki deprem	20
2.2.5.5. Hz. Ömer'e malum olan tuzak	20
2.2.5.6. Hz. Ömer ve Rum kayserinin Müslüman olma hikayesi.....	21
2.2.6. Hz. Osman ve Çevresinde Gelişen Kerametler	21
2.2.6.1. Hz. Osman ve zinacıya cevabı	21
2.2.6.2. Hz. Osman'ın şehadeti	22

2.2.6.3. Hz. Osman'ın şehadetinden sonra yaşananlar	22
2.2.7. Günahkar Bir Kavim Hakkında	23
2.2.8. Hz. Ali ve Çevresinde Gelişen Olaylar.....	23
2.2.8.1. Hz. Ali ve hakkında gıybet edenlerin akıbeti	23
2.2.8.2. Hz. Ali ve eli kesilen hırsız hikayesi	24
2.2.8.3. Hz. Ali ve Fırat nehri.....	24
2.2.8.4. Hz. Ali ve yeni evli çift	25
2.2.9. Hz. Hasan Çevresinde Gelişen Olaylar:.....	26
2.2.9.1. Hz. Hasan'ın doğumu ve o esnada gelişen olaylar	26
2.2.9.2. Hz. Hasan'ın hac yolculuğu	27
2.2.10. Hz. Hüseyin ve Çevresinde Gelişen Olaylar:.....	28
2.2.10.1. Hz.Hüseyin doğumu esnasında Hz. Muhammed ve cennetten atılan melek arasında yaşananlar	28
2.2.11.1. Hz. Zeynelabidin ve iblis	30
2.2.11.2. Hz Zeynelabidin ve vahşi hayvan arasında geçenler.....	31
2.2.13. Dönem Padişah'ına Durumunun Arzı	32
3. ŞEHD-İ EBRÂR'IN ÜSLUP İNCELEMESİ	33
3.1. Kişi Tasvirleri	33
3.2. Savaş Tasvirleri	35
3.3. Meclis Tasvirleri	36
3. 4. Zaman	39
3. 5. Mekan	41
3. 6. Âdetler	42
3.7. Bitkiler.....	43
3.8. Eserde Yer Alan Deyimler Listesi	44
4.SONUÇ.....	48
5. ŞEHD-İ EBRÂR MESNEVÎSİ.....	49
İNDEKS (KİŞİ,YER VE GEZEĞEN ADLARI)	204
KAYNAKÇA.....	208
EKLER	213
EK – 1	213
Ek 1: 2a ve 2b no' lu varaklar	213
EK – 2	214
Ek 2: 3a ve 3b numaralı varaklar.....	214
EK – 3	215
Ek 3: 4a ve 4b numaralı varaklar	215
ÖZ GEÇMİŞ	216

TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

ا, ء	a, e, ʾ	ص	ş
آ	ā, a	ض	ž, ḏ
ب	b	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	ṯ	غ	Ġ
ج	c	ف	F
چ	ç	ق	ḳ
ح	ḥ	ك	k
خ	ḫ	گ	g, ħ, k
د	d	ل	l
ذ	ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v (o, ö, u, ü)
ژ	j	ه	h (a, e)
س	s	لا	lā
ش	ş	ي	y (ı, i, î)

* vâv-ı ma'dûle “v” işaretiyle gösterilmiştir: خواب : ḥvāb gibi.

KISALTMALAR

age.	: Adı geen eser
b.	: Beyit numarası
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
c.	: Cilt
ev.	: eviren
H.	: Hicri
h�r.	: Hazırlayan
M.	: Miladi
mtn.	: Metinde
�.	: Ölüm yılı
s.	: Sayfa
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTK	: Türk Tarih Kurumu
Yay.	: Yayın, yayınları
yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Muhyî-i Gülşenî

H.935/ M. 1528 yılında Edirne’de doğan Muhyî’nin adı kaynaklarda Muhammed veya Mehmed olarak yer almaktadır. Muhyî’nin çağdaşlarından kendisini “ Derviş Muhyî” diye çağırılmasını istediğinin, çağdaşlarının ise ona “Acem Fethioğlu” veya “ Muhyî Çelebi” diye hitap ettiğini kaynaklardan öğreniyoruz. Tahsin Yazıcı Muhyî’nin kesin doğum tarihine eserlerinden elde ettiği bilgiler doğrultusunda ulaştığını ifade eder; “ ..953’te on sekiz, 1012’ de yetmiş yedi yaşında olduğunu ifade etmekte ve bundan kendisinin 935’te doğduğu anlaşılmaktadır.”²

Dedesi Ebū Tālîp aslen Şîrâzlı olup ticâretle uğraştığı bilinmektedir. Dönemin Şîraz valisi Akkoyunlu sūfî Halil’in zulmünden kaçarak Kazvin’e yerleşmiştir. Muhyî’nin babası Fethullah burada doğmuş, dedesinin Kızılbaşlar tarafından öldürülmesi sonucu Edirne’ye göç etmiş ve buraya yerleşmişlerdir. Kendisinin bir erkek bir kız kardeşi vardır. Erkek kardeşi Selanik mevlevihanesinin bânisi Ekmekçizâde Ahmed Paşa’dır.³

Dünya arzusunu gönlünden atmış, ilim ve irfan yoluna kendisini adanmış, rind meşrep sayısız eser kaleme almış, şiir kuvvetli, aşık gönüllü bir zat olarak⁴ nitelenen Muhyî Edirne’de dünyaya gelmiş ve sekiz on yaşlarında iken bir Nakşîbendi şeyhinin yanına evlatlık olarak verilmiştir. Mustafa Koç, Muhyî’nin babasının Muhyî daha küçükken bir rüya gördüğünden söz eder. Bu rüyada babası ulu bir zatın oğlunu istediğini onun da bu isteği kabul edip oğlunu bu kişiye emanet ettiğini ve o andan itibaren gönül rahatlığı içinde yoluna devam ettiğini görür. Daha sonra Nakşî şeyhi

² Muhyî-i Gülşenî, **Menâkıb-ı İbrâhim-i Gülşenî ve Şemlelizâde Ahmed Efendi Şive-i Tarikat-i Gülşenniyye**, hzr: Tahsin Yazıcı (Ank: T.T.K. Bsm., 1982) VII.

³ Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, hzr: A. Fikri Yavuz, İsmail Özen, (İstanbul: Meral yay.1972)151.

⁴ Bağdatlı Ahdî, **Gülşen-i Şu’arâ**, hzr: Süleyman Solmaz

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10731,agmpdf.pdf?0> [12.10.2013]277-278.

Özbek Hacı Kasım ile karşılaşır ve oğlunu şeyhin isteği üzerine ona teslim eder.⁵ Muhyî bu sayede şeyhin oğlu ile beraber Edirne’de bulunan Beyazıt medresesinde eğitim almaya başlamıştır. Muhyî hayatının bu genç döneminde çeşitli vesilelerle İstanbul’a gelmiş ve çeşitli sohbetlere katılıp, zamanının önemli şahsiyetleri ile karşılaşma, derslerine devam etme fırsatı bulmuştur.

H. 952\1545 yılında İstanbul’da bulunduğuna kaynaklar işaret etmektedir. H. 953\ M.1546 yılında Ebussuud Efendi ile Gülşenî şeyhi Muhyiddin-i Karamânî’nin meclislerine devam etmiştir. Tarih düşürmede gösterdiği hüner sebebiyle Ebussuud Efendi kendisine “ Sahib-i tarih” deme iltifatında bulunmuştur. Muhyî’nin henüz daha on sekiz yaşında iken Farsça beyit söylemede gösterdiği hüner Kapı ağası Haydar Ağa’nın kendisine “ Küçük Acem” demesine neden olmuştur. Onun hayatında İstanbul’da geçirdiği bu yıllar önem arz etmektedir; Haydar Ağa sayesinde Kanunî için yazmış olduğu Farsça ve Türkçe kasideler padişaha sunulmuştur. İstanbul’da Haydar Ağa’nın evinde yapılan bir toplantıda şair Zâtî, Sehâbî, İbrâhim Gülşenî’nin torunu Şehnâme-i Âl-i Osman müellifi Ârifî Fethullah Çelebi ve o esnada henüz ağa olan Şemsi Paşa ile tanıştığını anlatır.⁶ Yazıcı söz konusu ansiklopedi maddesinde Muhyî’nin bu insanlarla nasıl tanıştığına dair fikir yürütür ve ailece tanışıklıktan ileri geldiğini beyan eder. Dedesinin İbrâhim Gülşenî’nin müridi olması dolayısıyla Muhyî’nin Ârifî Fethullah’ın yanına gitmiş olabileceğine değinir.

Muhyî H. 954\1547 yılında İstanbul’dan ayrılır. H.957-959\M.1550-1552 tarihlerinde tekrar Edirne’ye gelir.⁷ H. 959\ M.1552 yılı sonunda Mısır kadısı olan Bâkî’nin yanına kadı naibi olarak atanır. Mısır’a gittikten bir süre sonra şeyhî Ahmed Hayâlî’ye intisap eder. Bu biatin ardından dünya işlerinden iyice sıyrılmak isteği duymuş olacak ki naiblik görevinden istifa etmek ister. Ancak buna ne yardımcılığını yaptığı Mısır kadısı Bâkî ne de şeyhi izin verir.. Yine de “ilk intisap yıllarında Muhyî’de önemli değişiklikler meydana gelir. Onun bu devrede dünya işlerine kayıtsız, bütünüyle katı bir zühd içinde görürüz. Aşırılığını, şeyhî Ahmed Hayâlî’nin

⁵Mustafa Koç, **Bâleybelen: Muhyî-i Gülşenî İlk Yapma dil**, 1.bs, (İst: Klasik yay., Nisan 2005)5-8

⁶ Tahsin Yazıcı, “ Muhyî-i Gülşenî”, **T.D.V. İslam ansiklopesi** (İstanbul: TDV yay., c.31, 2006), 79.

⁷ Abdullah Tümsük, **Ahlâk-ı Kirâm: Muhyî-i Gülşenî**, 1.bs. (İst: İnsan yay. Şubat 2004), 45.

bu sert din anlayışıyla çatıştığını düşündüğü bazı hallerini yer yer söze yansımayan itirazlara kadar vardırır.”⁸ Bir süre sonra Ahmed Hayâlî’nin kızı ile evlenir.

Görevi esnasında ilim öğrenme ve öğretmeden uzak kalmamıştır. Hem görevini devam ettirmekte hem de ders alıp ders verdiğini görmekteyiz. Cemâleddin Hazrecî adında bir zattan astronomi dersleri almış, kendisi de o sıralar Mısır’ a defterdâr tâyin edilen Beyâzîd Çelebi’nin oğlu Bâli Bey’e Mevlânâ’nın Mesnevî’sini okutmuştur. Muhyî tarikat içerisindeki seyr ü sülukunu kısa sürede tamamlamıştır.

Ahmed Hayâlî kendisine İstanbul’dan gelen davetlere kayıtsız kalamaz yanına Muhyî’yi de alarak H. 963\ M.1555 yılında Mısır hazine kafilesine katılıp İstanbul’a gelir. İstanbul’a geldiği yıl içerisinde Gelibolu’lu Sürûri Efendi’nin derslerine devam etmeye başlar.⁹ Yine bu dönem içerisinde Büyük Ali Paşa, veziri-i azamlığa ikinci defa gelen Rüstem Paşa ve Şeyhülislam Ebusuud Efendi ile bağlantıya geçer. Muhyî şeyhi ile beraber dönmez birkaç mürid ile beraber burada kalır. Bundaki amaç Muhyî’nin şeyhlik yapmasını sağlamaktır. Ancak Muhyî buna kendisine uygun görmez ve geri döner. Mısır’dan uzak kaldığı bu zaman dilimi içerisinde Edirne’ye de giden Muhyî burada zor bir kış mevsimi atlatır ve şair Beyânî ile aynı odayı 6 ay boyunca paylaşır.

Mısır’a dönüş yolunda H. 965-966\ M.1557-1558 yıllarında hac farızasını yerine getiren Muhyî’nin yaklaşık 10 yıl boyunca Mısır’dan ayrılmadığını Tahsin Yazıcı bize aktarır. Mustafa Koç, Muhyî’nin Mısır’da bulunduğu müddet zarfında muhtelif meşrebtan sūfîlerle temas kurduğuna değinir. Bunlar arasında Muhammed Emîn dikkat çeker, Muhyî H. 967-968\ M.1559-1560 yılında Kahîre’de onunla bir araya gelir.¹⁰

Kaynaklarda hayatı hakkında genellikle bu çerçevede bilgi verilen Muhyî hakkında çalışmamız esnasında daha önce söz edilmemiş bazı bilgilere ulaştığımız kanaatindeyiz. III. Murad’a sunulmak amacıyla yazılan Şehd-i Ebraîr mesnevîsinin tam yazılış tarih bilinmemtedir. Söz konusu padişah 1574-1595 yılları arasında hüküm sürmüştür ve biz de eserin yazılış tarihi olarak bu zaman aralığını kabul ediyoruz. Kaynaklar 1568 yılında sonra Muhyî’nin zaman zaman İstanbul’a gelmekle beraber Mısır’da ikamet ettiğinden ve Mısır’da kalmayı arzuladığında söz

⁸ Mustafa Koç, age,28

⁹ age, 33.

¹⁰ age, 40.

etmektedir¹¹. Ancak söz konusu Hatime başlığı altında anlatılanlara baktığımızda Muhyî' nin Edirne'de olduğunu söylemek mümkündür. ¹²

Hatime başlığında, padişahın istekte bulunduğu diğer başlık ve beyitlerde durumunu izah ederken büyük bir yokluk ve sıkıntı içerisinde olduğunu da öğreniyoruz. Kendisinin uzun süredir kanat açıp Hak katına ulaşmak istediğinden söz eder ve ancak yine de III. Murad'ın saltanatını görebildiği için Allah'a şükreder. Önceleri tek derdi tasası ilim ile meşgul olmaktır. Kendisini ilim denizinden inciler çıkaran bir gavvasa benzetir. İlim yolunda ilerlerken yolunun büyük ulemalara ulaştığından söz eder. Buraya kadar olan bölümlerde Muhyî'nin Mısır'da geçirdiği zaman diliminden söz ettiğini düşünüyoruz. Kendisi burada kadı naipliği yaparken bu görevden vazgeçip Babaşehri olarak işaret ettiği Edirne'ye dönmüş olması muhtemeldir. Zira Tahsin Yazıcı'nın hazırlamış olduğu “ Menakıb-ı İbrahim Gülşenî ve Şeleli-zâde Ahmed Efendi Şîve-i Tarikat-i Gülşenîye” adlı eserden 1567 yılında Mısır'da olduğu, 10 yıl boyunca ayrılmadığı söylenmekle birlikte söz konusu eserden hareketle onun bu sıralarda 2 yıl İstanbul'da bulunduğunu öğreniyoruz.¹³

Babaşehridir adı ol yirüñ

Vatanydı şehā peder pirüñ(61a/ 1469b.)

Yukarıda yer alan beyitte Babaşehri ifadesini kullanmakla beraber Reşehat Tercümesi'nde kendisi ayrıntılı bir şekilde doğduğu evden söz etmektedir. Mustafa Koç “ Muhyî 935/1528'de Edirne'nin bir imam, bir müezzın ve 20 haneden oluşan 56 nüfuslu Sarıcapaşa mahallesinde doğdu.”¹⁴ İfadesinde Muhyî'nin doğduğu yer hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Babası Fethullah da Edirne'de doğmuştur ve ilim çevrelerine yakın biri olarak merkezden uzakta kalmamıştır. Kaynaklar içerisinde sadece Abdülbaki Gölpınarlı hazırlamış olduğu katalog içerisinde babasının Babaeski'li olduğunu ifade eder.¹⁵

Muhyî'nin bu dönemde Edirne'de ikamet ettiği bilgisi yeni bir bilgi olarak karşımıza çıkmaktadır. Hakkında yapılan çalışmaların çoğunda ve diğer kaynaklarda onun Mısır'da şeyhi Ahmed Hayālî'dena ayrı kalmak istemediğinden

¹¹ Muhyî, age, s. 8

¹² Bu beyitleri okumak için 206-214. Sayfalar arasına bakınız.

¹³ Muhyî, age, 10

¹⁴ Mustafa Koç, age, 4.

¹⁵ Gölpınarlı, age, 306.

ve ölünce onun mezarına yakın bir yere gömülmek istediğinden söz eder. Ancak söz konusu başlıklar altındaki beyitlerden Edirne'ye geldiğini ve burada büyük sıkıntılar çektiğini kuru ekmeğe muhtaç duruma düştüğünü öğreniyoruz ve III. Murad'tan kendisine tevliyet (bir vakıf işi) verilmesini ister. Bunun içinde Edirne'de Sultan Bayezid'in yaptırmış olduğu bir vakfi işaret eder. Muhyî gençlik yıllarında Bayezid Medresesi'nde eğitim aldığı esnada danışmendlik yani kadı yardımcılığı yapmıştır. Kendisine iade edilmesini istediği görevin daha önce aynı medresede icra ettiği danışmendlik görevi olduğunu söylemek bu bilgilere dayanarak mümkündür.

Sonuç olarak Muhyî Mısır'da ölmeden evvel 40-60 yaşları arasında olduğunu tahmin ettiğimiz bir dönemde Mısır'dan ayrılmış ve Edirne'ye gelmiş. Burada eldeki bilgilerden hareketle çok sıkıntı çektikten sonra III. Murad'tan Bayezid Medresesi'nde bir görev istemiştir. Babasının daha önce bu görevi yapmış olduğunu söylemiştir. Ama gerek kendisinin yazdığı eserlerde gerek kendisinden söz edilen eserlerde babasının ilim çevrelerine yakın ve sevilen bir zat olması dışında bir bilgiye yer verilmemiştir. Eserinde yer alan bu isteklerine bir cevap gelmemiş olacak ki Muhyî bir süre sonra Mısır'a dönmüştür. Çünkü kendisi hayatının son devresinde Mısır'da bulunmuş ve ölümünü beklemiştir. Bu esnada eserler yazmaya devam etmiştir.

Muhyî Mısır'da iken Şeyhi Ahmed Hayalî vefat eder, bu hadise ile beraner onun şeyhlik postuna oturması beklenir; ancak tekkenin en kıdemlisi olmasına ve hilâfeti H.977-978\ M.1569-1570 senesinde almış olmasına rağmen şeyhinin hayattayken oğlu Ali Safvetî'yi işaret etmesi üzerine şeyhlik mertebesine ulaşamaz. Yanında büyüyen ve hocalığını yaptığı Safvetî'nin posta oturması Muhyî için başlangıçta kabulü zor bir durumdur. Bir süre biat etmekte zorlanır.¹⁶ Bu durumdan dolayı tekke içerisinde daimi bir rekabet havasının hakim olduğuna kaynaklar yer verir.

Zaman zaman kısa seyahatler yaparak Edirne ve İstanbul'da bulunmuş olsa da ömrünün son zamanlarını Mısır'da geçirdiğini biliyoruz. İmam Şafî'nin Karafe'de bulunan türbesinde uzlete çekilen Muhyî, uzun süredir tamamlayamadığı “ Menākıb-ı İbrāhim Gülşenî” adlı eseriyle ilgilenmiştir. H.1013\ M.1604 yılında vefat eden

¹⁶ age., 42.

Muhyî Kahire Gülşenîhânesi'nde İbrâhim Gülşeni ve ailesinin mezarlarının bulunduğu türbeye defn edilmiştir. Kendi ölümüne şu tarihi düşürmüştür:

“Şehîd-i aşk-ı Cânân oldu Muhyî”

1.2. Eserleri¹⁷

Menākıb-ı İbrāhîm-i Gülşenî: Menākıb, 16. Yüzyılda Gülşenîliğin kuruluş ve gelişme sürecini geniş bir şekilde ele alan yegâne eserdir. Bu eser, kaleme alındığı yüzyılın Osmanlı tekke, medrese ve devlet yapısı hakkında değerli bilgiler içermekle kalmaz, Akkoyunlu ve Memlûklu dönemi için de mühim bir kaynak olma özelliği taşır. Eser 10 bölümden oluşmaktadır; İbrâhim Gülşenî'nin biyografisi yanında Akkoyunlu ve Memlûklu döneminin anlatıldığı parçalara ilâve olarak “Silâhdâr” başlıklı müstakil bir bölümde Karakoyunlu ve Akkoyunlu hükümdarlarına dair özet bilgi verilir.

Muhyî, menakıbı İbrāhîm Gülşenî'nin oğlu Ahmed Hayâlî'den, İbrāhîm Gülşenî'nin o sırada hayatta olan halifelerinden, Kahire ve İstanbul' da İbrāhîm Gülşenî ile görüşmüş devlet ricalinden dinleyerek yazar; kendisinden önce bu yolda eser yazmış olan İlhamî Halife'nin menakıbından yararlanır.

Eser ilk dönem kaynaklarının verdiği bilgilerle tam bir tutarlılık gösterdiği gibi, kronolojik metoduyla da modern çalışmalarda aydınlatılamayan yıllar için tek kaynak olma özelliği taşır. H. 977\ M.1569' da yazımına başlanan eser H. 1013\ M.1604'te tamamlanmıştır.

Reşehât Tercümesi: Bugüne kadar, Safî mahlaslı Fahrüddin Ali bin Hüseyin Vâiz Kâşîfî'nin 1503'te Farsça telif ettiği Nakşîliğin hâcegân silsilesine ve menkıbelerine ait Reşehât-ı Aynü'l- hayât'ın Trabzonlu Mehmet Maruf Efendi'nin H. 935\ M.1585'te tamamlayarak III. Murad'a takdim ettiği tercümesi, Osmanlı

¹⁷ Bu başlık Mustafa Koç'u Bâleybelen: Muhyî-i Gülşenî İlk Yapma Dil adlı eserinden yararlanılarak hazırlanmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkn. Mustafa Koç, **Bâleybelen: Muhyî-i Gülşenî İlk Yapma dil**, 1.bs, (İst: Klasik yay., Nisan 2005) 44-52.

döneminde yapılmış ilk Türkçe tercüme sanılıyordu. Muhyî'nin çevirisi, H.977\ M.1569 tarihinde tamamlanması itibariyle Mehmed Marufûn'kinden 16 yıl önce yapılmış ilk Türkçe Reşehât tercümesidir.

Muhyî, Reşehât tercümesinin başına ilâve ettiği dibâcede Osmanlı kültür tarihi için değerli bilgiler aktarır. Özellikle Nakşîliğin Anadolu'daki yerleşme ve gelişme seyrinde Abdulah İlähî ve Emir Buharî dışındaki hâcegân bağlantılarının karanlıkta kalan isimleriyle doğrudan ilişki kuran Muhyî ilk elden bilgiler verir. Tercümenin bir diğer orijinal yönü, geçici Orta Asya kökenli Nakşîler dışında, İstanbul'un mistik hayatını müesseseseleşerek devam ettiren Nakşîler hakkında verdiği bilgilerdir.

Tercüme bölümünü oluşturan ve Reşahât-ı Muhyî adını alan kısımda da, Muhyî'nin gerek duyduğu yerde, şahsî dünyasına ait tecrübeler ve yaşadığı mistik süreçlerle ilgili zengin katkıları vardır.

Nefhatü'l- Eshâr: Muhyî, münacaat ve naattan sonra yaşadığı belli başlı mistik tecrübelerini, başından geçen mühim hadiseleri, ilişki kurduğu bazı şeyhlerden dinlediği hikmetleri, İbn Arabî felsefesini, Gülşenîliğe intisabını, şeyhi Ahmed Hayalî ile yaptığı İstanbul yolculuğunu, İstanbul'da postnişin olduğu dönemini, oğullarına verdiği öğütlerini, aşk ve vahdeti vücut etrafında dönen hikayeleri mesnevî nazım şekliyle Nefhatü'l- eshâr'da anlatır. Çalışmanın bir başka önemi, Şehyüislam Zekeriya el- Ensarî'nin oğlu Cemaleddin- Hazrecî'nin aktardığı ve miraca yer verdiği bölümden kaynaklanır. Bu bölümde İbn Arabî'nin Fusûs adlı eseri, müşahhas hikâye üslûbunda anlatılır. Türkçe yazdığı bu çalışma, Nefhatü'l- eshâr adının sayısal değeri olan H.997\ M. 1588 yılında tamamlanır.

Ahlâk-ı Kirâm: 16. Yüzyılda Osmanlı sahasında kaleme alınmış ahlâk kitaplarından birisi Muhyî'nin Ahlâk-ı Kirâm adlı esridir. Fert, aile ve toplum ahlâkını konu alan bu özel tarzın 16. Yüzyıl Osmanlı'sında telif edilen iki büyük eserinden biridir. Oğulları için Ahlâk-ı Kebîr isimli eserinden meydana getirdiği bu eser, bir unvan üç ihsan ve bir pâyâna ayırdığı bölümlerden oluşur. H. 935\ M.1585'te tamamlanan eser saha önce kaleme almış olduğu Sîret-i Murâd- Cihân adlı eserinin tekrarıdır.

İhsānnāme: Balkanlar'da seyreden Osmanlı- Eflāk harbinin bütün aşamaları, Kahire'de oynanan ve hamleleri Osmanlı ordularıyla Eflāk ve Macar güçleri

üzerinde netice veren metafizik bir satrançla şekillenmeye başlar. Bu savaş oyunu, yaşı bir hayli ilerlemiş dervişle, sevdasına tutulduğu genç hristiyan arasında bir düşle başlar ve etraflarında kozmik kuvvetlerin çarpıştığı gerçekliğe dönüşür.

Bir kere gördüğü güzele vurulan ve sevdası kesintisiz beş yıl süren Muhyî'nin ilişkisi nitelik değiştirerek, gerçek zaman, mekan ve kişilerle gelişen ve merkezinde ihsanın yer aldığı büyük bir fetih hareketiyle neticelenir. Bu fetih kademe kademe gözler önüne serilir.

Ana mihverinde döndüğü ihsan temasından dolayı metin İhsānnāme adını alır. Hikāye bütün ayrıntılarıyla hikāyenin başkarakteri Muhyî'nin kaleminden aktarılır. Eserin telif tarihi H. 1010\ M.1598'dir.

Divan (Gazeller): Şiirlerini müstakil bir metinde toplamayan Muhyî'nin, Mısır'daki Mecmua'da farklı adlarla yer almış ve hacmi bir divan meydana getirecek kadar olan şiirlerinin Türkçe ve Farsça gazeller bölümüdür.

Divan (Kasideler): Kasidelerin ağırlık kazandığı bu bölümde daha çok Mısır beylerbeylerine sunulmuş olanlar yer alır. Türkçe ve Farsça yazılmış olan bu kasideler arasında başta şeyhi Ahmed Hayālî olmak üzere dinî ve mistik şahsiyetler için parçalar da bulunur.

Sîret-i Murād-ı Cihān: Muhyî, Mısır'da yürüttüğü nāzır-ı nuzzārılık görevinin Cizre kadısına verilmesi üzerine, haksızlığın giderilmesi, eski görevinin iadesi amacıyla H. 985\ M.1557'de İstanbul'a gelerek Sultan III. Murad'a müracaatta bulundu. Bu müracaatını akait ve ahlāk içerikli iki bölümden oluşan Sîret-i Murād-ı Cihān isimli eseriyle gerçekleştirdi.

Yukarıda bir kısmından söz etmiş olduğumuz eserler dışında Muhyî'nin daha birçok eseri bulunmaktadır. Kaynaklarda sıklıkla işaret edilen bu eserleri biz tekrar etmek yerine önemli gördüklerimiz hakkında bilgi vermeyi uygun bulduk. Bunlar dışında Hüsn ü Dil, Ahlāk-ı Kerîm, Arüz-ı Kebîr, Risāle-i Vahdet, Vefr-i Vahdet, Hikāyātü'l- Āşıkîn, Tenezzülât-ı Aşkıyye, Hakāyiku'l- Hikem, Tuhfetü'l- Hekîm, Aynü'l- Hayāt Şerhi, Bünyād-ı Şi'r-i Ārif, Gül-i Sad-Berg, Muhtelif Şiirler, Mektuplar, Anberiye Risalesi, Risāle Fî Esmāi'l- Hüsnā, Şerh-i Müstezād-ı Muhyî, Mukattaāt, Gazālenāme (Mensur), Gazālenāme (Manzum), Şerh-i Hadîs-i Erbain, Hakka'l- Yakîn, Mevlevî, Risāle Fi'l- Akāid, Füyüzul Velî, Risāle-i Beyne'l- İşaeyn,

Silsiletü'l- Aşk, Şerh-i Hadîs-i Cibrîl ve daha adını sayamadığımız iki yüzden fazla eseri bulunmaktadır.

2. ŞEHD-İ EBRÂR MESNEVÎ'SİNİN İNCELENMESİ

2.1. Şehd-i Ebrâr Hakkında

Muhyî, gerek şairliği gerekse de sûfî kişiliği ile edebiyatımıza katkısı olan iki yüzden fazla eser sahibi bir âlim olarak önem arz etmektedir. Kendisi küçük yaşlardan itibaren yetiştiği çevre ve aldığı eğitim sebebiyle mistik ortamlardan uzak kalmamıştır. Muhyiddîn-i Arabî çizgisinden ayrılmadan tasavvufî çalışmalara imza atmıştır. Gülşenîliğin yanısıra Nakşîbendilik ve Mevlevîlik ile de bağ kurmuş olan Muhyî gramer, tefsir, hadis, kelam, retorik, kelâm gibi birçok alanda eser vermiştir.

İyi bir öğrenim görmüştür. Arapça ve Farsça'ya son derece hakimdir, Bâleybelen adlı eseri uluslararası bir dil icat edecek kadar gramere vakıf biri olduğunu göstermektedir. Ebced ve tarih düşürmede başarılıdır, eserlerine çoğu defa yazıldıkları tarihleri işaret eden isimler vermeyi uygun bulmuştur.

Çalışmamıza konu olan Şehd-i Ebrâr metni Konya Mevlânâ Müzesi Abdülbaki Gölpınarlı Kataloğu'nda 2311 numara ile kayıtlıdır. Gölpınarlı söz konusu katalogta eser hakkında şu bilgileri verir: “ Kenarı zencirekli, ortası şemseli, miklaplı kapak kırmızı cilt. 62 yaprak. 13 satır. Harekeli nesih 17. Yüzyıla ait manzum ve mesnevî tarzında. Hz. Peygamber'in bazı mucizelerinden , İmam Hasan ile Hüseyin'in kerâmetlerinden bahs eder.”¹⁸ Abdülbaki Gölpınarlı bahsetmese de eserde aynı zamanda Hz. Zeynelabidin ile ilgili menkıbelere de yer verilmiştir.

İsmail Ünver Türk Dili Dergisi'nde yayımlanan “ Mesnevî” adlı çalışmasında mesnevîleri yazılış amaçlarına göre 4 gruba ayırmıştır: “ 1. Grup okuyucuya bilgi vermek, onu eğitmek amacı güden mesnevîler: Bu grupta dinî, ahlâkî eserlerle eski bilimlerle ilgili olan ve ansiklopedik bilgiler veren mesnevîler yer alıyor”¹⁹ der. Süre çeviri ve şerhleri, kırk hadis çeviri ve şerhleri, yüz hadis çeviri ve şerhleri, mevlidler, hilyeler, Hz. Muhammed ve yakınları hakkında hikayeler ve maktelleri²⁰ anlatan

¹⁸ Gölpınarlı, *age*,305-306.

¹⁹ İsmail Ünver, “ Mesnevî”, *Türk Dil: Türk Şiiri Özel Sayısı (Divan Şiiri)*, s.415-416-417/ Temmuz-Ağustos-Eylül(1986): 438

²⁰ Ünver, a.y.

eserleri de dinî mesnevîler kategorisine dahil etmektedir. Tüm bu bilgilerden ve tez metnimizde anlatılan hikayelerden hareketle Şehd-i Ebrâr mesnevîsinin dinî mesnevîler kategorisine girdiğini söylemek mümkündür.

Aruz vezinin “ Mefâilün Mefâilün Feülün” kalıbıyla yazılmış olan bu eser, Muhyî’nin de bizzat belirttiği üzere Sultan III. Murad döneminde yazılmıştır, bunu hem methiye bölümünde hem de hatime bölümünden padişahıtan istekte bulunduğu beyitlerden anlıyoruz:

“Hidîv-i mâlik-i mülk-i Süleymân
Şeh-i sulţân Murâd bîn Selîm Hân” 9a/b.184

“Zamânında o şâh-ı ‘adl u dâdîñ
Deminde Hâzret-i sulţân Murâdîñ”60b /b.1433

Hatimetü’l- kitab bölümüne baktığımızda eserin söz konusu tarih aralığında “ Babaşehri” olarak ifade edilen bir yerde yazıldığı söylenmektedir. Kaynaklar Muhyî’nin babasının memleketini Edirne olarak işaret ederken sadece Gölpınarlı “Babaeski”de bulunduğunu katalogda ifade eder. Ancak bunun ile ilgili herhangi bir kaynak göstermez. Hayatını ele aldığımız başlıkta Muhyî’nin bu eseri yazdığı dönemde Edirne’ de bulunmuş olduğuna dair kanaatlerimizi ayrıntılı bir şekilde ifade etmeye çalıştık. Bir kez daha söylemek gerekirse Muhyî’nin hayatının son dönemlerinde Kahire’de olduğu kaynaklar tarafından ifade edilse de kendisinin söz konusu ifadesi onun bir dönem Edirne’de olduğunu işaret eder.

Babaşehridir adı ol yirüñ
Vatanıydı şehâ peder pirüñ (62 a / b. 1469)

“Şehd-i ebrâr” mesnevisi klasik edebiyatımızda çoğunluk arz eden baştan sona belirli bir olayın tahkiye edilmesi anlayışına uygunluk göstermemektedir. Muhyî belirli başlıklar altında Hz. Peygamber’in mucizeleri, 4 halife ve Hz. Hüseyin, Hz. Hasan ve Hz. Zeynelabidin ile ilgili menkıbeler anlatılmaktadır. Her başlık altında kısa veya uzun bir girizgâh ana hikaye ve ardından hatime (dua, dilek, istek...vb) bölümleri yer almaktadır.

2.2. Metnin Kurgusu:

Mesnevî, kendi arasında kafiyeli beyitlerden oluşmuş bir nazım şeklidir. Beyit sayısı bakımından hiçbir kısıtlayıcı kurala bağlı değildir. İki ile on binlerce beyit arasında değişen bir genişliktedir.²¹ Edebiyatımızda karşılaştığımız bir çok mesnevî baştan sona bir hikayeyi belirli bir kurgu, giriş, gelişme ve sonuç bölümleri içerisinde anlatmakla beraber Şehd-i Ebrâr mesnevîsi ise edebiyatımız içerisinde yer alan birçok mesnevînin aksine baştan sona bir olayı anlatmamaktadır. Her bir başlık kendi içerisinde bir giriş, gelişme ve sonuç bölümüne sahiptir.

Şehd- i Ebrâr toplam 62 yaprak, 1505 beyitten oluşmaktadır. Eserin ilk bölümlerini oluşturan besmele, tevhid, münacaat, na't, methiye, sebep-i telif bölümlerini dışarıda tuttuğumuz zaman bir olay tahkiye eden toplam 24 hikayenin bulunmaktadır. Bu hikayeler sırasıyla Hz. Muhammed, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin ile ilgilidir. Her hikaye kendi içinden bir giriş, gelişme ve sonuç kurgusuna sahiptir.

Bu sebeple biz de bu bölümü yazarken hikayeleri ayrı ayrı ele almayı uygun gördük; çünkü tek bir hikaye gibi baştan sona neler olduğunu anlatmak eserin değerlendirilmes açısından sıkıntılara sebep oluyordu. Bu nedenle her hikaye uygun bir başlık altında incelendi. Ancak her hikaye de ayrıntılı betimlemelere, tasvirlere, şahıs kadrosuna yer verilmemiştir. Müellif bazı hikayelerde kişileri ve yerleri ayrıntılı bir şekilde anlatırken bazı yerlerde sadece isim vermeyi tercih etmiş, hikayedeki öğreticiliği ön planda tutulmuştur. Bu sebeplerden ötürü bazı başlıkların içerisinde hikayede yer alan zaman, yer ve kişi ile ilgili ifadeler de yer verilmesi uygun görülmüştür. Tüm bunlara ek olarak eserde anlatılan menkıbelerde ana kahraman durumunda olan tarihi şahsiyetlerin vasıflarından ilk hikayelerde bahsedildiğinden “ Ana kahraman” alt başlığı içerisinde değerlendirilecektir.

2.2.1. Giriş bölümü:

Giriş besmele, tevhîd, münacaat, na't bölümleri ve III. Murad'ın meth edildiği beyitlerden oluşmaktadır. 1b- 9b nolu varaklar arasında yer alan 1- 219. beyitler bu başlık altında yer almaktadır. İçerisinde anlatılanlar aşağıda özetlediğimiz şekildedir.

²¹ Ünver, age, 432

1- 82 . beyitler klasik üslupta yazılmıştır. Hemen her mesnevîde rastladığımız üzere sırasıyla Besmele, Tevhîd, Münacaat bölümleri yer almaktadır. Bu beyitlerde Allah'ın yüceliğine övgüler sunmaktadır. Ayrıca eserini bitirmesi ve onun uzun ömürlü olmasını sağlaması için dua etmektedir.

83- 141. beyitler arasında Na't yer almaktadır. Bu bölümde Hz. Muhammed övülmekte; varlığı ile putların ortadan kalkmasını sağladığı, putperestlerin şaşıp kaldığı, âlemlerin O'nun varlığı sebebiyle durduğu ve O'nu ananın sonsuza değin kötü bir adla anılmayacağı ifade edilir. Burada 119.beyitte Muhyî kendisine seslenir ve 123.beyite kadar kendisinin Hz.Peygamber'i anlatmakta yetersiz kaldığını söyler. Yine 126. ve 134.beyitler arasında gelmiş geçmiş bazı peygamberleri anar. Hz. Peygamber ile onları kıyas eder. 139.-141.beyitlerde Peygamber'e salât ve selâm edip bu bölümü sonlandırır.

141-219.beyitler arasında dönemin padişahı Sultan III. Selim hakkında methiye yer almaktadır. 141.beyitten 194.beyite kadar girizgâh bölümüdür. 194-196.beyitler arasında 4 halifeyi sırasıyla anar. 204.beyitten itibaren padişaha dua eder onun saltanatının sonsuz ve yüce olmasını ister.

2.2.2. Sebeb-i Telif

Mesnevîlerin hemen hiçbir müellif tarafından ihmal edilmeyen başlıklarından birisi sebeb-i telifdir. Bu başlık altında şair eserini niçin yazdığını, onu bu eseri yazmaya yönelten sebebi açıklar.²² Mesnevîlerde bu yazılış sebebi genelde birbirine benzer. Hatiften gelen bir ses mesnevî yazarından bir eser yazmasını ister. Bu işi ancak o başarabilir.Bazen de rüya halindeyken mesnevînin yazılmasının istendiği görülmektedir.

Elimizdeki metinde 220-248.beyitler arasında eserin yazılış sebebi anlatılır. Eserin yazılış sebebi olarak rüya motifi gibi sık rastlanan kullanımlarla karşılaşmayız ya da hatiften gelen bir ses de yazara bu mesnevîyi yazmasını söylemez. Bu bölüm yazarın kendisine seslenişi ile başlar ve devamında erenlerden, keramet sahibi ermişlerden söz edilir. Ashabdan söz edileceği belirtilir ve kendisine bunları yazmak için cesaret vermeye gayret eder. Bunları anlatabilmek için gönlünün aşk ile yanmış olması, mihnet çekmiş olunması gerektiğine dair beyitler söyler. Bu yolda canını dahi vermesi gerekebileceğini ifade eder. 226.beyitten itibaren bu zatların

²² Ünver, agm., 436

özelliklerini sıralamaya başlar ve cihanı himmet ile doldurduklarından, bastıkları kara toprağı altın ettiklerinden söz eder. 234. beyitle beraber ne kadar uğraşırsa uğraşsın onları anlatmada yetersiz kalacağını söyler. O nadide salihleri anmak ve söz incisini dizmek için bu eseri yazmaya karar verdiğini söyler. 245-248. Beyitlerde eser hakkındaki beklenti, dilek ve dualarını sıralar.

2.2.3. Hz. Muhammed Çevresinde Gelişen İki Hikaye:

Sebeb-i telif bittikten sonra mesnevîde esas anlatılmak istenen hikayeler tahkiye edilmeye başlanır. bunlardan ilk ikisi Hz. Muhammed'in çevresinde gelişen 2 mucizeyi anlatmaktadır. İlk hikaye 18beyit sürerken ikincisi 52 beyit sürmektedir.

2.2.3.1. Hz. Peygamber ve Hendek Savaşı

249- 265.beyitler arasında Hz. Peygamber'in Hendek Savaşı esnasında göstermiş olduğu mucize anlatılır. Hendek savaşı esnasında şehir yoğun ok atışı altında kalır. Şehir halkı Hz. Peygamber'den yardım ister ve ondan okları durdurması için dua etmesini diler. Bunun üzerine Peygamber dua eder ve Allah atılan okların gerisingeri müşriklere dönmesini sağlar. Muhyî, eğer Hz. Muhammed dileseydi Allah'ın ona daha ne gibi mucizeler bahşedeceğini sıralar. Ve bu başlıkta anlatılanlar sona erer.

2.2.3.2. Hz. Peygamber ve ağaç hadisesi

266-316.beyitler arasında hicretten sonraki bir zaman diliminde Hz. Peygamber ile Hind adında Arap kabilelerinden birine mensup bir kadın arasında yaşanan mucizeler içeren bir olay tahkiye edilmektedir. Bu kadın iman sahibi bir kadındır. Bir gün Hz. Peygamber bu kadının evinde misafir olur ve sabah onun getirdiğı su ile abdestini alır. Bu su ile Peygamber'e bir sır açılır ve Kerbela hadisesinden ve Hz. Hüseyin'in şehadetinden haberdar olur. Buna öyle gözyaşı döker ki bir ağaç hasıl olur. Olumsuz hiçbir iklim koşulundan etkilenmeyen bu ağacın meyveleri her derde devadır. 291.beyitte ağaç için bir dönüm noktası gerçekleşir; ağacı görmeye gelenler bu ağacın artık meyve vermediğine şahit olur. Çünkü Hz. Peygamber vefat etmiştir. Meyve vermese de kurumamış olan ağaç Hz. Ali'nin şehadetiyle yapraklarını döker ve bir daha yaprak açmaz. Daha sonra Kerbela hadisesinin yaşanmasıyla beraber ağaç kurur ve devrilir. 313- 316. beyitler bu bölümün hatimesi niteliğindedir. Muhyî

anlatılan hikaye ile bağlantılı olarak Allah'tan onun yaşam ağacını korumasını, daima yeşil ve taze tutmasını diler.

- **Yardımcı Kahraman:** Bu hikayede yardımcı kahraman olan Hind adlı kadın hakkında ayrıntılara yer verildiğinden böyle bir alt başlık içerisinde bahsetmeyi uygun gördük.

Hiz. Peygamber'in hicretten sonra Arap kabilelerinden Hind adında bir kadının evindeki misafirliği anlatılırken bu kadın hakkında müellif bize bilgi verir:

O kavmüñ var idi içinde bir zen
Dili olmuşdı nür-ı Hakkı revzen (12b/b.269)

Hüdā aşhābına ol zen ser idi
Ne zen ol yerde bir gerçek er idi (12b/b.270)

'Arab içinde Hind olmuşdı nāmı
Severdi Hāzret-i hayrū'l- ümemi (13a/b. 271)

Bu beyitlerde yer alan ifadelerde kadının fiziksel özellikleri hakkında bilgi vermese de onun inancı ve imanı hakkında bilgilere yer verir. İmanı tam olan bu kadın Hiz. Peygamber'i evinde misafir etmekten mutluluk duymaktadır.

- **Zaman:** Şehd-i Ebrār mesnevîsinde bir hikaye dışında zaman kavramı bir günün sonu ya da bir gece yarısı gibi ifadeler kullanılmadan çeşitli sembollerle okuyucuya verilmektedir. Söz konusu bu hikayede de zamanın geçişi ağacın geçirdiği evrelerle anlatılmaktadır.

Peygamber'in Hind adlı kadının evinde kaldığı sabah abdest aldığı sudan ona vasıl olan sırlar sonucunda döktüğü gözyaşlarından filizlenen ağaç çeşitli zaman aralıklarında farklı özellikler gösterir. Bu ağacın ömrü bize üç olay çevresinde anlatılır. Birincisi 293 ve 294.beyitlerde ifade edildiği üzere Hiz.Muhammed'in vefatı sonucu gerçekleşir, ikincisi 299 ve 302. beyitlerde belirtildiği üzere Hiz. Ali'nin şehit edilmesi, sonuncusu 305 ve 309.beyitlerde söz edilen Kerbela hadisesi üzerine olur. Bu ağaç sırasıyla önce meyve vermeyi keser, daha sonra yapraklarını döker ve en sonunda da tamamen kurur. Zaman bu hikayede İslam tarihinde önem arz eden bu olayları zikri ile bize ifade edilir.

2.2.4. Hz. Ebubekir ve Çevresinde Gelişen Kerametler

Hz. Muhammed ile ilgili bu iki mucize anlatıldıktan sonra 4 halife hakkında sırasıyla hikayeler anlatılmaya başlanır. Hz. Ebubekir ‘in ana kahraman olduğu toplamda 4 hikaye anlatılmaktadır. İlki 62 beyit, ikincisi 32 beyit, üçüncüsü 17 beyit ve sonuncusu 32 beyitten oluşmaktadır.

2.2.4.1. Hz. Ebubekir’in rüyası ve Hz. Muhammed’in peygamberlik alâmeti

317- 375.beyitlerde Hz. Ebubekir’in gördüğü bir rüya anlatılmaktadır. 317- 322.beyitler girizgâh bölümünü oluşturmaktadır. Bu beyitlerde Hz. Ebubekir’in vasıflarından söz edilir. İslam devleti için yapmış olduğu hizmetler, kahramanlıkları anlatılır, karakterini oluşturan çeşitli özelliklerinden söz edilir. 328- 340.beyitler arasında İslam dini daha yeryüzünde bilinmezken Hz. Ebubekir’in bir rüya gördüğünden söz edilir. Rüyasında bir nur parçasının Beytü’l-harem üzerinde görüldüğünü daha sonra Ka’be tarafında nura boğulmamış bir tek yerin dahi kalmadığını görür. Hz. Ebubekir rüyayı tabir edecek bir bilgin aramaya başlar. Lâkin çevresinde böyle biri yoktur. Aradan zaman geçer ve Şam’a doğru bir kervanla yola çıkar. Bu yolculuk esnasında Buhayra adında bir rahip ile karşılaşır.

343- 350.beyitlerde Buhayra hakkında bize bilgi verilir. Rüyasını Buhayra’ya anlatır ve tabirini öğrenir. Gördüğü nur bir peygambere işaret etmektedir. O güneş doğunca İslam dini gelecek ve yeryüzünde kimse puta tapmayacaktır. Kendisi de bu dine davet edilecektir. 368- 371.beyitlerde Hz. Ebubekir’in dine davet edilişi anlatılır. Son 4 beyit Muhyî’nin konu ile bağlantılı olarak Allah’tan kendisi için dilek ve taleplerini içermektedir.

Bu ilk hikayede ayrıntılı bir şekilde Hz. Ebubekir ‘in vasıfları verildikten sonra diğer üç hikayede bu kadar ayrıntıya yer verilmez bir veya iki beyit söylendikten sonra anlatıya geçilir.

-Ana kahraman hakkında: Hz. Ebubekir ile ilgili olan bu ilk menkıbede kendisinin vasıflarından, İslam âlemine yapmış olduğu hizmetlerden söz edilmektedir. İlk 17 beyit onun söz konusu bu özellikleri ile ilgilidir. Kendisinin Sıddık sıfatından söz edilmekte, Hz. Peygambere olan sadakati övülmektedir.

Hız.Muhammed'in ölümünden sonra hilafet tahtına geçerek büyük hizmetlerde bulunduğundan, küfrü yıkıp, aleml adaleti ile ihya ettiğinden söz edilmektedir.

-Yardımcı kahraman hakkında: Söz konusu anlatıda Buhayra adlı rahip ve Hz. Ebubekir arasında geçen bir diyalog söz konusudur. Birçok dinî kaynakta da söz edilen bu olaya Buhayra adında bir rahip son peygambeyin yakın bir zamanda dünyaya geleceğine dair inanca sahiptir. Hz. Ebubekir kervanında bulunan Hz. Muhammed'i görür ve etrafında gelişen birçok alametten O'nun son peygamber olduğunu anlar.

Söz konusu bu menkıbede de bu olay anlatılmaktadır. 347- 350. Beyitler arasında bu rahibin yaşının oldukça ilerlemiş olduğundan söz eder ve ekler; ilimde çok ileri gitmiş ve çok kapılar aralamıştır. Bunun dışında kendisi hakkında farklı bir ifadeye yer verilmez.

2. 2. 4. 2. Hz. Ebubekir ve bitmeyen sofrası

376- 408.beyitler arasında Hz. Ebubekir'in kurdurduğu bir sofrası ve bu sofranın bereketinden söz edilmektedir. Halife bir gün yanındakilerle beraber bir sofrası kurar. Bu sofrası yeryüzünde kurulmuş bir cennet sofrasıdır adeta. Sofra anlatılırken idealize edilmekte nimetlerin bolluğu ile cennetten gelmiş bir sofaya benzetilmektedir. Buradaki yemeklerden çok sayıda insan yemekte ve hepsi tok bir şekilde el çekmektedir. Ancak sofradaki yemeklerde hiçbir azalma söz konusu değildir. Ne kadar insan gelip bu sofraya el uzattıysa hepsi de doymuş bir şekilde sofradan kalkmıştır.

406.beyitte tahkiye biter ve Muhyî sözü alır. Allah'ın bereketli sofralarından kovulmamayı diler. Bu hikayenin sonunda söylediği beyitler tüm hikayelerde olduğu gibi konu ile ilgili dualar olup, anlatının sonuç bölümünü oluşturmaktadır.

2.2.4.3. Hz. Ebubekir'in ölümü ve o esnada yaşanan keramet

409- 426.beyitler arasında Hz. Ebubekir ölüm anında iken yanında bulunanlara söyledikleri anlatılmaktadır. Halife ölüm döşegindedir ve o sırada yanında bulunanlara kendi soyundan 2 erkek ve 3 kız evladının sağ kalacağını söyler. Ancak kendisinin 2 kızı olduğu söylenir. Bunun üzerine eşlerinden birini hamile olduğunu ve 3. kızının ondan doğacağını söyler. Muhyî 424- 426.beyitlerde bu esrarlı olayda olduğu gibi kendi gözünden de esrarın kalkmasını Allah'tan diler.

2.2.4.4. Hz. Ebubekir'in cenazesinin defn edileceği esnada yaşanan olaylar

427- 459.beyitlerde yer alan bu hikayede Hz. Ebubekir öldükten sonra yaşanan bir olay anlatılmaktadır. Hz. Ebubekir vefat edince onun çevresinde bulunanlar onu nereye defnedecekleri hususunda karasız kalırlar. Bu esnada gaibten bir ses duyarlar. Bu ses onlara Hz. Ebubekir'in Hz. Peygamber'in yanına gömülmeyi istediğini, o gül ile andelîbin buluşturulması gerektiğini söyler. 456- 459. beyitler bu başlığın hatimesi niteliği arz eder. Öncekilerde olduğu üzere Muhyî konu ile ilgili olarak dua ve dileklerde bulunur.

2.2.5. Hz. Ömer ve Çevresinde Gelişen Olaylar

Hz. Ebubekir ile ilgili kerametlerin anlatımı bittikten sonra ikinci halife olan Hz. Ömer ile ilgili 6 hikaye anlatılmaya başlanır. Bu hikayelerin kimilerinde ayrıntılı mekan ve kişi tasvirlerine yer verilmiştir. Yeri geldikçe açıklamalarla bu zaman ve mekan tasvirlerine yer vereceğiz.

İlk hikaye toplamda 59 beyitte, ikinci hikaye 64, üçüncü hikaye 18, dördüncü hikaye 15, beşinci hikaye 27 ve altıncı hikaye 42 beyitte anlatılmaktadır. İlk hikaye aynı zamanda Hz. Ömer ile ilgili bölümün başlangıcı olduğu için ilk beyitlerde söz konusu halifenin vasıflarından söz edilmektedir. Kendisinin lakabından, adaletinden, yiğitliğinden ve gücünün şöhretinden bahsedilir. Bu beyitlerin ardından ilk hikaye başlar. Diğer hikayelerde bu betimleyici beyitlere rastlanmaz.

2.2.5.1. Hz. Ömer'in ordusu ve suda yitirilen cengaver

460.beyitle başlayan ve 519.beyitle son bulan bu yeni bölüm Hz. Ömer ile ilgili olan ilk hikayeyi içermektedir. Bu beyitler arasında Hz. Ömer'in ordusunda bulunan genç bir askerin azgın sular içinde ölümü ve bundan sonra olanlar anlatılır.

460.beyitten 469.beyite kadar girizgâh niteliği gösterir. Hz. Ömer'in anıldığı bu ilk bölümde öncelikle onun vasıflarından söz edilmektedir. 481.beyitte anlatı başlar. Aras ve Ceyhun nehirlerinin karıştığı yerde su coşkun akmaktadır. Ordu burayı aşmak zorunda kalır; ancak geçmeleri için uygun bir yer bulamaz. En sonunda içlerinden birisini seçer ve onu suya salarlar. Bu genç asker suda boğulur. Hz. Ömer bu işi edenlere seslenir ve nasıl böyle bir şeye izin verdiklerini sorar. Daha sonra Hz. Ömer Ka'be'ye döner ve Allah'tan bu gencin canını bağışlaması için dua eder. Allah

duasını kabul eder ve genç yeniden can bulur. 517- 519.beyitlerde Muhyî yine dua ve dilekte bulunur.

-Ana kahraman hakkında: Hz. Ömer ile ilgili bu ilk anlatıda onun vasıfları 16 beyit boyunca okuyucuya anlatılır. Kendisinin hak ile bātılı birbirinden ayırmada mahir olduğundan, adeletinden, yiğitliğinden söz edilir. Düşmanın yüreğine korku saldığından, İslam Devleti'nin sancağını Irak'a Hicaz'a kadar ulaştırdığından söz edilmektedir. Düşmanın gözünün yaşına bakmadan saldırdığından söz edilir. Ancak daha önce de belirttiğim üzere burada da fizikî bir tasvire yer verilmez.

2.2.5.2. Hz. Ömer ve Mısır valisi Amr ibni'l-As 'ın bātıl ile mücadelesi

520- 584.beyitler ile yeni bir hikaye anlatılmaya başlanır. Mısır'ın müslümanlar tarafından alınışından sonra Hz. Ömer oraya Amr ibni'l-As' ı vali tayin eder. O yıl Mısır'da kuraklık olur ve bunun sonucu Nil nehri taşmaz ekinler ve arazi susuz kalır. Çok zor durumda kalan halk Kadim Mısır dininden gelen bir ritüeli uygulamaya karar verir. Buna göre bakire bir genç kız süslenerek canlı canlı Nil'e atılmalıdır. Bu Nil'in sakinleşip kuraklığın ortadan kalkmasını sağlayacaktır. Bunu uygulamak için bir genç kızı ailesinin rızası olsun olmasın alıkoyarlar.

Mir bunu duyar ve engel olur. Bunun neden yapıldığı anlatıldığında dahi izin vermez ve Hz. Ömer'e bir mektup yazıp durumu anlatır. Hz. Ömer, Mir' e iki mektup gönderir. Mektuplardan biri Nil içindir. Mir kendisine yazılmış olan mektupta denileni yapar ve mektubu Nil'e atar. Mektubu atması ile beraber nehir birden 16 arşın yükselir. Daha sonrasında Hz. Ömer batıl için cana kıyılmaması gerektiğinden söz eder. 581-584.beyitler Muhyî'nin dua ve dilekleridir.

2.2.5.3. Hz. Ömer ve Medine'deki yangın

585- 603.beyitlerde Medine'de olan bir yangından söz edilir. Toplamda 18 beyit olan bu anlatı da ilk hikaye de olduğu gibi Hz. Ömer ile ilgili övgü dolu herhangi bir ifadeye yer verilmeden doğrudan anlatılan olaya yer verilir.

Medine'de bir gün ateşler etrafı sarar, Muhyî bunları âşık gönlün içinde bulunduğu ateşe benzetir. Önüne ne düşerse yakan bu ateşin dumanları artık göğü kapatır. İnsanlar feryād figan Hz. Ömer'in yanına koşar ve ondan yardım etmesini isterler. Bunun üzerine Hz. Ömer Allah'a dua eder ve ateşi söndürmesini ister. O anda yağmur yağmaya başlar. Yangın söner, etrafta kara toprak gibi kararmış bir

yangın yeri kalır. 600.beyitte anlatı son bulur. Sondaki beyitler anlatılanların hatimesi niteliğindedir, Muhyî gönlünün Allah aşkı ile yanması için temmenilerde bulunur.

-Yardımcı kahraman hakkında: Kadim Mısır dininde uygulanan bâtıl bir inanc bu hikayede anlatılmıştır. Nil nehrinin Mısır'ın bereketini arttırması için kurban edilen genç kızın fizikî özelliklerinden, nasıl süslendiğinden burada söz edilmektedir. Söz konusu genç kız bakire olmak zorundadır, yakınlarına bu kız için para ödenir ve alınan genç kız kurban edilmek üzere hazırlanır. Saçları taranır, süslenir, altınlar , sedefler takılır.

-Zaman hakkında: Zaman kavramı mesnevîlerde çoğu zaman bizim yaşadığımız gerçek zaman dilimi içerisinde olduğu gibi belli bir tutarlılık içerisinde akmaz. Bu menkıbede de zaman kavramı hakkında kesin bir bilgi verilmemekle beraber anlatı içerisinde yer alan bazı ifadeler bir fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır. Bu anlatıda zaman olay içerisinde yavaş bir şekilde akmakta, olayların dışına çıkıldığında ise zaman çok hızlı akmaktadır.

Mısır halkı ile vali arasında yaşananlar okunduğunda okuyucuya hissettirilen zaman birkaç gün gibi gelirken. Hz. Ömer ile İbn-i Asa arasında yaşanan mektuplaşma ise bir iki saniyede gerçekleşmiş izlenimini oluşturur.

2.2.5.4. Hz. Ömer ve Medine'deki deprem

604-619.beyitler bir deprem hadisesinden söz edilir. Hz. Ömer'in, hilafeti döneminde olan bu deprem karşısında göstermiş olduğu keramet anlatılır. Medine şehrinde bir deprem meydana gelir, bu kuvvetli deprem hiç durmaz. Bunun üzerine halk çöle kaçar. Bir yerde toplanan Medine halkı Hz. Ömer'den yardım ister ve Allah onun duasını kabul eder ve sarsıntılar diner. Son 3 beyitte Muhyî kendisi için temennilerde bulunur.

2.2.5.5. Hz. Ömer'e malum olan tuzak

620-647.beyitlerde yeni bir anlatı yer alır. Burada Sariye ve ordusuna kurulan tuzak ve Hz. Ömer'e bu tuzağın malum olması sonucunda nasıl kurtuldukları anlatılır. Sariye cihat niyetiyle ordu ile beraber yola düşer ve dinlenmek için bir dağın sırtına çadır kurarlar. Düşmanları onları fark eder ve dağın diğer tarafında gizlenir; niyetleri gece olduğunda baskın verip herkesi öldürmektir. Hz. Ömer

Medine’de minberdeyken bu durum ona malum olur ve duaya başlar. Sariyye bulunduğu yerde Hz. Ömer’i duyar ve önlemine alır, ölümden kurtulur. 644-647.beyitler başlığın hatimesi niteliğindedir ve Muhyî dua ve temenni ile bu bölümü kapatır.

2.2.5.6. Hz. Ömer ve Rum kayserinin Müslüman olma hikayesi

648- 690.beyitler arasında Hz. Ömer çevresinde gelişen son anlatı başlar. Bir Rum kayseri ile Hz. Ömer arasında geçen olay ve bunun sonucunda kayserin müslüman oluşu anlatılmaktadır. Kayser Hz. Ömer’ e bir mektup yazıp yanına gelmek istediğini bildirir. Halifeden izin alan kayser şehre gelir ve gezerken Hz. Ömer’i görmek istediğini söyler. Bunun üzerine yanında bulunanlar, Hz. Ömer’in kerpiç kesmekte olduğunu söylerler. Kayser yanına gider ve Hz. Ömer’i uyur vaziyette bulur. Onu savunmasız halde görünce öldürmeye niyet eder. Niyetini gerçekleştirmeye fırsat bulamadan bir yılanın saldırısına uğrar. Bunu gören Kayser Hz. Ömer’den yardım ister ve halife ona yardım eder. Bu olay karşısında hemen müslüman olur. 676- 689. beyitler bu başlığın hatimesi niteliğindedir.

2.2.6. Hz. Osman ve Çevresinde Gelişen Kerametler

690.beyit ile beraber toplam üç hikayeden oluşan Hz. Osman ile ilgili beyitler başlar. Bu üç hikayenin ilki 26 beyit, ikincisi 51, üçüncüsü 24 beyitten oluşmaktadır. Bu anlatılardan ilkinde Muhyî Hz. Osman’ın ağzından zina günahı ile ilgili fikirlerini beyan eder. Diğer iki hikayede önceki beyitlerde olduğu gibi 2 farklı mucizevî olay tahkiye edilmektedir.

2.2.6.1. Hz. Osman ve zinacıya cevabı

690- 716. beyitler arasında Hz. Osman ile ilgili beyitler yer almaktadır. Daha önceki hikayelerde olduğu gibi 690-699.beyitler bu bölümün girizgah beyitleri olma özelliğine sahiptir. 690- 697.beyitler arasında Hz. Osman’ın vasıfları anlatılmaktadır. 698 ve 699. beyitler anlatılacak olan rivayete giriş niteliği arz etmektedir.

700.beyit ile beraber Hz. Osman’a atf edilen hikaye anlatılmaya başlanır. Burada zinanın günah olduğundan ve bu günahın büyüklüğünden söz edilmektedir: “ Bir gün genç bir adam Hz. Osman’ın yanına gelir ve ona hiç zina edip etmediğini

sorar. Hz. Osman her günahı işlemiş olabileceğini ancak bu günahı asla işlemediğini ifade eder. Bunun üzerine genç kendisinin göz zinası işlediğini söyler. Halife bu günahı işleyerek kendisini ateşlere attığını söyler. Gözün zinasının da en az beden zinası kadar günah olduğunu söyler. Genç bir ah çekip tövbe eder.” 712.beyitte bu tahkiye son bulur ve 713- 716.beyitlerde dua ve istekte bulunur.

- **Ana kahraman hakkında:** 690- 698. beyitler arasında Hz. Osman’ın vasıflarından ve onun şahsî özelliklerinden söz edilir. Güzel söz söyleyen, melek yaratılışlı, Hz. Muhammed’in sevgili dostu, Allah aşığı olduğundan bahesedildikten sonra halife olduğu andan itibaren dudaklarından inciler döküldüğü söylenir. Edep ve hayâ sahibi bir kişi olduğundan meleklerin dahi onun yanında temiz olamadığını söyler. Hz. Osman’ı bu sözlerle idealize eder. Halkı dertten ve kederden kurtardığını söyler.

2.2.6.2. Hz. Osman’ın şehadeti

717- 767. Beyitler arasında Hz. Osman’ın şehadeti sonrasında gelişen keramet içeren bir hadise anlatılmaktadır. 717- 730.beyitler arasında 2 kötü niyetli adamın Hz. Osman’ın makamına kötü niyetle adım attığını anlatır.

Bu adamların gönülleri fesad dolu düşüncelerinden dolayı kararmıştır. Lakin onlar Hz. Osman’ın yanına geldiğinde Hz. Osman çoktan cennet bahçelerine adım atmıştır. Onun bu halini görünce o iki adamdan biri etkilenir ve niyetinden vazgeçer, tövbe eder. Ancak diğeri niyetinden vazgeçmez ve meftaya bir tokat atar. 745.beyitte Hz.Osman’ın baş ucunda bir yakının olduğunu öğreniyoruz. Bu adamın attığı tokattan haberdar olur ve bu hadise üzerine Allah’a yalvarır. Yeri göğü yaratan, kara toprağa can veren Allah’ın bu adama da cezasını vermesini ister. Bunun sonucunda Allah onun dualarını kabul eder ve tokatı atan adam Allah’ın gazabına uğrar. Gözleri kör olur ve elleri tutulmaz hale gelir.

2.2.6.3. Hz. Osman’ın şehadetinden sonra yaşananlar

768- 792.beyitleri arasında Hz. Osman’ın şehadetinden sonra olanlar anlatılmaktadır. Vefatından sonra toplanan kalabalık onu defnetmek için yola çıkar. Gözyaşları içinde cenazeyi götürürken gökyüzünde bir karaltı ortaya çıkar. O karaltıdan bir ses gelir ve korkan ahali kaçar karaltıdan gelen ses ondan korkmamalarını Hz. Osman’ın ölümünden üzüntü duyduklarını ifade eder. Cenazenin defnedilişinde hazır bulunmak istediklerini söyler. Bu sesin meleklerle ait

olduğunu da ekler. Orada bulunanlar bu hadiseyi Hz. Osman'ın Allah katındaki yerinin yüceliğine yorar ve yola devam eder. 789- 792.beyitler bu bölümün hatime kısmını oluşturur.

2.2.7. Günahkar Bir Kavim Hakkında

Mesnevîlerde olay anlatılırken okuyucunun sıkılmasını önlemek amacıyla ya da müellifin kendi sanat anlayışı hakkında bilgi verdiği beyitlere sık sık rastlanmaktadır. Muhyî de 793. Beyite geldiğimizde anlatıya ara verir ve günahkar bir kavimden söz etmeye başlar.

793- 815.beyitler arasında bu kavim anlatılır. Bu kavime mensup insanlar iblis yaradılışlı olarak nitelenir. Allah'tan korkusu olmayan, fitne ve fesad peşinde koşturana bir taifedir. Muhyî bu kavme beddua eder ve Allah'tan onları yolundan uzak tutmasını diler. Gönüllerinden bir kez Allah sözü geçmeyen bu kavmin helak olmasını diler. Muhyî onlara bir alay cahil diler ve bu anlatı böylece son bulur.

2.2.8. Hz. Ali ve Çevresinde Gelişen Olaylar

Muhyî söz konusu kavim ile ilgili beyitlerini bitirdikten sonra sıra son halife olan Hz. Ali'ye gelir. Bu bölümde Hz. Ali ile ilgili toplam 4 kerametten söz edilir. İlk anlatı 32 beyitten, ikinci anlatı 38 beyitten, üçüncü anlatı 39 beyitten son anlatı ise 91 beyitten oluşmaktadır.

2.2.8.1. Hz. Ali ve hakkında gıybet edenlerin akıbeti

816-848.beyitlerle Hz. Ali ile ilgili anlatılar başlamıştır. Daha önceki hikayelerde olduğu gibi Hz. Ali bu hikayelerde ana kahraman olmasına rağmen fizikse tasvirlerle yer verilmez. Bunun yerine vasıflarından kılıcının kudretinden, yiğitliklerinden söz edilmektedir. Girizgâh niteliğinde olan bu beyitler bittikten sonra hikaye başlar. Hz. Ali'yi sevmeyen biri onun hakkında sövüp saymaktadır. Hz. Ali'yi seven biri bu adamın dediklerini duyar ve Allah'a bu adamın yüzünü gönlü gibi karartmasını için dua eder. Allah duasını kabul eder ve 844.beyitte anlatı son bulur. 845-848.beyitlerde Muhyî kendi yüzünün gönlü gibi iliyadınlık olması için dua eder.

-Ana kahraman hakkında: Hz. Ali ile ilgili olan beyitler 816-832. beyitler arasında yer almaktadır. İlim irfan şehrinin kapısı olduğu söylenir, Allah ‘ın aslanı olan Hz. Ali’nin elinde Zülfikar varken düşmanın kalbine korkudan titremektedir. Kılıcının özelliklerinden ve kılıcını gören düşmanların iki dilli bir ejderha ile karşılaşmış gibi korktuğundan bahsedilir. Savaş alanında kudreti ve yiğitliği bakımından Rüstem ile karşılaştırılır ve ondan üstün olduğu vurgulanır. Onun bir benzerinin olmadığı söylenerek Hz. Ali ile ilgili söylenenler bitirilir.

2.2.8.2. Hz. Ali ve eli kesilen hırsız hikayesi

849-887.beyitlerde Hz. Ali ve hırsızlık yaptığı için eli kestirilen adamın hikayesi anlatılmaktadır. Bu hikayenin ilk 2 beyiti girizgah niteliği göstermektedir. Hz. Ali övgü ile anıldıktan sonra halifeliği döneminde gerçekleşen bir hadise 849.beyit ile rivayet edilir.

Siyah tenli bir hırsız bir gün yakalanır ve Hz. Ali’ye getirilir. Ceza olarak şer’î hüküm uygulanır ve elleri kesilir. Hırsız gözyaşları içerisinde oradan ayrılır. Bir gün yolda Hz. Selman ile karşılaşır, onu gören Selman bu işin başına nasıl geldiğini sorar ve durumu öğrenir. Hz. Selman, ellerinin kesilmesine rağmen onun Hz. Ali’ye duyduğu muhabbete şaşırır ve bunun sebebini sorar. Ve hırsız ona eğer elleri kesilmeseydi hırsızlığa devam edeceğini bu sayede Hz. Ali’nin onu bu günahı işlemekten kurtardığını ifade eder. Ölse dahi dua etmeye devam edeceğini söyler. Hz. Ali bu sözleri duyar ve Allah’a hırsıza ellerini geri vermesi için dua eder. Allah onun duasını kabul eder ve kesik elleri yerine geri gelir. 883. beyitte bu hadise son bulur. 883- 887.beyitlerle Muhyî bu başlığı kapatır.

2.2.8.3. Hz. Ali ve Fırat nehri

888.- 927.beyitlerde Hz. Ali’nin Fırat nehri ile olan mücadelesi hikaye edilir. Hz. Ali Kûfe şehrinde ikamet ederken Fırat nehri bir anda taşar, etrafta sudan dolayı hiçbir şey gözükmemektedir. Bunun üzerine halk halifeden yardım ister ve Hz. Ali Allah’a dua eder. Bunun sonrasında Hz. Muhammed’ e ait olan cevşeni giyer eline asasını alır ve suyun kenarına gelir dua etmeye başlar. Duaları kabul olur, asası ile suya dokunur ve geri çekilir. Bunu 3 kere tekrarlar ve su uygun seviyeye çekilir. 925. beyit ile hikâye son bulur. Muhyî dilek ve dua istekleri ile bu başlığı bitirir.

2.2.8.4. Hz. Ali ve yeni evli çift

928- 1019.beyitler arasında yeni evli bir çiftin zifaf gecesi ve sonrasında yaşadıkları ve Hz. Ali'nin onların arasında geçen olaylar çerçevesinde göstermiş olduğu keramet anlatılmaktadır.

Hz. Ali Kûfe şehrinde iken kendi canı gibi sevdiği ve gazadan başka bir emeli olmayan bir genci evlendirmeye karar verir ve ona uygun bir eş bulur. Onları halvet olmaları için bırakırlar ve gece çökünce bu çift birbirine kötü davranır. Onların durumunu öğrenen Hz. Ali eşiyle beraber gencin yanına getirilmesini ister. Onlara aralarındaki soğukluğun sebebini sorar ve adam gece çökünce kadının ona çok çirkin görüldüğünü, kadın ise ilk defa gördüğü bu adama içinin ısınmadığını söyler. Hz. Ali kadına bu adamın ailesinden ve onun vasıflarından söz eder. Bunları duyunca ikna olurlar. 1014.beyitle tahkiye sona erer ve 1019.beyite kadar Muhyî dua da bulunur.

Bu hikayede zaman ve kahramanlar ile ilgili tasvir ve açıklamalara yer verilmiştir.

- **Yardımcı kahramanlar:** Bu hikayede Hz. Ali'nin çok sevdiği ve evlendirdiği bu yiğit genç hakkında onun ahlakî özelliklerini, Hz. Ali' nin yanından ayrılmadan savaflara katıldığını ifade eden beyitlere rastlamaktayız:

İden bu kışşanuñ aşlını ezber

Demiş var idi bir merd-i dilâver (39a/b. 928)

Cüvân-ı hânde – rûdî çün şükûfe

Aña mesken olupdı şehr-i Kûfe (39a/ b. 929)

Severdi cânı gibi Murtaẓâyı

İderdi her dem anuñla ğazâyı (39a / b. 930)

Nice dem hâẓır olup zarb u harbe

‘Adunuñ kalbine urmışdı harbe (39a/ b. 931)

-**Zaman:** Zaman kavramı mesnevîlerde çoğu zaman bizim algıladığımız gerçek zaman akışından farklı olarak ilerler. Fersah fersah yollar sanki birkaç dakika

içerisinde alınır ya da 2-3 yıla sığmayacak olaylar mesnevî kurgusu içinde yer alan olağanüstü öğelerle birkaç dakikada yaşanır.

Muhyî bu hikayede anlattığı diğer hikayelerin aksine bir gün ve bir gece de geçen bir olaya yer verir. Zifaf gecesinde genç çiftin odalarına çekilmeleri ile akmaya başlayan zaman Hz. Ali'nin sabah namazını kılması ile ilerler. Sabah namazı ifadesi gecenin bittiğini okuyucuya bildirir.

Daha sonraki beyitlerde Hz. Ali bu yiğidi bir kez daha eşine övmektedir. Muhyî eser boyunca ana kahramanlar dışında yardımcı kahramanlarla ilgili bu tarz tasvirlerle sık sık yer vermez.

Dedi pes ol zene lütfile Hayder

Ne kūhuñ şîridür idindüğün er (40b/ b. 964)

Bilür misin ne ābuñ katresidir

Ne gülzārın dıraht-ı nevresidir(40b/b.965)

2.2.9. Hz. Hasan Çevresinde Gelişen Olaylar:

Dört halife ile ilgili anlatılarını bitiren Muhyî mesnevîsini burada noktalamaz. İlk olarak Hz. Hasan ile ilgili 2 hikayeye yer verir. Bunlardan ilki 76 beyit sürerken ikincisi 101 beyit sürmektedir.

2.2.9.1. Hz. Hasan'ın doğumu ve o esnada gelişen olaylar

1020- 1096.beyitlerle beraber Hz. Hasan ile ilgili olan ilk hikaye başlar. 1020-1024.beyitlerde ilk olarak Hz. Hasan'dan ve onun vasıflarından söz edilir. Medîne'de hicretin üçüncü yılında doğduğu söylenir. 1025.beyitten itibaren onun doğumu anlatılmaya başlanır. Bu bölümde Cebrail ile Hz. Muhammed arasında bir konuşma geçer ve Cebrail O'na damat olarak Hz. Ali'nin uygun olduğunu söyler. İlk doğacak torunun adının Hasan olmasını Allah'ın buyurduğunu söyler. Ardından yeniden Hz. Hasan'dan söz edilmeye başlanır. Yüreğinin ahlak ve hakikat nuru ile dolu olduğu, ağzını açtığından etrafa nurlar saçıldığı, soyu, zenginliği ile övünmeyen, Allah yolunda biri olduğu söylenir. 1062.beyitte onun etrafında gelişen bir kerametten söz edilmeye başlanır.

Hz. Hasan bir gün sefere çıkmaya karar verir. Bu amaç doğrultusunda at sürerken yanındakilerle beraber kurumuş bir ormana denk gelir. Buradaki ağaçların

hiçbirinde canlılık kalmamıştır. Hz. Hasan'ın yanındakilerden Zübeyr b. Avam keşke bu nahlistan kurumasaydı ve biz içlerinden birinin meyvesinden faydalansaydık der. Bunun üzerine Hz. Hasan dua eder ve ağaç yeniden canlanır. Orada bulunanların arasında yer alan cahil bir adam bu gördüklerine inanamaz ve bunun sihir ya da fal olduğunu söyler. Hz. Hasan bunun Allah'ın bir mucizesi olduğunu söyler ve peygamberlere bahşedilen mucizeleri sıralar. 1086-1096.beyitler arasında Muhyî kendisi ve eseri için dilek ve temennilerde bulunur.

-Ana kahraman: Hasan hakkında da övgü dolu sözler söylemeyi tercih eden Muhyî, onun fiziksel özelliklerinden söz etmez. 1020-1045. beyitler arasında Hz. Hasan yüzünün güzelliği, ahlakı, imanının kuvveti bakımından övülürken boyu, saçının, teninin rengi ...vs hakkında bilgilendirilmeyiz. Saadet ayının ışığı, Hz. Peygamber'in sevgili torununun gül gibi olan yanağının cihanı güldürdüğü söylenir. Onun bir güneş gibi olduğuna dikkat çekilir ve ardından söz konusu menkıbeye geçilir.

- Zaman: Daha önce açıklamaya çalıştığımız hikayelere baktığımızda Hz. Ali ve yeni evli çift arasında geçenlerin anlatıldığı hikayeden sonra bir zamandan söz edilen ikinci hikaye Hz. Hasan ile ilgili olan bu ilk hikayedir. Burada Hz. Hasan'ın vasıflarından söz edildikten sonra doğumu esnasında olanlar anlatılmadan önce doğum tarihi bir beyit ile bize gün ve ay olarak verilir:

Üçünde hicret-i hayrû'l- enāmuñ

Olıcak on beşi mäh-ı siyāmuñ (43b/ b. 1026)

2.2.9.2. Hz. Hasan'ın hac yolculuğu

1097- 1138.beyitler arasında Hz. Hasan'ın hac yolculuğu esnasında karşılaştığı bir zenci köle çevresinde gelişen keramet içeren bir olay anlatılır. Hac yolunda ilerlerken at üstünde olanların bir sıkıntısı yokken yürüyenler büyük zahmet çekmektedir. Hz. Hasan'a zahmet çeken biri yolculuğun daha ne kadar süreceğini sorar, Hz. Hasan'ın kendisi de sıkıntı içindedir. Ona soru soran adama bu topluluğun içerisinde bir adam olduğunu onun elinde bulunan darının bu dertlere deva olacağını parası neyse verilip onun alınmasını ister. Topluluk bir yerde dinlenmek için durduğunda bu durumdan haberi olan biri bu adamı görür ve ondan buğdayı ister. Adam kimin istediğini öğrenince hiçbir şey talep etmeden buğdayı verir. Kendisi de Hz. Hasan'a hizmet etmek ister. Hz. Hasan onun bu hizmetine karşılık olarak ne

istediğini sorar ve adam uzun süredir çocuk sahibi olmayı istediğini ama kimselerin onun bu derdine derman olamadığını söyler. Bunun üzerine Hz. Hasan Allah’a dua eder ve onun için bir erkek evlat diler. Ardından adama der ki muradın kabul oldu ve şimdi bir oğlun oldu. Gerçekten de adamın o an bir oğlu olmuştur. Bunun üzerine Allah’a şükreder. 1136- 1138.beyitler arasında Muhyî dua ve dilekte bulunur.

2.2.10. Hz. Hüseyin ve Çevresinde Gelişen Olaylar:

Hz. Hasan ile ilgili beyitler sıralandıktan sonra kardeşi ve Hz. Ali’nin ikinci oğlu Hz. Hüseyin ile ilgili olarak tek bir hikayeye mesnevîde yer verilir. Bu hikaye mesnevî boyunca ele alınan en uzun hikayedir, toplamda 200 beyitten oluşmaktadır. Tek bir başlık altında yer almış olsa da iç içe geçmiş 3 farklı anlatıdan meydana gelmektedir.

2.2.10.1. Hz.Hüseyin’ in doğumu esnasında Hz. Muhammed ve cennetten atılan melek arasında yaşananlar

1139-1339.beyitler Hz. Hüseyin ile ilgili yeni bir başlık altında yer almaktadır. 1138-1142.beyitler arasında Hz. Hüseyin’in soyunun güzelliği övülmekte ve bir kısım vasıfları sayılmaktadır. 1143.beyitte onun doğumu ile ilgili bir hikayenin anlatılacağı söylenir.

Medîne şehrinde hicretin dördüncü yılında dünyaya gelir. Annesi ona 6 aylık hamileyken doğan Hz. Hüseyin, Hz. Yûsuf kadar güzel ve iyi tabiatlıdır. Onu gören mutsuz kimseler mutlu olmakta, karanlık geceler aydınlanmaktadır. Hz. Peygamber onun doğumu ile beraber Allah’tan bir işaret bekler ve Cebrail en sonunda ona bir haber getirir. Allah, bu bebeğin adının Hüseyin olmasını buyurur.

1175.beyit ile bu başlık altında yeni bir anlatı başlar. Hz. Peygamber’in daha Ka’be’ye kible olarak yönelmediği zamanlara ait bir günde Hz. Ali ile beraber acele ile evden çıktığı söylenir. Kendisi Hz. Zehra’nın evine girer, Hz. Ali’yi ise kapıda bırakır ve eve girmek isteyenlere mâni olmasını ister. Göğün kapıları açılır ve melekler yeryüzüne inmeye başlar. Sıddîk gelir ve Hz. Ali’ye Peygamber’i sorar. Ona bu nurun sebebini Hz. Peygamber biliyor mu? Der. Hz. Ali cevaben dört yüz bin melek ile beraber nûra gark olmuş bir vaziyette olduğunu ve meleklerin O’na hizmet ettiğini söyler. Ancak şu an melekleri göremeyeceğini de ekler. Hz. Ebûbekir ve Hz. Ali nûra gark olmuş bir vaziyette orada beklerken Hz. Ömer ve Hz. Osman gelir. Her

ikisini de aynı cevâbı verir ve olur verilene kadar orada hazır beklerler. İzin verilip kapı açılınca içeri girerler. Hz. Muhammed'e Hz. Ali'nin onlara dediğini iletir ve O da bunun doğru olduğunu söyler.

1196-1202.beyitler arasında Hz. Peygamber ile ilgili ifadelere yer verilir. 1203.beyit ile beraber ile anlatılan hikayeye geri dönülür. Tüm bunların olduğu anlarda Hz. Muhammed bir melek görür; kanatları yanmış, bedbaht halde olan bu meleğe halinin sebebini sorar ve o da Allah'a yakın olanlardan olduğunu gökyüzünden yeryüzünü seyrederken bir adamın düşkün haline acıyıp kendi kendisine bu adamın canını almanın en doğrusu olduğunu söylediğini ve bunun sonucunda Allah'ın gazabına maruz kalıp yeryüzüne düştüğünü söyler. Böyle dertli dertli ağlarken yeryüzüne inen melekler görüp onlarla beraber buraya geldiğini ve O'ndan yardım istediğini ayrıca ekler. Bunun üzerine Hz. Muhammed haline acıyıp dua eder ve Cebrail ortaya çıkar. Çarenin Hz. Hüseyin'in kundağında olduğunu söyler. Hz. Peygamber kundağı açar ve elleri ile vücudunu sever ve daha sonra ellerini meleğe sürer ve meleğin kanatları yerine gelir. Ancak melek yine ağlamaya başlar, bunun sebebini sorunca kendisinin vahiy meleği olmadığı için söylemeyeceğini belirtir. Bunun üzerine Cebrail gelir ve O'na Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in şehit edileceğini söyler. Bunun üzerine Hz. Peygamber gözyaşları içinde kalır ve Cebrail bunu reva görenlerin kıyamete kadar yüzü kızarmış gezeceğini söyler. 1329- 1339. beyitlerde sözü Muhyî alır ve bunu yapanların adını ağzına alarak dilini kirletmeyeceğini ve Allah'a yöneleceğini söyleyip, bu başlığı bitirir.

- **Ana kahraman hakkında:** Bu anlatıda Hz. Hüseyin'in yüzünün güzelliğinden söz edilir. Doğumu ile beraber yeryüzü nura gömülmüştür. Sözü bilgelik yüklüdür ve Hz. Adem onun güzel yüzünü bir kez olsun görmüş olsa mutluluktan ömrünün bin yıl uzayacağı söylenir. Yüzünün ve kalbinin aydınlığı karanlık geceyi aydınlatan aydan dahi daha ışıklıdır. Çiçek bahçesi eğer onu görseydi mutluluktan bütün çiçeklerin açılacağını da ekler. Tüm bunlara rağmen kendisinin alçak gönüllü, kendi haline biri olduğunu da ifade eder.

-**Zaman hakkında:** Hz. Hasan'ın doğumundan sonra metinde zaman ile ilgili kesin bir bilgi verilen ikinci hikaye Hz. Hüseyin ile ilgili olan bu tek hikayedir. Hikayede Hz. Hüseyin' in doğumu anlatılırken beyitlerde bunun günü ve ayı okuyucuya doğrudan söylenir:

İrişdi rûz-ı hicret dört ile çün

Sa'âdetle anadan toğdı ol gün (48a/ b.1145)

Ki şa'bân ayınuñ dördiydi ol ân

Cihâna toğdı ol mihr-i dıraḥşân (48a/ b.1146)

Zaman burada ikinci kez aynı başlık altında anlatılan bir hikayeye başlarken bizlere veriliyor:

Daḥi dönmemiş idi ol kamer- tâb

Cenâb-ı Ka'beye zâhrin çü mihrâb (49a/ b.1176)

2.2.11. Hz. Zeynelâbidin ve Çevresinde Gelişen Olaylar

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin ile ilgili anlatıların ardından Hz. Ali' nin hayatta kalan ve Hz. Hüseyin'den olan tek torunu Hz. Zeynelabidin ile ilgili iki hikayeye yer verilir. 1340- 1431. Beyitler arasında yer alan bu hikayelerden ilki 45 beyit, ikincisi 44 beyit sürmektedir.

2.2.11.1. Hz. Zeynelabidin ve iblis

1340-1385. beyitler arasında Hz. Zeynelabidin çevresinde gelişen ilk menkıbe anlatılmaya başlanır. 1340-1342.beyitler giriş beyitleridir. Bu beyitler Zeynelâbidin'in vasıflarından kısaca söz edilir. 1344.beyitle beraber rivayet edilecek anlatı başlar. Anlatının çerisinde diğer hikayelerden farklı olarak Hz. Zeynelabidin kişiliğinin manevî yönü hakkında övgü dolu sözler söylenir; geceleri dahi uyumayıp durmaksızın ibadet ile meşgul olduğundan, Allah yolundan ayrılmadığından bahsedilir.

Yine bir gün ibadet ile meşgulken şeytan onu bundan vazgeçirmek amacıyla bir yılan kılığına girer. Hz. Zeynelabidin ibadet ederken ayak parmağı şeytan tarafından ısırılır. Canı çok yanmasına rağmen ibadetini bölmez. Hz. Zeynelabidin'in gönlüne Allah o an bir ilham verir ve bu canını yakanın şeytan olduğunu anlar ve ibadeti bittikten sonra gazapla o yılanı vurur. O zaman yılan evi terk eder. Anlatı burada biter ve Muhyî bu başlığı bitirirken Hz. Zeynelabidin'i öven beyitler söyler. Ardından en başından itibaren yaptığı üzere kendisi için dua ve dilekte bulunur.

- **Ana kahraman hakkında:** Burada ilk olarak Zeynelabidin'in nesebinden söz edilmektedir. Hz. Ali' nin torunu, Kerbela şehidi Hz. Hüseyin'in sağ kalan tek

oğlu olduğunu söyler. Ardından kendisinin ibadetlerini aksatmayan bir zat olduğunu söylere. Bunun dışında her hangi bir bilgi vermez.

2.2.11.2. Hz Zeynelabidin ve vahşi hayvan arasında geçenler

1386- 1430.beyitler arasında Hz. Zeynelabidin ile ilgili keramet içeren ikinci hikaye anlatılmaya başlanır. Zeynelabidin bir gün yanındakilerle beraber sahraya gider onlarla sohbet ederken vahşi bir hayvanı kurmuş oldukları sofraya davet ederler. Bu hayvan onların davetine uyar ve kendi lisanınca dua edip onlarla beraber yemekten yer. Doyunca sofradan çekilir. Orada bulunanlar buna şaşırır ve Zeynelabidin'den bunu bir kez daha yapmasını isterler. Bunu diyenlerin amacı onu imtihan etmektir. Bunun üzerine hayvanı bir kez daha çağırır ve hayvan bir kez daha onu dinler. Yemek yedikten sonra Zeynelabidin'den izin alan hayvan sofradan çekilir. 1427.beyitte artık anlatı bitmiştir. Son 3 beyit bu bölümün hatimesi niteliğindedir.Bu hikayede mekan ile ilgili çeşitli tasvirlerle yer verilmiştir.

- **Mekan:** İlk iki beyit ile hikayeye giriş yapıldıktan sonra gidilen mesire yerinin havasının güzelliğinden söz edilir. Bir bahar mevsimi olduğundan, sabā rüzgarının yumuşaklığından, mevsimin ve havanın ruha zevk verdiğinden söz edilir. Bu meclisin sohbeti bile cana çok tatlı gelmektedir.

Sonrasında bu mesire yeri tasvir edilmeye başlanır.

Bulup bir kûşe'-i reşk-i cinānı

İderler andan 'ıyş-ı cāvidānı (58a/ 1393)

Düşeñ anda çemen pister idi gül

Şulardı selsebîl otları sünbül (58a/ 1394)

Hevāsı müşk-bū hāki mu'anber

Şerefle reşk-i Firdevs idi ol yer (58a/ 1395)

Kurupdı lāleler atlas hıyāmı

Hümā- pervāz idi kebk-i hırāmı (58a/ 1396)

Bu beyitler böyle devam eder, mesire yeri cennet bahçelerine benzetilerek idealize edilir. Güllerle süslü bu bahçede kurulan sofranın etrafında da güller vardır.

2.2.12. Kitabın Sonu veya Hatimetü'l- Kitab

1431- 1452.beyitler “ Hatimetü'l- Kitab” başlığı altında yer alır. Artık tahkiye bitmiştir. Muhyî ilk 3 beyitte eserini bitirebildiği için Allah’ a şükreder. Ardından Hz. Muhammed’ e salavat getirir. 1434.beyitle eserin Sultan III. Murad’ın zamanında yazılmış olduğunu öğreniriz. 1435- 1438.beyitler arasında eserini bir gülbahçesine sayfalarını da o bahçenin çiçeklerine benzetir. 1439.beyitte kendisine seslenir ve tekrar dua eder. Daha sonra 4 halifeyi anar. 1447- 1450.beyitlerde kitabı okuyacaklar için dua eder. Son 2 beyitte de kendisine dua eder.

2.2.13. Dönem Padişah’ına Durumunun Arzı

1453- 1505.beyitler hatime başlığı dışında farklı bir başlık altında yer almaktadır. Muhyî kendi durumu hakkında padişaha beyanda bulunur. Bun yaparken kendi ağzından değil de onu sevenleri konuşturmayı tercih eder.

1453-1456.beyitler girizgâh niteliğindedir. Padişah’ı Süleyman peygambere, Hüsrev’e benzetir. Onun zamanında yaşadığı için Allah’a şükreder. 1455.beyitte çoktan Allah’ın yanına ulaşmak istediğinden söz eder. 1457.beyitten itibaren kendi durumunu izah etmeye başlar. Kendisinin çok dert çektiğini gece gündüz ilim endişesi güdüp kitabını hazırlamaya çalıştığını söyler. Her varağın besmele ile açılan bir gül olduğunu belirtir. İlim peşinde koşarken ulema ile dahi ters düştüğünden dem vurur. 1469. beyitte bir bela ve kaza sonucunda bulunduğu yerden ayrılıp babasının memleketine döndüğünü söyler. 1477.beyitte dileğini kendi değil de onu görenlerin ağzından beyan eder. Orada kuru ekmekle suya muhtaç günlerini geçirdiğini, fakirlikten büyük sıkıntı içinde olduğunu söyler. Baba şehri olan Edirne’ye döndüğünden ve kendisine burada bir vakıf görevi verilmesinin iyi olacağından söz eder. Padişah’tan kendisini yirmi ya da otuz akçe bağlanmasını diler. Bundan sonraki beyitlerde Allah’a onun saltanatının daim olması için dua eder ve son beyitlerde padişah’tan ümidini kesmediğini ve onun dileklerini yerine getireceğinden emin olduğunu söyler.

3. ŞEHD-İ EBRÂR'IN ÜSLUP İNCELEMESİ

Mesnevîler inceleneceği zaman öyküleme tekniğinden yararlanılması zaman, mekan, kişi bakımından ele alınması gerektiği söylenmektedir.²³ Ancak Şehd-i Ebrâr gibi baştan sona tek bir konuyu anlatmayan ve öğretici yönü ağır basan mesnevîler de bu tekniği uygularken dikkat edilmesi gereken hususlar karşımıza çıkmaktadır.

Bir önceki bölümde olduğu gibi metin bir bütün halinde değil tek tek ele alınmalı ve her anlatı kendi içerisinde değerlendirilmelidir. Bunun nedeni ise anlatıların hepsinin aynı özellikleri aynı yoğunlukta içermemesidir. Söz konusu bölümde olduğu gibi bazı hikayeler zaman, mekan ve kahramanlar bakımından zengin bir üsluba sahipken bazılarında sadece öğreticilik ön planda tutulmuştur. Bu amaçla betimlemelere, zaman ile ilgili bilgilendirmelere yer verilmemiştir. Anlatılan olaylarla okuyucu da bir farkındalık oluşturulması hedeflenmiştir. Örneğin Hz. Ebubekir ile bir adam arasında geçen ve zina konusundan bahsedilen hikaye bu şekilde ilerlemiştir. önceki bölümde olduğu gibi metin bir bütün halinde değil tek tek ele alınmalı ve her anlatı kendi içerisinde değerlendirilmelidir.

“ Şehdi- Ebrâr'ın Üslup İncelemesi” başlığı altında esere genel bir bakış açısıyla yaklaşmaya çalışacağız. Kişi, zaman , mekan kavramlarını ele alıp ayrıca eserde yer alan savaş ve meclis tasvirlerini de incelemeye gayret edeceğiz.

3.1. Kişi Tasvirleri

3.1.1. Ana Kahramanlar:

Metnimize baktığımız zaman şahıs kadrosunu oluşturan ana karakterlerin Hz. Peygamber, Hz. Ebubekir, Hz. Osman, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz.Hüseyin'in oğlu Zeynelabidin' den oluştuğunu görüyoruz. Bu isimlerin çevresinde gelişen mucize ve kerametlerden söz edilen eserimizde çoğu zaman sadece ana kahramanlardan söz edilmekte yardımcı kahramanlar ve tipler hakkında çoğu zaman herhangi bir açıklamaya yer verilmemektedir. Kahramanların fiziki özellikleri ilgili başlıkların ilk beyitlerinde verilmiştir. Örneğin; Hz. Ömer'in adil oluşu övülürken;

²³Selami Ece, “Mesnevîlerde Öyküleme Özellikleri ve Üslup”,
<http://e-dergi.atauni.edu.tr/ataunitaed/article/view/1020001467/1020001463> [17.02.2015]

‘Adālet ayınuñ şāfi zülālī
Hidāyet mışrınıñ şîrîn- maķālī. (20b/b.461)

Hız.Ali hakkında Allah’ın aslanı ve cengaveri ifadeleri kullanılır.

Kılan heybetle kal’-i bāb-ı Hayder
Şeḫ-i milk-i şa’ādet ya’nî Hayder(35b /b.820)

Şecā’at ile ‘Āli- şān idi ol
Keremle bir ulı sulṭān idi ol (35b/821)

Kahramanların fiziki görünüşleri hakkında ayrıntılı açıklamalara yer verilmez. Örneğin Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in güzellikleri övülürken yine fizikî hiçbir tasvire yer verilmez. Bunun dışında günümüz edebî eserlerinde olduğu gibi ayrıntılı bir tasvire rastlanmaz;

Göreydi gül-‘izārın bāğ-ı gülşen
Semenler açılup olurdu gülşen (49a/ 1155)

Ruḫı ālın eger görseydi lāle
Yüzün döndürmezidi verd-i ala (49b/ 1156)

3.1.2. Yardımcı Kahramanlar

Bir anlatı her zaman anlatılan olayın ilerlemesi için ana kahramanların dışında kahraman ve tiplere ihtiyaç duymaktadır. Birden fazla keramet ve mucizenin anlatıldığı mesnevîmizde ismi zikredilen ya da edilmeyen yardımcı kahraman ve tiplere yer verilmiştir. Müellif bu kahramanlar hakkında bizlere ayrıntılı bilgi vermez; ya sadece bir isime yer verir ya da sadece Mısır halkı, orduda bulunan savaşçılar veya olayın geçtiği yerdeki kalabalık gibi ifadelere başvurur. Ancak istisnai durumlar da karşımıza çıkar.

266-316 beyitlerde Hz. Peygamber'in hicretten sonra Arap kabilelerinden Hind adında bir kadının evindeki misafirliği anlatılırken bu kadın hakkında müellif bize bilgi verir:

O kavmüñ var idi içinde bir zen
Dili olmuşdı nūr-ı Hakk'a revzen (12b/b.269)

Hüdā aşhābına ol zen ser idi
Ne zen ol yerde bir gerçek er idi (12b/b.270)

'Arab içinde Hind olmuşdı nāmı
Severdi Hāzret-i hayru'l- ümemi (13a/b. 271)

Bunun dışında Hz. Ali ve yeni evlenen iki genç çevresinde gelişen olayların anlatıldığı bölümde erkeğin fiziki özellikleri ve vasıflarından uzun uzadıya söz edilmektedir²⁴. Tüm bunların dışında Rum kayseri, Mısır valisi, Hz. Selman, halifeler çevresinde bulunan halk, Mısır halkı, melekler, Cebrail a.s. yardımcı kahraman ve tipler olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2. Savaş Tasvirleri

Şehd-i Ebrār mesnevîsinde iki adet savaş sahnesi yer almaktadır. Bu savaş sahnelerinde savaş aleti olarak sadece ok ve yaydan söz edilmektedir. İlk savaş sahnesi 249- 265. beyitler arasında anlatılan Hendek Savaşı'dır. Müşriklerin yoğun ok sağnağı altında kalan müslümanlar zor durumda kalmıştır. İçlerinden bazıları Hz. Peygamber'in yanına gider ve ondan Allah' a dua edip bu duruma bir çare bulmasını ister. Hz. Peygamber bu taleplerin sonucunda oklara dönün der ve bütün oklara geldikleri yöne doğru geriye döner.

İkinci savaş sahnesi ise 620-647.beyitler arasında anlatılmaktadır. Hendek Savaşı'nın anlatıldığı beyitlerin aksine burada anlatılan savaş sahnesi daha ayrıntılıdır. Hz. Ömer halifeliği esnasında gazaya niyet eder ve Sariye adında bir askeri ordunun başına getirerek savaşa gönderir. Giden ordunun giysi ve silah yönünden kudreti hakkında az da olsa okuyucuya bilgi vermektedir

²⁴ ilgili beyitlere bakmak için 966- 1006.beyitlere bakınız.

Yarağ u yāt u at u tona kâdir

Bu veche cem' ider hayli bahâdır (27a/ b.622)

Gece gündüz yol alan ordu sonunda bir dağın yamacına gelir ve orada dinlenmeye karar verir. Bu esnada düşman onların farkına varmış ve gece orduya baskın yapmayı planlamaktadır. Hz. Ömer bir Cuma vakti namaz esnasında duruma vakıf olur ve Sariye'yi uyarır. Sariye bunun üzerine düşmanı avlar. Sariye'nin düşmana nasıl aman vermediği şöyle anlatılır:

Olup āgāh emîr-i cünd-i İslām

İder ol leşkere bu sırrı i' lām (28a/ b.638)

O dem ol cünd-i hak açup başarılar

Göz açdırmayup a' dāyı başarılar (28a/b. 639)

Urup ol düşmana şîrâne şimşir

İderler başlarını tu' ma-i şîr (28a/ b.640)

3.2. Meclis Tasvirleri

Mesnevî türünde verilmiş eserlerin çoğunda bulunan meclis bölümlerine baktığımızda sāzende ve hānendelere ya da dans eden, eğlenen, şaraptan mest olmuş kişi tasvirlerine rastlarız. Şehd-i Ebrār mesnevîsinde yer alan iki hikayede yer alan meclis tasvirlerinde saydığımız bu unsurlar yer almamaktadır.

İlk meclis tasviri 376-408.beyitler arasında anlatılmaktadır. Hz. Ebubekir evinde çok sayıda misafir ağırlamaktadır ve hoş bir sofraya kurar ancak sofraya getirdiği yiyecek o kadar azdır ki ağzı süt kokan bebeğe dahi yetmeyecektir. Hz. Ebubekir sofranın fakirliği için özür diler ve herkes sofraya oturur. Ancak yemekte hiçbir eksilme olmadığı gibi sofraya el uzatan herkesin karnı doymuştur. Sofranın bulunduğu yer hakkında ifadelere yer verilmez. Ancak sofraya ve bu sofranın bulunduğu meclisi oluşturanlar hakkında birkaç beyit söylenir:

Nice seyyāre çün māl-ı şeb-ārā

İderler menzîl-i Şiddîkî me' vāya (17a/b. 377)

Gelüp ya ‘nî nice merd-i sühāndan
Olurlar Hāzret-i Şiddîka mihmān (17b/b.378)

Döşenüp hoş bisāt-ı inbisātı
Çekildi anlara lutfı şomātı (17b/b.379)

Bir meclis tasvirinin yer aldığı diğer hikaye ise 1385-1429.beyitler arasında anlatılmaktadır. Hz. Hüseyin’in oğlu olan Zeynelabidin bir gün dostları ile sahraya çıkıp sohbet etmek ve orada bir sofraya kurmak ister. Hava bu isteğine uygun, gittikleri yer adeta cenneti kışkandıracak kadar güzeldir. Burada yemek yedikleri esnada vahşi bir hayvan onlara yaklaşır ve sofrada bulunanlardan Zeynelabidin’in izni ve isteği doğrultusunda yemeye başlar. Yanında bulunanlar buna şaşırır ve onun göstermiş olduğu kerāmeti yinelemesini ister ve Zeynelabidin vahşi hayvanı tekrar yemesi için sofraya çağırır. Hayvan bu isteğe uyar. Bu hikayede meclisin toplandığı yer idealize edilmiş ve cenneti kışkandıracak kadar güzel olduğu söylenmiştir.

Bulup bir kûşe’ -i reşk-i cinānı
İderler anda ‘ıyş-ı cāvidānı (59a/ b.1392)

Hicaz’ın hoş havasında ve güzel sahrasında kurulan bu mecliste yine sazende ve hanendelerden söz edilmemektedir. Meclisin bulunduğu bahçe güller, sümbüller ve lalelerle süslüdür.

3. 3. İnsan tasvirleri

Şehd-i Ebrār mesnevîsinde Hz. Peygamber, Hz. Osman, Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hasan ,Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin’in ana kahraman olarak karşımıza çıktığı 24 hikaye bulunmaktadır. Bu ana kahramanların yer aldığı hikayelerin giriş beyitlerinde onların Hz. Peygamber’ e olan sadakatleri, savaş alanlarındaki maharetleri, adaletleri, imanlarının gücü, ibadete verdikleri önem, ahlâklarının güzellikleri, İslam’a yaptıkları hizmet anlatılmaktadır. Şahıs kadrosu

başlığı altında ifade ettiğimiz gibi fiziksel özelliklerinden söz edilmesi müellif tasvirlerinde okuyucunun gözünde bir kahraman portresi oluşturmaktan uzak durur.

Ana kahraman diyebileceğimiz Hz. Ebubekir, Hz. Osman, Hz. Ömer, Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin ile ilgili ifadeleri onların imanlarının kuvveti, savaş alanlarındaki güçleri, düşmanın kalbine verdikleri korku, İslam' a yaptıkları hizmetin yüceliği şeklinde genellemek mümkün. Özelde ise Hz. Ebubekir'in siddîk vasfından, Hz. Osman'ın merhametinden ve Hz. Peygamber ile birbirlerine karşılıklı duydukları muhabbetten, Hz. Ömer'in adaleti ve gücünden, Hz. Ali'nin ilminde ve kılıcının kudretinden söz edilir. Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'den söz ederken farklı olarak onların yüzlerinin güzelliğinden de söz eder. Hz. Muhammed'in göz nuru olarak niteler ve ikisinin de defalarca hacca gidip, gece gündüz ibadetle meşgul olduğunu ifade eder. Hz. Zeynelabidin'in imanından, güzelliğinden ve temiz ahlakından bahs eder.

Bunun dışında yardımcı kahramanlardan Hind adlı kadından yine sadece kişilik tasvirinde bulunarak söz eder. Ayrıntılı fiziki insan tasvirinin yer aldığı hikaye ise Hz. Ömer bünyesinde gerçekleşen bir kerametın anlatıldığı hikayedir. Mısır' da İslam öncesi inanç döneminde Nil'in kurak dönemde taşıp toprağı bereketlendirmesi için bakire bir kız kurban edilirmiş. İşte bu bakire kızın tasviri şöyle ifade edilir:

Meger olsaydı kızlıktan 'alāmet
Bu olmuşdı kadîmi hālka 'ādet

Bulurlardı arayup bir kız oğlan
Velisine virüp māl-i firāvān

Bu vechile o kızı eyleyüp āl
Alur idi Mısr ehli beher-hāl

İdüp ıtr-ı sefā- bahşıyle būyın
Yazarlar idi zer halliyle rūyın

Geyürürler idi zerrîn kabâyı
Müzeyyen eyleyüp encümle ayı

Tarayup iki şu gîşularını
İdüp gülgün ruḥ-ı gül- bûlarını

Bu gûne zînetile her taraftan
Alup ol dürr-i nâ- yâbı sedefden

Atarlar idi ol lûlûyî āba
Vücûdı cevherin virüp ḥaraba

3. 4. Zaman

Şehd-i Ebrâr mesnevîsine baktığımız zaman tek bir hikâyeden söz edemediğimiz için zaman da birden fazla şekilde karşımıza çıkmaktadır. Önceki bölümde içeriklerinden tek tek söz ettiğimiz bu hikayelere baktığımızda zaman kavramı bazen net bir şekilde verilmiş bazen de okuyucuya anlatılan hikaye içerisinde hissettirilmiştir. Zamanı hicretten önce ve sonra şeklinde gibi ifadelerle hikayenin başlıklarında okuyucuya bildirme yolunu tercih eden Muhyî, zamanın akışı hakkında çoğu hikayede herhangi bir ifade kullanmamıştır. Zamanın akışı mesafeler göz önünde bulundurulmadan hızlı bir şekilde verildiği gibi, 1 gün ve 1 gecelik zaman dilimleri çerçevesinde gerçekleşen bir hikayeye de rastlamaktayız. Hz. Ali ve onun yakını olan gencin evlendiği gece eşi ile aralarında geçenlerin anlatıldığı hikayede zifaf gecesi yaşananlar anlatıldıktan sonra Hz. Ali'nin sabah namazını kılmasıyla yeni bir gün başlar ve bu hikaye tutarlı diyebileceğimiz bir zaman dilimi içerisinde son bulur.²⁵

Mesnevîlerde zaman kullanımı ile ilgili iki farklı kavramdan daha burada söz etmemiz gerekmektedir: 1. Kozmik Zaman 2. Psikolojik zaman. Kozmik zaman saatlere göre ölçülen zamandır, psikolojik zaman ise yazarın vurgu yapmak

²⁵ Bu hikayenin tamamını okumak için 925-1018.beyitlere bakınız.

istediğidir, bir anlatının estetik seviyesinin üstünlüğü psikolojik zamandır.²⁶ Dursun Ali Tökel mesnevîlerde aynı zamanda olay zamanı ve anlatı zamanı adı altında iki kavramın etkisinden bahseder: “... Olay zamanı deyimi, metinde eylemlerin geçtiği zaman süresini adlandırmak için kullanılır. Anlatı zamanı ise anlatıcının bu olayları kendince bir kurguyla anlatmasıdır. Yazar, olay zamanını kısa tutup anlatı zamanını uzatırsa bu bizi anlatmanın estetik düzeyinin üstünlüğüne götürür. Çok kısa bir anı uzun cümlelerle anlatmak aynı zamanda psikolojik zamanı kozmik zaman tercih etmeyi gerektirir.”²⁷

Zamanın netlikle belirtildiği bu hikayenin aksine Hz. Ömer ile ilgili bir kerametın anlatıldığı hikayede ²⁸ Mısır valisi ile Hz. Ömer’in arasında yazışmaların olduğunu görürüz. Nıl’in taşması ve tarımın canlanması için bakire bir kız kurban edilecektir, vali buna engel olmak için Hz. Ömer’e akıl danışır ve Hz. Ömer ona bir nâme gönderir. Bu nâmelerin gidiş gelişlerinin çok kısa bir sürede neredeyse günümüz teknolojisinin sağladığı olanaklar varmış gibi anlık bir zaman dilimi içinde gerçekleştiğini görmekteyiz. Yani zaman dönemin şartları dışında mesnevîlerin birçoğunda olduğu üzere olması gerekenden farklı bir şekilde akmaktadır. Bunun sebebi ise olayın akışı içerisinde kozmik zamanının ayrıntılı bir şekilde anlatılmamasıdır. Yazar mektupların gidiş geliş düresini ve bu süre zarfında olanları ayrıntılı bir şekilde anlatmak yerine anlatıya geri dönmeyi tercih etmektedir.

Metinde zamanın anlatımı ile ilgili verilebilecek bir diğer örnek ise Hz. Peygamber’in Hind adlı bir kadının evinde kaldıktan sonra abdest aldığı sudan ona vasıl olan sırlar sonucunda döktüğü gözyaşlarından filizlenen ağaç ile ilgili hikayedir. Bu ağacın ömrü bize üç olay çevresinde anlatılır. Birincisi 293 ve 294.beyitlerde ifade edildiği üzere Hz.Muhammed’in vefatı sonucu gerçekleşir, ikincisi 299 ve 302. beyitlerde belirtildiği üzere Hz. Ali’nin şehit edilmesi ve sonuncusu 305 ve 309.beyitlerde söz edilen Kerbela hadisesi üzerine olur. Bu ağaç sırasıyla önce meyve vermeyi keser, daha sonra yapraklarını döker ve en sonunda da tamamen kurur. Zaman bu hikayede İslam tarihinde önem arz eden bu olayları zikri ile bize ifade edilir. Burada ise yazar kozmik zamanı öne çıkarır, İslam tarihindeki

²⁶ Dursun Ali Tökel, “ Kurmacada Anlatıya: Kendisi İçin Olmayan Bir Metin Olarak Mesnevî”, **Edebiyat Çalışmaları IV Mesnevî: Hikayenin Şiiri**, haz: Hatice Aynur ve öte.,(İstanbul: Turkuaz, 2011),173-174

²⁷ Agm, 174

²⁸ Bu hikaye 520-584.beyitleri arasında yer almaktadır. Ayrıntılı bir okuma için bu beyitlere bakmanız gerekmektedir.

önemli olayları oluş sırasıyla verir. Ayrıntılı bir anlatım tercih etmese de okuyucu ağacın kaç yılda bu değişimleri geçirdiğinin farkındadır.

Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in doğumlarının anlatıldığı hikayede doğum tarihleri verilir.

Üçünde hicret-i Hayrû'l- enāmuñ

Olıcağ on beşi mäh-ı siyāmuñ (44a/ b.1024)

İrişdi rüz-ı hicret dört ile çün

Sa'âdetle anadan toğdı ol gün (48b/b. 1144)

Ki şa'bân ayınuñ dördiydi ol ān

Cihāna toğdı ol mihr-i dıraşşān (48b/ b.1145)

Bu tarihlerin verildiği hikayelerde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in doğumu esnasında gerçekleşen mucizevî olaylar anlatılmakta ve verilen doğum tarihleri içerisinde başlayıp bitmektedir.

3. 5. Mekan

Kurmaca eserlerin ana unsurlarından bir olan mekan, eserin gerçekliğini tahsis eder ve okuyucunun zihninde anlatılanların belli bir yere oturtulmasını sağlar. Metin içerisinde fiziki gerçekliğin anlatılması bunun tasviri ile mümkün olmaktadır. Bu tasvirler doğrultusunda kahraman mekan ilişkisi ve mekanın kahramanın psikolojik durumu üzerindeki etkisi hakkında bilgi sahibi oluruz.

Klasik edebiyatımız bünyesinde belli bir olaya dayalı hikayelerin anlatıldığı mesnevîlerde mekan tasvirlerine ayrıntılı bir şekilde rastlayabileceğimiz gibi Şehd-i ebrâr mesnevîsinde olduğu gibi mekan hakkında ayrıntılı ifadelerle de karşılaşamayabiliriz. Metine baktığımızda zaman konusunda elde ettiğimiz sonuçların hemen hepsinin mekan içinde geçerli olduğunu görmekteyiz. Birden fazla hikayenin var olması sebebiyle her hikayede mekan değişmekte ve mekan tasvirinde ayrıntıya rastlamamaktayız. Mekke, Medine, Mısır, Nil nehri, dağ, bir mesire yeri, çöl mekan olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dış mekan ve iç mekan ayırımına gittiğimizde iç mekan olarak evin, Hz. Ali bünyesinde gelişen bir kerametın anlatıldığı beyitlerde karşımıza çıktığını görüyoruz. Bu hikayede Hz. Ali onunla beraber çok sayıda savaşa katılmış ve sevdiği bir genci bir kızla evlendirir. Genç ile eşi zıfıf gecesi birbirine soğuk davranır.²⁹ Bu hikayede evin içi, odanın yapısı hakkında hiçbir tasvir yapılmamıştır. Bu sebeple mekanın yapısı ve bunun kahraman üzerindeki psikolojik etkisi hakkında herhangi bir fikir sahibi olmamız söz konusu olmamaktadır.

Ayrıntılı dış mekan tasvirleriyle yer yer karşılaşmaktayız. Ancak bu tasvirler de idealize etme söz konusu değildir. Vardığımız kanaat şudur ki Muhyî bu metni yazarken öğretici olmayı ön planda tutmuş ve estetik bir kaygı gütmemiştir. Bu sebeple anlatılan hikayelerden elde edilecek olan sonuçlara odaklanmıştır.

3. 6. Ādetler

Şehd-i Ebrâr'da kadim Mısır dininde rastlanan eski bir ritüel olan bakire kurbanının anlatıldığı bir bölüm yer almaktadır. Hz. Ömer'in halifeliği döneminde Mısır feth edilir ve halife oraya vali olarak İbn-i 'Āsa'yı tayin eder. Bu valilik esnasında kuraklık baş gösterir, toprakların verimli olması ve ekinlerin yeşerebilmesi için Nil'in taşması ve yakınındaki kuru araziye sulaması gerekmektedir. Bunlar gerçekleşmeyince halk zor duruma düşer; ağlayıp inlemeye başlar. Bu duruma bir çare bulmak üzere İslam öncesi inançlarından gelen bir ritüeli gerçekleştirmek isterler. Bakire bir genç kız ailesinden isteği ya da isteği dışında alınır. Altınlarla, değerli madenlerle süslenir, saçları taranıp güzel kokular sürülür

Bulurlardı arayup bir kız oğlan

Velisine virüp māl-i firāvān (23b/ b.529)

Bu vechile o kıızı eyleyüp āl

Alur idi Mısr ehli beher-hāl (23b/b.530)

İdüp ıtır-ı sefā- bahşıyle bûyın

²⁹ Bu hikaye hakkında bilgi sahibi olmak için Vaka örgüsü başlığına bakabileceğiniz gibi tamamını okumak için 925-1028.beyitlerede bakabilirsiniz.

Yazarlar idi zer halliyle rûyın (23b/b.531)

Geyürürler idi zerrîn kabâyı

Müzeyyen eyleyüp encümle ayı (23b/b.532)

Tarayup iki şu gîşularını

İdüp gülgün ruḥ-ı gül- bûlarını (23b/b.533)

Bu gûne zînetile her taraftan

Alup ol dürr-i nâ- yâbı sedefden (23b/b.534)

Atarlar idi ol lûlûyî âba

Vücûdı cevherin virüp ḥarâba (23b /b.535)

Nil'in tanrısının bu kurban edilen kız ile memnun etmenin amaçlandığı bu ritüelin sonunda nehir de onlara bereketini sunacaktır. Bu ritüel İslam'ın kabulü ile beraber birden olmasa da ortadan kalkmıştır.

3. 7. Bitkiler

Şehd-i Ebrâr mesnevîsinde çiçek ve bitki adları doğa tasviri yapıldığı meclis sahnelerinde ya da söz edilen kişilerin güzelliğini ifade etmede kullanılmaktadır:

“ dıraht, servi, ḥār, mîve, nergis, sünbül, gül, benefşe, şebnem, çemen, lâle, yaprağ, yemiş”

Yukarıda belirtilen çiçek ve bitki adları metinde yer alanları içermekte

3. 8. Eserde Yer Alan Deyimler Listesi

-A-

Aceb  ur- (46b/b. 1085)

Al ak g n ll  (39a/b.904, 49b/b.1159)

Allah ba ı ladı (8b/ b.174)

Aln  a ık y z  ak ol- (36b/b. 845)

Aya ına d  - (47b/b. 1111)

-B-

Ba rı ya ı eri- (57b/ b.1359)

Ba rına bas- (24b/ b.564)

Başından a - (32b/ b.756)

Ba tı a ıl- (48a/ b.1128)

Baş e - (16a/ b.346)

Barma  ile g ster- (16b/ b. 362)

- -

 evg n-ı g yına ser koy- (8b/b. 175)

-D-

D r ol- (26b/ b.607)

Der n n karas n y z ne vur- (36b/ b.841)

Dil uzat- (41a/ b.943)

D n  g ne kat- (21a/b. 480, 27b/b. 625)

-E-

E ri bak- (20b/ b.459)

Eksik nazarla bak- (32b/ b.723)

Elleri kuru- (32b/ b.751)

Elden ayaktan kesil- (51b/ b.1212)

Eli uzun (37a/ b.860)

-F-

Feryadı göğü tut- (26b/ b.590)

Fırsatı kaçır- (29a/ b.664)

-G-

Gaflet hicābını kaldır- (19a/b. 425)

Ġam yi- (62a/ b.1469)

Gözünün nūru git- (32b/ b.756)

Göz açtırma- (28a/ b.639)

Gözünü aç- (17a/ b.369)

Gözi aç (43b/ b.1017)

Gözinden perde götür- (27b/ b.634)

Gözyaşı başından aş- (40a/ b.923)

Gözyaşı sele ver- (15a/ b.322)

-H-

Haset et- (57a/ b.1347)

-K-

Ġalbi qarañu ol- (32b/ b.755)

Kandil uyandır- (26a/ b.602)

Kast et- (29a/ b.664)

Kanına gir- (41a/ b.948)

Kan kus- (29a/ b.659)

Kuruyup kal- (5b/ b.93)

-M-

Mest ol- (32a/ b.735)

Meyl et- (31a/ b.710)

Mihnet çekme- (11b/ b.241)

Muradına er- (61a/ b.1454)

-N-

Niyyet it- (27a/ b.621)

-O-

Ocağı sön- (39b/ b.917)

-P-

Pes et- (8a/ b.160)

-S-

Sebep ol- (22a/ b.501)

Sîne çāk et- (12a/ b.254, 26a/ b.592)

-Ş-

Şād ol- (24b/ b.562)

Şöhret bul- (28a/ b.642)

-T-

Tārūmāar ol- (13b/ b.293)

Tesir et- (22a/ b.500)

Tınma- (29a/ b.661)

-Y-

Yalvarıp yakar- (52a/ b.1233)

Yanıp yakıl- (54a/ b.1284, 26a/ b.593)

Yar etme- (22b/ b.511)

Yerden göğe kadar (55b/ b.1321)

Yoldan çık- (31a/ b.709)

Yok yire (55b/ b.1323)

Yüz aklığı (61a/ b.1446)

Yüzini ağ et- (34b/ b.796)

Yüzi kara (36b/ b.845)

Yüz suyu dök- (32b/ b.744, 51a/ b.1195, 51a/ b.1197)

Yüz sür- (52b/ b.1284)

Yüz ur- (18b/ b.415, 47b/ b.1118)

Yüzine ur- (32b/ b.749)

4. SONUÇ

16. yüzyılda yaşamış olan Muhyî iyi bir eğitim almış, birçok eser telif etmiş ve telif edilmiş daha önceki eserleri tercüme ederek kültür dünyamıza kazandırmıştır. Sadece fıkıh, hadis ilimleri ile ilgili çalışmamış aynı zamanda kaside, gazel ve mesnevîler yazarak edebiyat dünyamıza katkıda bulunmuştur. Ancak hepsinde önemlisi Baleybelen adlı eseri ilk yapma dil olması açısından edebiyat dünyamız için ayrıca bir öneme sahiptir.

H.1005/ M.1595-1596 yıllarında yazılan ve çalışmamıza konu olan Şehd-i ebrâr mesnevîsi Muhyî'nin hayatının son dönemlerine ait bir eserdir. Muhyî' nin biyografisi hakkında bilgi veren birçok çalışmada hayatının son dönemlerini Mısır'da geçirdiği vurgulanmış olsa da yukarıda işaret ettiğimiz üzere bu eseri yazarken Edirne'de olduğunu söylemek mümkündür. Bu sebeple bu eserde yer alan bilgiler Muhyî'nin biyografisine dair yeni ifadeleri edebiyatımıza kazandırmaktadır.

İncelemeye çalıştığımız metin mesnevî türünde kaleme alınmış toplam 24 hikayeden oluşmaktadır hikayeler Hz. Muhammed, 4 halife, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz. Zeynelabidin ile ilgilidir. Her hikaye kendi içerisinde giriş, gelişme ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Hikayelerin hepsinin sonunda Muhyî hikayesinin konusu ile ilişkili dua ve temennilerde bulunmaktadır. Hikayelerin hepsi hikemî niteliktedir. Okuyucuya çeşitli konularda (zina, eşe itaatsizlik, batıl inançlar...vb) bilgi vermenin yanı sıra İslam tarihinde yer alan bazı olaylar da (Hendek Savaşı, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin'in doğumu, Hz. Osman'ın şehadeti... vb) anlatılmaktadır. Ancak bazı hikayelerde sanat gayesi de en az öğreticilik kadar önemsenmiş ve ön planda tutulmuştur. Eserde deyimlere de yer verilmiştir.

5. ŞEHD-İ EBRÂR MESNEVÎSİ

Hazā Kitāb-ı Şehd-i Ebrār

1b

1.

Gül-i hamdum idüp yâ Rab mutarrâ

Hezâr-ı bâğ- ı şükrüm eyle gûya

2.

Terahhüm eyleyüp bu haste hâle

Dile kıl şerbet-i şükrüñ nevâle

3.

İder tuţî gibi zâdını şekker

İdenler şükr-ile zikrüñ mükerrer

4.

Şabâ zikrüñle ider vird-i eşhâr

Seni tevhid ider enhâr u eşcâr

5.

Şühûd-ı vahdetüñdür cümle-i zât

Ağaçlarda varaklar günde zerrât

6.

Kapuñdurur bilür erbâb-ı fîtnat

Kerem- bahşende- i ehl-i kerâmet

7.

Şeh-en-şehsin ki şahlar saña muhtâc

Kuluñdur baş açuk her şâhib-i tâc

8.

Kılup emründe kâf-ı nûnı kâfi

Yaratduñ kudretüñden nûn u kâfi

9.

Çıkarır katı taşdan hikmetüñ sâz

Dıraht-ı huşka virür kudretüñ bâz

2a

10.

Virürsin hâk- i peste cevher-i cān
Bağışlarsın muhite dürr ü mercān

11.

Dehān-ı goncayı hoş- bû idersin
Şadef dürcini pür lû'lû' idersin

12.

Yazarsın deyr- i dehre dürlü şüret
Virürsin bāğ- ı çarha zîb ü ziynet

13.

Giyürüp kimine tâc-ı risālet
Bağışlarsın kimisine vilāyet

14.

İşüñde fâ' il-i muhtârsın sen
Nâẓîr ü mişli yok bir varsın sen

15.

Senüñdür kahr ile îcād- ı 'ālem
Bilürsin neyse istî'dād-ı ' ālem

16.

Elüñdedür maḳālîd-i semāvāt
Saña zāhirdür esrār- ı hafıyyāt

17.

Saña ol zerre kim gözden nihāndur
Degül maḥfî güneş gibi 'āyāndur

18.

Senüñ 'ilmüñde hep ma'düm u ma'lum
Yed-i hükmüñde 'ālem cümle maḥkum

19.

Döner emrüñle dāim çarḥ-ı eflāk
Ne emrüñ olsa dönmez merkez-i hâk

20.

Yaradup nüh u ıbaķ şeş cihâtı
İki ħarfinle kılduñ kâinatı

21.

İrişmez kudretüñe ‘aķl-i çālāk
Şınar bu yolda bāl-i murğ-ı idrāk

22.

Ĥüdāyā künh-i zātuñ vaşfa gelmez
Seni bildüm ki senden ġayrı bilmez

2b

23.

تَعَالَى نَسَانُكَ عَمَّا سِوَاكَ

تَنْزَعُ ذَاتُكَ وَمِمَّا سِوَاكَ

30

24.

Temessülden münezzeh pāk zātuñ
Taşavvurdan muķaddesdür şıfātuñ

25.

Ne cevher zāt- ı pākuñ ne ‘arazdur
Cihān ħalkına luţfun bî ġarazdur

26.

Ġanîsin cümle-i çün u çerādan
Berisin ġüft ü ġüy- ı nā- sezādan

27.

Ĥüdāyā luţfuñ idüp cānā tüşe
Dür-i nazmı çün asdıñ ġüş-ı hüşa

³⁰ Arapça olduğu için özgün haliyle metinden yer verilmesi uygun görülmüştür.

28.

Der-i zihnüm Kerimā kıl küşāde
Metā' - ı kalbümü verme kesāda

29.

Seher-veş rüy- ı tab'um rüşen eyle
Ma'ārif güllerin açup şen eyle

30.

El içre namemi sen nāmver kıl
Dür-i elfazumı nazm-ı güher kıl

31.

Şafā-yı bahr-ı nazmum ile bu genc
Ola mîzan-ı çeşmüm-veş güher- senc

32.

Denesden şaklayup tab' um libāsın
Silüp āyîne-veş pāk eyle pasın

33.

Aña şunma libās-ı müste'ārı
Eliñ 'ārından eyle anı 'arı

34.

Dilüm āyinesini pāk u saf et
Sevād-ı nevk-i hāmem mū-şikāf et

35.

Kitābum eyle bir maḥbūb dilber
Sevād-ı haṭṭumı zülf-i mu'anber

3a

36.

Olup teşdid-i hat ol zülfe şāne
Beyazı ola rüyından nişāne

37.

O yüzde noktalar olup siyeh- hāl
Medār-ı surḥ ola gülgüne-i āl

38.

Elif bir serv-i hoş- reftāre hem-tā
Olup zeyn ide bağ-ı nazmumı tā

39.

Olup her dāl dāl-i zülfüne dāl
İde şevkile 'āşık kâmetin dāl

40.

Olup sinnî anuñ dendāne-i sîn
Ola 'ayn aña 'ayn-ı cihān- bîn

41.

Cemāli içre mîm olup dehānı
Tuta ünvān-ı hüsniyle cihānı

42.

Ser-i bîni olup her hâ-yı zü- 'ayn
İde bu vecche hüsni-ı haddini zeyn

43.

İki sâ'id olup güyâ ki her sū
Köl açā lām elif 'uşşāka karşı

44.

Olup ebrū-yı garrā aña her med
Bula turdukça 'ālem hüsni-ı sermed

45.

Bunı bu vecche bir maḥbūb eyle
Kelām-ı hūb-veş mergūb eyle

46.

Hem ola cümle ebyātı müselleme
Me'āni kaşrına çıkmāğa sullem

47.

Suṭūr-ı safḥasın ider temāşa
Görünsün gözüne pür- mevc deryā

48.

Daḥi kı l cāmi'-i şeh-r-i me'āni
Tuta gün gibi şö hretle cihānı

3b

49.

İkāmet ideler anda elifler
Ola ebyātum ol cāmi' de saflar

50.

İde rālar rükū' vü cīm secde
Gele bir ḥāletile vāv vecde

51.

Taḥiyyāta gelüp tā evvel āḥir
Şalāḥ ola bu veche anda zāhīr

52.

Edā edince bunlar bu namāzı
Ḳol açup lām- elif ide niyāzı

53.

Gö riecek bu niyāzı olan insan
Niyāzum bu du'alar ide ihsan

54. CENĀB-I KĀDĪ'L ḤACETE 'ACZ Ü KŪŞURLA

55.

İlāhi āferīn-i cān-ı ādem
Bir avuç ḥāke viren kudret-i dem

56.

Ser-i mihri kılan çün gūy-ı meydān
Hilālūñ kaddin ider şekl-i çevgān

57.

Şeb-i zulmetde viren māha tābı
Ḥuceste- tāli' iden āfitābı

58.

Derūnum şehrine şal şevk-i 'ışkuñ
Dile versün sefâlar zevk-i 'ışkuñ

59.

Dile şun şevkile 'ışkuñ kemânın
Murādum tîrinün göster nişânın

60.

Göñül murğına şevküñ bāl u per ver
Dilümde 'ışkuñ eyle bāl- perver

61.

İdüp 'ankā-yı 'ışkuñ âşikāre
Dilim murğına şal anı şikāre

4a

62.

Mis-i kalbüm zer-i kâmil- 'ayār et
Silüp mîrât- ı şavķum bî- ğubār et

63.

Dilümi bād- veş kılma hevāyî
Göñülde yād eyle māsivāyî

64.

Gözime nūr-ı şavķuñ rüşenā kıl
Dilüme yād- ı zikrūñ âşinā kıl

65.

Zebānum müstaķim et hāme gibi
Derūnum kara kılma nāme gibi

66.

Ṭama'dan hālî kıl mısır-ı cenānı
Lezîz et ney- şekerden qurı nānı

67.

Elüñ hūnına açmayup elümi
Dile düşürme hırs-ile dilümi

68.

Çü luṭf etdiñ baña evvel “belā”da
Dil ü cānı ḳoma āḫir belāda

69.

Pür eyle nūr-ı dīdāruñla dīdem
Cinān içre cenānum tā süre dem

70.

Kerîmā ḳıl bu abd-i nāḳısı tam
Senüñ luṭfuñ muzā‘af raḫmetüñ ‘ām

71.

Ḳomayup zarf-ı dilde ḫarf-ı ‘illet
Ḳulūs-ı niyyet-i ḳalbüm şaḫiḫ et

72.

Yolumı pāye-i ‘arş-ı ‘alā ḳıl
Yerümi Sidre gibi müntehā ḳıl

73.

Vücūdum Ka‘be gibi eyle pür- nūr
Dil-i vîrānımı ḳıl beyt-i ma‘mur

74.

Cihāna geldüm ey sultān-ı zü’l- men
Seni bildüm bir ayruḡını bilmen

4a

75.

‘Umūmā cümle ‘ālem rûz u ger şeb
Olupdur nimetüñ perverdesi hep

76.

Ḳomazsın bî- nevāle mûrı yirde
Nem- i luṭfuñ kem olmaz baḫr u berde

77.

Deñizde māḫî ye yirde vuḫūşa
Virürsin bî tekellüf rızık u tüşe

78.

Şunarsın kıāleb-i ħayvāna rūĥı
Virürsin rūĥ-ı insāna fütūĥı

79.

Ėapun durur seniñ bir ulı dergāĥ
Nevāle umar andan bende vü şāĥ

80.

O dergāĥa eyā ‘Allām u Hadî
Bu durur bendenüñ ‘arz-ı murādı

81.

Olıcaķ bî- ĥisāb aşĥāb-ı cennet
Beni lutfuñla anlardan ĥisāb et

82.

O yirde kim kıla cürm ehli zārî
Esirge Muhyî’-i zār u nizārı

MEDĥ-İ MUĥTAŞAR-I FAĥR-İ ‘ĀLEM SALLA’LLAHU
TE‘ALĀ ‘ALEYHE VE -SELLEMDİR

83.

Dilā yād eyle ol ĥayru’l enāmı
Ki ‘izzet ile Aĥmed oldu nāmı

84.

Dilerseñ bulasın ikbāl-i sermed
Diliñde zikrūñ olsun nām-ı Aĥmed

85.

Çün urdı ‘ışķ-ile ol nāme’den dem
‘Alem gibi ser- efrāz oldu ādem

86.

O nāmiçün Ėalilullaha nārı
Gülistān-ı cinān eyledi Bārî

4b

87.

O nāmuñ mihri içün oldı t̄ābān
Kemāl- ile cemāl-i m̄āh-ı Ken‘ān
88.

İdüp ol nāma H̄ak ‘Îsîyi ihyā
Güneş gibi yirini etdi ‘āla
89.

Teninüñ kara yir iken mekāmı
Mağar etdi o mihre āsumānı
90.

‘Alem-veş nām-ı pāki erdi mihre
Mihr-sā mūcizātı t̄oldı dehre
91.

Hoş-ābād etdi nāmı bām-ı dehri
Cihāna şevk verdi mihr-i mūhri
92.

Żuhūr etdi kaçan kadriyle ol nām
Yeriyle ğayib oldu nām-ı eşnām
93.

Ḳurıyup kaldı şūret gitti bî-cān
O nāmı işidüp şūret-perestān
94.

O nām-ı Muştafa içün durur hem
Żuhūr-ı ādem u būnyān-ı ‘ālem

95.

Bir ism-i ‘āzam u efhāmdur ol ad
Ebed bed- nām olmaz eyleyen yād
96.

O nāmı okusa İblis-i nā-kām

Der-i Bārîde olmaz idi bed- nām

97.

O nām-ı nūr-ı Hâk şöyle uludur

Dü ‘âlem anuñ ile toptoludur

98.

Güneş gibi bakarsañ şeş cihāata

Ṭolupdur nām-ı Aḥmed kā’ ināta

99.

Elif ol ismi pākuñ evvelinde

Livā’ -ı ḥamdîdür Aḥmed elinde

5a

100.

Veyā ‘âlemde bir ‘ālî ‘âlemdir

Yaḥud taḥrîr-i ḥamd ider kalemdir

101.

O bir nām-ı şerîf-i muctebâdır

Kim oña lâyıḳ olan Muştafâdır

102.

Şerefle dört ḥurûf-ı nām-dârı

O nāmuñ oldu güyâ çār-yârı,

103.

Elif çün oldu ol nāmuñ qarîni

N’ola cān içre iderse yerini

104.

Riyâzet ile ḳaddîn bükdi tenhâ,

Ḳarîn olunca tâ ol nām- ile - ḥâ

105.

Çıḳardı mîm ortalıḳda bir ad

Ol âd ile olısar tâ ebed yâd

106.

O nām-ile şeref bulduğıyçün dāl

Şa‘âdetden ırağ olmaz beher-hâl

107.

N’ola ger fâl-i vav olursa mes‘ûd

Maķāmı da’imā çün oldı Maķmūd

108.

O nāma yazılup menşūr-ı rahmet

Uruldı zährine mühr-i nübüvvet

109.

Mü’ebbed dîni kendüsi mü’eyyed

Şıfâtı Aķmed ü nāmı Muhammed

110.

Göricek māķ engüştfî hilâlin

Şefâdan yerlere sürdü cemâlin

111.

Çü sürdi hâķ-i pâyine ‘izârı

Yüzünde kaldı âşâr-ı ğubârı

112.

Meh-i nev başı tâcıyken cihānuñ

Na‘lçe olamaz nâ‘line anuñ

5b

113.

Çün etdi kebkebi naķşını peydâ

Yeridir gökde yer etse Süreyyâ

114.

Verürken fer güneş bahr-ile berre

Degil mihr-i ruķı yanında zerre

115.

‘Uţârid zerden etse hâmesini

Yazamaz vaşfı ķadri nâmesini

116.

İrerse şi‘rile Şa‘rāya şâ‘ir

O māhuñ medħi içre ola kaçır

117.

Övilmez nazm-ı vaşfinda dür- efşān

Degil Şā‘dî Nizāmî olsa Ḥassān

118.

Anuñ medħine Muħyî sözlerim çok

Aña lâyıķ söze lîkîn yüzüm yok

119.

Kaçan-kim medħine açam dehānum

Mey-i ḥayretle lāl olur zebānum

120.

Ne deñlü itsem evşāfını tekrîr

Beni pür- şerm eder kavlümde taķşîr

121.

Kalem evşāfı kadrinde şikeste

Zebān-ı ‘aķl anuñ medħinde beste

122.

İrişmez pāye-i kadrine evhām

Ne deñlü sa‘y ide aķdām-ı aķlām

123.

O bir dergāh-ı ‘ālîdir ki her ān

Anuñ der-bānıdır vildān u ğılmān

124.

Kapusı melce-i aḥyār olupdur

Melā’ik anda hidmetkār olupdur

125.

Dem-i ḥidmet içün ol māh-ı bedre

Mekānı Cebra’ilüñ oldı Sidre

126.

Egerçi H azret-i D avud olup germ
 lderdi m m gibi  heni nerm

127.

Eger anu  zamanında geleydi
O   hu  meclisinde m m olaydı

128.

Zeb h llah ergirse a a H k
K ul  k rb n  olurdu mu ak ak

129.

Sa  detle eger ahdine bir  n
G r rdi h temi erse S leym n

130.

Mu ar n olsa bir  eb a a   y 
G reydi nice olur idi   s 

131.

Bu cem e ger i evvel  dem oldu
Bu  dem c mle h lk  h tem oldu

132.

K r n olmad n  br him e h llet
Yeriydi A med  n g lz r-ı va det

133.

 ah- en-   h olmad n dehre S leym n
O   hu  mihri m hri idi ra   n

134.

N b vvetden o dem kim urdı ol dem
Da i dem urmamı dı h k-i  dem

135.

Ne  dem a mad n g z mihrile m h
An  p r-  av  ed pdi n r-ı derg h

136.

 erefdeyken anu  bedr-i cem li

‘Adem burcındadı çarhuñ hilâli

137.

Ne diyem aña bir nūr-ı Hüdâ’dır

Muḥaṣṣal bir mu’ahḥar mübtedâdır

138.

İrince ḥakden tā mihr ü māha

Şalât- ile selām olsun o şāha

6b

139.

Daḥi yüz biñ şalât āline olsun

Ne ālî cümle aşḥābına olsun

140.

Ki herbirisi bir necm-i ḥüdâdır

Ṭarîk- müstākîme reh- nümâdır

MEDH-İ PĀDĪAŞĀH-I İSLĀM- HALLADALLAHU MŪLKEH
İLĀ YEVM’İL-I KIYĀM BEYĀNINDADIR

141.

O dem kim Ḥālîk-i bünyân-ı ‘ālem

Yed-i ḳudretle urdı ādeme dem

142.

Kemāl-i terbiyet idüp ol aya

Çıkardı medh-ile anı semāya

143.

İdüp ḥuld-ı berîn içre aña cā

Müyesser etdi cennet gibi me‘vā

144.

Bî- hükm-i muḳteżâyı ḥikmetillah

Olur lâzım gele dünyāya ol şāh

145.

Bu beyt-i fāni olsun diye ma‘mūr

Seher-veş açdı dehre yüzün ol nūr
146.

Mürūr idüp neçe eyyām u a‘vām
O hāş- ı ‘āleme ‘ömr oldı biñ ‘ām
147.

Güneş-veş ‘ālemi çün etdi ābād
Toğar andan niçe gün yüzli evlād
148.

Çoğalup tuğdılar rūy-ı zemîni
Kevākib nitekim çarh-ı berîni
149.

Yayıldılar tutup aqtār-ı arzı
Yeriñ pür- merdüm oldı tül u ‘arzı
150.

Kimine toğdı envār-ı hidāyet
Kimine düşdi āşār-ı dālālet

7a

151.
Kimine irdi luṭf-ı Rabb-i Bārī
Kimi fark etmedi nūr ile nārı
152.

Ḍālālet leyli çün gerdi hicābı
Gerek oldu risālet āfitābı
153.

Peyām-ı küfr-ile çün toldı her yer
Cihāna lāzım oldı bir peyām-ber
154.

Elin alup o halkuñ ider irşād
Ayağa urula küfr-ile ilhād
155.

İrād idenlere ide haḳāret

Olalar t  cih na   ayn-ı   ibret

156.

Ul 'l-   azm etdi ba'z-ı enbiy y 

A a emr eyledi   azm-i  az y 

157.

Veril p ellerine t  -ı  udret

A ıldı m 'ciz tıyla vil yet

158.

P r iken lev -i k fr    irkile    k

Olaru   b-ı t  i eyledi p  k

159.

Gel p etdiler anlar dehri ma'm r

 d p iblisi g r u k fr ma   r

160.

Pes etdi onlaru       m- ma   m 

  d       n-ı   lem- intiz m 

161.

Gel p   hler m zeyyen etdi dehri

G t rdiler     m-ı zulm u kahrı

162.

    m-ı zulm olup anlarla ma'd m

    m-ı   mla a'd  oldu ma  m n

163.

Tam m i'l  id p r y t-ı d  ni

A arlar ber -i t  -ile zem ni

7b

164.

Sel   n olmasa g n gibi z  hir

Ẓuhūr etmezdi şavk-ı dîn-i tâhir

165.

Başardı başımız düşman ayağı

Dile dâğ urur idi kavm-i yağı

166.

Ẓa‘îfî çigner idi her tûvânâ

Ḥaḳîrûñ yıldızı olmazdı kat‘â

167.

Açardı gözümüz her kahr-ı bed-ḥû

Cihân ḥalkına düş olurdı uyku

168.

El elden yerler idi yâd-ı sille

Geçerdi her kişi başına kelle

169.

Cihân olur mı hîç şehlersiz âbâd

Belî muhtâc olur mı ‘mâra bünyâd

170.

Süride kelle- bân olmasa bir an

Ṭağıdır kellesin gürg-i beyâbân

171.

Ol elde k’olmaya sultân-ı kâhir

Ayaklar her ‘adū ol ili âḥir

172.

Çü dîn ehli ola şâh-ı zamâne

Olur ol sâye-i rāhat cihāna

173.

Olanlar dîn-i İslāmuñ penāhı

Anuñçün oldula zıll-ı ilāhi

174.

Ḥuşûşâ şimdi kim dünyâda bir şâh

Bağışlamış durur dünyāya Allah

175.

Ne şeh kim mihr-i zerrîn-ıtop-ı hâver
Anuñ çevgân-ı gûyına komuş ser

176.

Mehi nâkış ider rif atde şânı
Kılıcı zarbı başar kehkeşânı

8a

177.

Niyâm içinde ol tîğ-i dem- efşân
Şubhdur perde' -i şâm içre pinhân

178.

Karañu gice içre nitekim berķ
Miyân-ı yâr u a' dâyı ider fark

179.

Elinde şalduğınca halka pertev
Gören şanır felek üzre meh-i nev

180.

Elinde hem sinân-ı cân-sitânı
Bir ejderdir ki tutmuşdur cihânı

181.

Eger şalsa 'adû farkına şeş-per
Döñe 'ankâ olursa dañi şeh-per

182.

Zemînuñ hüsrev-i şâhîb vakârı
Zamānuñ pâdişāh-ı tāk-dārı

183.

Şeh-i Hayder- şecā'at Hamza- heybet
Nerîmān- şavlet u Rüstem- şalābet

184.

Hıdiv-i mālîk-i mülk-i Süleymān
Şeh-i sulţān Murād bîn Selim Hān

185.

Murādıdur bu dünyānıñ o sultān
Murādın vire anuñ Hayy-i Sübhān

186.

Murādı üzre dönsün çarḥ-ı eflāk
O tursın turduğunca merkez-i ḥāk

187.

Ki ‘ adli sāyesinde cümle ‘ ümmet
Ḥuzurile iderler ḥ^vāb-ı rāḥat

188.

Dilerim kim eyā sultān-ı a‘zam
Seni hem- sāye ide Faḥr-i ‘ Ālem

189.

Ḳuluñ olup mülūk-ı zü’l- erā’ik
Mu‘inüñ ola göklerde melā’ik

8b

190.

Çü yār-ı cān idindiñ çār-yāri
Seniñ yārıñ ola elṭāf-ı Bāri

191.

Anuñçün oldı sen şāha müselleme
Hisāl-i çār-yār-i Faḥr-i ‘ ālem

192.

Müyesser evvelā sen şāha taḥḳîḳ
Sehā-yı Murtażā îmān-ı Şiddîḳ

193.

Daḥi insāfuñ iy sultān-ı ‘ ādil
Olupdur ‘ adl-i Fārūḳ’a mu‘ādil

194.

Hem olduñ iy şāh-en-şāh-ı cihān-bān
Ḥayā vü hilmile gūyā ki ‘ Osmān

195.

Ƙızılbaş oldu ün ol yāre bed-ħa^vh
Başından tiğîñ eksik olmaz ey şāh

196.

Anuñün her dem ol ehl-i alāle
Olur şimşîr-i ‘Osmānî ħavāle

197.

O şāha etdigiyün bŭğz u ‘isyān
Elinden aldı milkin āl-i ‘Osmān

198.

Olup anlara ahruñ oyı pŭr-dŭd
Bıraksun dillerine dāimā od

199.

Sŭricek heybetile dŭşmana at
Ruħuñ gördükde olsun nîce şeh māt

200.

Gele Muħyî idŭp ‘özüñ fîrāvān
Sözüñ az eyle ün māl-i kerîmān

201.

İdŭp dŭrc-i du‘ādan dŭrler izħār
Dŭr-i şāh-en-şahide eyle îşār

202.

Olupdur vācib ide cümle dŭnyā
Du‘ālar pādişāh-ı dīne farzā

9a

203.

Keserse ger dilŭm a‘dāyı bed ħ^vāh
Saña kesmen du‘ām ellerle iy şāh

204.

Gŭzer etdike bu devrānı îlāhi
O şāhı eyle devrānuñ penāhı

205.

Dönüp çarh olduğunca devr-i dāim
Şehā ol taht-ı sulṭān ide kāim

206.

Ṭulū etdikçe her gün mihr-i hāver
Saña şarkile ġarb olsun musahḥer

207.

O şāh-ı ‘ālemüñ ey Rabb-i Ma‘būd
Dü ‘ālemde maḳāmın eyle maḥmūd

208.

Dür-i şeh-dāne’i dürc-i vücūdı
Bula hem māye-i ‘ömr ile sūdı

209.

Kerimā ya‘ni kim şeh-i zādelerden
Diriğ eyleme zād-ı luṭfuñı sen

210.

Huşūşā pūr-i şeh sulṭān Muḥammed
Sa‘ādet ile bula ‘ömr-i sermed

211.

Senüñ ola şehā milk-i Süleymān
Oṭura döndüğince çarh-ı devrān

212.

Yüri sen Hızr-veş dünyāda zinde
Otursun kūh-sā dünyā yüzinde

213.

Seniñ destinde olsun heft kişver
Ol olsun ḳadrile nüh çarḫa hem-ser

214.

Felekde mihr-veş tutsın cihānı
Cihānıñ olsun ol şeh yār-ı cānı

215.

Der-i ihsānıñ yā Rabbî yok sed

Binim iş-bu du‘āmı eyleme red

9b

216.

Der-i lutfuñ ne ğam kim pür- ni‘āmdır

Kerîmüñ pîşesi da‘îm Keremdir.

217.

Ne diyem artık ey şāh-ı vilāyet

Nedîmüñ Hızır ola işiñ hidāyet

218.

Kadem başdıkda şāhım kūh-ı deşte

Nigehbānuñ ola dā‘im ferişte

219.

Ṭokuz çarḥa ire kadrüñ semendi

Saña irmeye yāvuz göz gezendi

TELÎF-İ RİSÂLEYE SEBEB VÜ DÂ‘Î Ü TERTÎB-İ
MUḤÂBELEYE BÂ‘İS Ü BÂDÎ BEYÂNINDADIR

220.

Elā ey yār-ı aşhāb-ı vilāyet

Gedā-yı bāb-ı erbāb-ı kerāmet

221.

Reh-i ehl-i belāda ḥāk olanlar

Derūnı ‘aşķile pür-çāk olalar

222.

‘Abes ‘ayni ile anlara baķma

Vücūduñ bārını sen nāra yaķma

223.

Derūnî anlara eyle maḥabbet

Dilerseñ çekmeyesin bār-ı mihnet

224.

Kadiñ hîdmetleri içre kemân et
Bu yolda tîrveş cânın revân et

225.

Yeyüp mısr-ı muhabbet içre şekker
O şehler vaşfını eyle mükerrer

226.

Misâli anlaruñ iksîre beñzer
Mis-i kâlbe toqunsalar ider zer

227.

Ayaqları tozı kuhl-ı başardır
Başanlar ‘aynine ehl-i nazardır.

10a

228.

Nem-i ihsânları bir yemm-i bî-bün
Dem-i himmetlerinde yok tağâbün

229.

Şaçarlarsa cihâna âb-ı himmet
Olur her kıatresi bir baır-i rahmet

230.

Qırı sengi tutup gevher iderler
Qara hâki nazarla zer iderler

231.

Cihâna şalışalar zıll-i hümâyûn
Şeh-en-şâh ola her bir bende-i dñn

232.

Zemîne oldılar zıll-i ilâhî
Olup dehre velâyet pâdişâhı

233.

Tolup âb-ı şafâ cevherlerine
Urulmuş tâc-ı ‘izzet serlerine

234.

Kişi olsa ne deñlü dehre fâik
Olamaz anlarıñ medhine lâıyık

235.

Sühân ‘anķası açmaz bunda ķāli
Şikest olur açarsa per ü bāli

236.

Bu gülzār içre bñlbñller olur zār
Söz açmaz bunda tñtñ-i şeker- ħ^vār

237.

Velî iden bu dñn-i Ħaķķı peydā
Olan Mışr-ı belāġatda şeker-ħā

238.

Demiş añılsa aşķāb-ı kerāmet
Yaġar ol meclise bārān-ı rahmet

239.

O nādīde ki şālihler ola yād
Olur ol bād-ı rahmet ile ābād

‘İNDE ZİKRÜ’S- SULEHĀİ YETENEZZALÜ’R- RAĦME³¹

10b

240.

Ħurūř idüp bu sözden ķulzüm-i dil
Dür-i nazma sedef-veş oldu mā’ il

241.

Ümid idüp fütüh-ı bāb-ı rahmet
Dilüm çekdi bu yolda tāb-ı zaġmet

242.

Yazup evsāf-ı erbāb-ı Ħüdāyı
Dile feth eyledüm bāb-ı hüdāyı

³¹ Salihlerin anıldığı yere rahmet iner

243.

Anuñçün oldı ‘azmüm bu sebîle
Vesîle ola şāyed selsebîle

244.

Çü nazmum oldı anlarla şeker-bār
Dedüm nām-ı kitāba Şehd-i Ebrār

245.

Ümidüm bu velî şāhîb- hünerden
Uli’l- ebşār olan ehl-i nazardān

246.

Ne harfi kim ola ehline medhül
Çü nokta yok hisābında tuta ol

247.

Edāda ger hatā oldıysa ta‘bîr
Yed-i ihsānı ide anı tağyîr

248.

Ne beytinde kuşur etdiyse hāme
Keremle ergire anı tamāma

BA‘Z-I MU‘CÎZE-İ HÜLĀŞĀ-YI MEVCÜDĀT ‘ALEYHİ
EFDALÜ’S-SALASĀT BEYĀNINDADIR

249.

Yazan rāvî bu söz aşlın muhakḳak
Demiş oldı kaçankim cenk-i Hendek

250.

Cünūd-i müşriküniñ sehmîni
Oḳa tutdılar aşhāb-ı güzîni

251.

Gam-ı tîrile ḳadler yaya döndi
Akup gözyaşları deryāya döndi

11a

252.

‘Adū tîrini etdikçe havāle
Çıkardı göklere ok gibi nāle

253.

Atıldıkça ‘adūdan tîr-i ‘üryān
Olurdu ehl-i Hāk zih gibi nālān

254.

Olup gāyet dil-i aşhāb gamnāk
Şikāyet sînesini etdiler çāk

255.

Resūle toğrulup her biri çün tîr
Ricā etdiler andan hüsn-i tedbîr

256.

O dem derler Resūl-ı kibriyayı
Atup tîr-i du‘ā-yı bî- riyāyı

257.

Gelürken tîrler rûy-ı semādan
Yağarken hem-çü bārān her yakadan

258.

Dönüñ diyü ider bir kez işāret
İder oklar hemāndem girü ‘avdet

259.

Döner dönmeyüp emrinden Nebînüñ
Tokınır qalbine_ ol cünd-i denînüñ

260.

O şeh ger dön dise idi nedir tîr
Dönerdi dönmeyüp sözden kara yir

261.

Eger eflāke ol diseydi qāim
Tururdu dönmeyüp bu devr-i dāim

262.

Ḥüdāya ol dem ü ol ‘ālem için
Ziyā-yı mihr-i mühr-i ḥātem için

263.

Yazılur deftere bu bende cānı
Hedef kılma belā tîrine cānı

264.

İdüp Raḥmuñ kazā tîrine miğfer
Dile sen cünne-i luṭfuñla gönder

11b

265.

Hişār-ı dînümi hışn-ı ḥasîn et
Vücüdum top-ı kahrıñdan emîn et

HAZRET-İ RESÛL-İ EKREM SALLALLAHU ‘ALEYHİ
VESSELLEM ZAMÂN-I HİCRETİNDE VE MEDİNE-İ
MÜNEVVEREYE RIḤLETİNDE SA‘ĀDETLE YOLDA HİND NÂM
BİR ŞALİHÂ-YI ZAMÂN VE ‘ĀBÎDE-İ DEVRÂN ḤÂTUNUÑ
ḤÂNESİNDE OLDUĞDA MU‘CİZÂT-I SA‘ĀDET- ĀYÂTDAN İZHÂR
ETDİĞİ ‘İBRET-İ PÜR- HİKMETDİR Kİ NESL-İ MUṬAHHAR-I
SEYYÎDÜ’L- KEVNEYN VE ÂL-İ MUḤADDED-İ Ḥ^VÂCE-İ
ŞAKALEYN A‘NÎ KURRETU’L-‘ AYN İMÂM ḤÜSEYİN VE ŞÎR-İ
ḤÜDÂ İMÂM ‘ALİYY-İ MURTEZA HAZRETLERİNİN³² ‘ULUVV-İ
MEKRÛMET- ĀYÂTİNE ĀYET-İ ‘ALİYYE VE DİLE YIL
CELÎYYEDİR.

266.

Rivāyetdir Resûl-i Rabb-i ‘İzzet
Kaçan etdi sa‘âdet ile hicret

³² Kerremallahu vechehu
Radiyahallahu anhu

267.

Meger yolda ‘Arabdan bir kabîle
Gelüp konmuş idi kurb-ı sebîle

268.

Orada bağlayup hargāh anlar
Karar ider idi hergāh anlar

269.

O kavmüñ var idi içinde bir zen
Dili olmuşdı nūr-ı Hakkā revzen

270.

Hüdā aşhābına ol zen ser idi
Ne zen ol yerde bir gerçek er idi

12a

271.

‘Arab içinde Hind olmuşdı nāmı
Severdi Hāzret-i hayru’l- ĩmāmi

272.

Resūl-i Hakk idüp kat‘-i menāzil
Olur bir gün maḳām-ı Hinde nāzil

273.

O nūr-ı rahmet olan Hind u Sinde
Gelüp mihmān olur yā‘ni ki Hinde

274.

O gice ol meh-i burc-ı risālet
O menzilde ider hoşistirāhat

275.

Seherden kalkup ol mihr-i cihān-tāb
Keremle abdestiçün diler āb

276.

O kavmüñ āb-ı rūyı Hind-i dil-cū
Getürür ol muḥît-i hikmete su

277.

Vuzū' ider şudan ol çeşme-i cān
İdüp Rabbine 'arz-ı sırr-ı pinhān

278.

O dār öñünde ol rahmet şehābı
Döker bir gūşeye ol āb-ı nābı

279.

O dem anda çü serv-i müntehā-ser
Biter bir hoş dıraht-ı sidre- peyker

280.

Görinen gūyiyā her şāhı anuñ
Açık desti idi ehl-i du'ānun

281.

Şanaydıñ ol dıraht-ı müntehâ- kad
Yeşil destāmile āl-i Muhammed

282.

Turup çün serv-i gülzār-ı cinānî
Yemezdi sille-i bād-ı hazānı

12b

283.

Simārı gūyiyā cennet beriydi
Hazānın bād-ı kahrından beriydi

284.

Komışdı nice haşlet anda Bārî
Olur idi devā her derde bārı

285.

Yese bir hasta ger anuñ berinden
Halāş olur idi derd-i serinden

286.

Vücūdı dāfî'-i semm-i hem idi
Devā bimāre rîşe merhem idi

287.

Olupdı ھاھا ھاetgāh o dergāh
Gelürdi cümle ‘ālem aña her gāh

288.

Geleydi ol dırahta ehl-i ھاet
Murādı bāğı bulurdi tarāvet

289.

Erenler ol dıraht-ı pāke her dem
Aķardı her ھاafdan ھاalk-ı ‘ālem

290.

Çü Rūhu’llāh olup meşhūr-ı devrān
Virürdi rīşe merhem ھاastaya cān

291.

Döner bu vechile çün çarh-ı keç-rev
Hilāli bedr ider bedri meh-i nev

292.

Meger bir subh-dem erbāb-ı ھاet
İder ol serviiy bād- āsā ziyāret

293.

Görür ki ol dıraht-ı mīve-dārı
Dökülüp tārūmār olmuş simārı

13a

294.

İşitdiler hemān kim şāh-ı kevineyn
Serîr-i milk-i ‘adni eylemiş zeyn

295.

Nübüvvet bāğınıñ verd-i güzîni
Behār-ı ‘adne döndürmiş yüzini

296.

Demiş rāvî kim artık ol yemişden
Birini görmedi kimse yemişden

297.

Yeriyle ol dıraht-ı mîve-perver
Beri olup yemişden vermedi ber

298.

Velî her bergi ber yirine anî
Devâ-bağşî idi her ehl-i dâ'nî

299.

Bu hâl üzre geçer pes nice a'vâm
Görürler bir seher ol serv-endâm

300.

Kuçülmüş yaprağının rengi şolmuş
Güli yerine anî hâr tolmuş

301.

Dönüp resmi vü bozulmuş tılısmı
Diken olmuş serâser cümle cismi

302.

İşitdiler 'Alîyy-yi Murtażâyı
Virüp fermân-ı taqdîre rızâyı

303.

Çomuş bu fâni milkiñ bâğ u râğın
Gülistân-ı bekâ etmiş turâğın

304.

Olup ğam sîne-i aḥbāba mudġām
Şehîd etmiş 'adū ol şāhı bî-ġām

305.

Görürler yine bir subḥ ol dırahtı
Yemiş dest-i felekden zarb-ı saḥtı

306.

Dökülmüş cümle'-i evrākı yire
Olup 'uşşāk bahtı gibi tîre

13b

307.

Ḳabā-yı sebzeden ‘üryān olmuş

Dil-i ‘āşık gibi virān olmuş

308.

Meger ol mîve-i bāğ-ı risālet

Tezerv-i serv-i bostān-ı kerāmet

309.

Cihānîñ cānı nūrı her dü ‘aynıñ

Şehîd-i Kerbelā a‘nî Hüseyin

310.

Maḳamı vār iken her cān içinde

Elif ḳaddin ḳomuşlar kân içinde

311.

O nūr-ı ‘ayn-ı ‘ālem ‘ayn-ı aḫyār

Şehîd olmuş diyü yayıldı aḫbār

312.

Hemen ol devḫa her şāḫ-ı seriyle

Ḳuruyup gitdi didiler yeriyle

313.

İlāhî bāğ-ı ümmidüm açık tut

Visāliñ mîvesin eyle baña kût

314.

Gül-i hoşbū-yı vuşlat ḳurbetine

Beni irgür erenler hürmetine

315.

Nihāl-i bāğ-ı şevḳim bār-ver kıl

Nem-i luṭfuñla dāim tâze ter kıl

316.

Ḳurıdup bād-ı ḳahrıñ ol nihāli

Derūnum ‘ışḳdan etmeye ḫāli

OL MİLK-İ SERĀ-PERDE-İ TEVFĖK VE MİLK-İ MEMĀLĖK-İ
MA‘ĀRĖF-İ TAĤĖĖ A‘NĖ EBŪ BEKR ‘ ABDULLAH-İ ŖİDDĖK
RADĖALLAHU ANHA ĤĀZRETLERĖNĖN SA‘ĀDETLERİ KABLE’L-
İSLĀM (14a)GÖRDÜĞĖ RŪYĀ-YI BĖ- RĖYĀLARI MUVĀFİK-İ
TEVFĖK-İ BĀRĖ OLUP SONRA ŖEREF-İ İSLĀMİLE MŪŖERREF
OLDUĞLARI BEYĀNINDADIR

317.

Ŗadāķat taĥtınıñ ol Ŗehr- yārı

Kerāmet milketinüñ kāmķārı

318.

İmām-ı evvel o ŖıddĖk-i sĀnı

EnĖs-i Ŗāķib-i Seb‘āl- mesānĖ

319.

İmām-ı muķtedā vŭ Ŗeyh-i taĥķĖk

Hümām-ı muĥtedā Bŭ- Bekr-i ŖıddĖk

320.

Ėaķan oldu ĥilāfet taĥtına ser

Ŗöyündi hep Ŗerār-ı āteŖ-i Ŗer

321.

Olup ‘ālem yed-i ‘adliyle ābād

Uruldı ayağa küfrile ilĥād

322.

Kesŭp ķahrile her zındĖk başın

Aķıdup seyle verdi gözi yaŖın

323.

Semāya ergirip rāyāt-ı dĖn-i

Pŭr etdi ‘adl u dād ile zemĖnı

324.

Kemāl-i ‘ilmile ‘ālimdi zĀtı

Pŭr etdi luķf u hilmile Ŗıfātı

325.

Dem-i 'ahdinde şeyh-i a'zām idi
Kerāmet ile hōd 'Îsî-dem idi

326.

Kerāmātiyle tōlmışdı vilāyet
Biridir cümlesinden bu rivāyet

327.

Demiş ensārdan bir şāhibu'l-cūd
Ebū Meş'ūd nāmı zātı maḥmūd

14b

328.

O günler kim gelüp bu dîn-i tāhir
Şerefle daḥi olmamışdı zāhir

329.

Daḥi olunmamışdı feth-i İslām
Müyesser olmamışdı kesr-i aşnām

330.

Yoğidi dîn tîrinden nişāne
Daḥi varmamışidi ol nişāne

331.

O demler didiler Şiddîk-i ekber
Olup eltāf-ı Rabbāniye mazhar

332.

Meger bir şeb derūnundan gidüp 'ayb
Aña feth olur el-Haḥ nokṭa' -i ğayb

333.

İder ol şeb şarāb-ı h^vābı çün nūş
Sa'ādetle olur bir hoş düşe düş

334.

Ki bir nūr-ı beyāz-ı āsumāni

Atar Beytü'l-ḥarem üstüne anı³³

335.

Nücūm-āsa olup ol nūr menşūr

İder Ka'be gibi her dārı pūr-nūr

336.

Girer hep Ka'beniñ dārına yir yir

Bulunmaz mā-ḥaşal nūr olmadık yir

337.

Birer kevkeb olup her künc-i ḥāne

Döner ol şehir gūyā āsumāne

338.

Gelüp bir yire pes mihr-i cihān tek

Yine ol cümle'-i envār olur yek

339.

İder çün āfitāb-ı 'ālem- ārā

Şerefle menzîl-i Şiddîki me'vā

340.

Uyanup ol düşi çün ider i'lām

Didiler bu durur aḡḡās u aḡlām

15a

341.

Bu bir düşdür ki hiç ta'bîr olunmaz

O kim ta'bîr olur taḡyîr olunmaz

342.

Bu ḥāl üzre geçüp bir nice müddet

Düşer bir gün sefer 'azmine niyyet

343.

Seherden kalkup ol nūr-u ḥaḡîki

³³ Bu varakta yukarıda yazan beyitin yanında ek bir mısra yer almaktadır: “ Atar ber-bām- Ka'be görür anı”

Sevād-ı Şāma togruldur tarîki

344.

Sürüp sa'y ü şafâ ile merâhil

Olur bir deyr-i hoş- bünyāna vâşıl

345.

Metānet ile beñzerdi hişāra

Müşābih idi bir ehl-i vaķāra

346.

Felek gibi 'azîm idi cenābı

Baş egmezdi tokuz çarķa kībābı

347.

O deyrin şöhretiyle şāhibine

Buhayra derler idi rāhibine

348.

Şedā-yı fazlı tolmuş idi dehre

'Ömrden almışidi hayli behre

349.

Riyāzet ile dönmişdi hilāle

Perî-veş beñzer idi bir hayāle

350.

Olup aña 'ulūmuñ feth-i bābı

Oķımış idi her münzel kitābı

351.

Göricek Hazret-i Şiddîķı ol pir

Geçürüp şadrına ider aña yir

352.

Görüp ol Hazretiñ nūr-ı cemālin

Sorar 'izzet idüp luţfile hālin

353.

Gelicek yerine igāz u ikrām

İder Şiddîķ söz fethine iķdām

15b

354.

Ara yerde açılup nice esrār
İder rüyadan ol ħibri haberdār

355.

Umup ol pîrden hüsn-i cevābı
Şorar Şiddîk aña ta‘bir-i ħvābı

356.

Şorar Şiddîka rāhib de mekânın
Vücūd-ı cevherinüñ aşl u kânın

357.

Ne cevherdir dedi bu aşl-ı pākiñ
Ne bahrüñ katresidir āb u ħākiñ

358.

Beyān ider o dem aşlını Şiddîk
Dedi rāhip aña aña ki taḥkik

359.

Düşüñde gördüğüñ nūr-ı sa‘ādet
İder gün gibi bir māha delālet

360.

Güneş gibi kaçankim toğa ol nūr
Ḳulüb-ı büt-perestān ola meksūr

361.

Ḳaçan şüret bula ol nūr-ı rahmet
Kimesne vermeye esnāma sūret

362.

Nübüvvet ħātemiyle ola ħātem
Anı barmağ ile göstere ‘ālem

363.

O ḥatm-i enbîyāya yār-ı evvel
Sen olursın dedi ahir muḥaşşel

364.

Ol aradan geçicek nice a‘vām
Zuhūr eder o nūr-ı rahmet-i ‘ām
365.

Kaçan kim şıdkile şāh-ı risālet
İder Şiddîkî dîn-i Hakkā dā‘vet
366.

Dedi Şiddîk o dem iy nūr-ı Rahmān
Sözünde yok hîç durur kizb ü bühtān

16a

367.
Bu da‘vaya velî çün subh-ı şādık
N’ola varise burhān-ı muvāfık
368.

Açup ol dem Nebî dürc-i maḳālî
Bu vech ile ider neşr-i le‘ālî
369.

Güneş-veş gördüğün rüyāda rüşen
Göziñi aç ki ol nūram dedi ben
370.

Dedi hem etmedi mi rāhib-i pîr
Bu h‘vābı şorduğunda hūb ta‘bîr
371.

Bulup Şiddîk o demde nūr-ı îmān
Sipîhr-i dîne oldu mihr-i rahşān
372.

Îlāhî ol gün-için k’anda Şiddîk
Bulup îmānile envār-ı tevḫîk
373.

Derūnı pür olup nūr-ı şefādan
Şeref buldu Cenāb-ı Muşafādan
374.

Ayırma Muhyîyi şâdıklarından
Sana müştâk olan ‘âşıklarından
375.

Girüp yatdıkda kabri içre ‘ârî
Anuñ îmân olsun yâr-ı gâri

ŞADÎK-İ MUŞTAFÂ OLAN ŞİDDÎK-İ BÎ-RİYÂNUN MİHMÂN
HAĞKINDA ZUHÛR İDEN KERÂMET-İ ‘ÂLİYYESİ VE HAVÂRIK-İ
‘ÂDİYDEN ÂYET-İ CELİYYESİ BEYÂNINDADIR

376.
Yeyenler hon-ı hikmetden nevâle
Dimişler böyle bir şîrîn makâle
377.

Nice seyyâre çün mâh-ı şeb-ârâ
İderler menzîl-i Şıddîkı me’vâya

16b

378.
Gelüp ya’nî nice merd-i sühândan
Olurlar Hâzret-i Şıddîka mihmân
379.

Döşenüp hoş bisât-ı inbisâtı
Çekildi anlara lutfi şomâtı
380.

Diliyle dillerin alup eline
Toyurdu kand-ı lutfi şerbetine
381.

Keremler gösterüp anlara çokluk
İder şehd-i zebânile konukluk
382.

Getürüp ‘özüle lutfin yerine

Bulınandan getürdi önlerine

383.

Velî çün kut-ı erbâb-ı riyâzet

O h^vân-ı pür-şifâ az idi gâyet

384.

Demişler ol ta‘âm-ı hoş-güvârı

Toyurmazdı şâbiyy-i şîr- h^vârı

385.

Bu hâli kışsa ideñ ehl-i aḥbâr

Demiş ol demde ol Şiddîk-ı aḥyâr

386.

Tutup rüyını Rabb-i ḥâs u ‘âma

Şunar dest-i kerâmet ol ta‘âma

387.

Añup nâm-ı Hüdâyı elden evvel

Şa‘âdet ile ol ḥona şunar el

388.

Dehân açup sadeḫ-veş cümle mihmân

Ururlar ol ta‘âma dürr-i dendân

389.

Ne mihmân cümle evlâd-ı kirâmı

Koyulup zevkile yerler ta‘âmı

399.

Anıñ yüzi şuyı ol ḥona ol ân

Ḳarışur mâyi’-i iḥsân-ı Subḥân

17a

400.

Yed-i himmetle ol ḥon-ı behişte

Olur ḥuld-ı berîn anı sirişte

401.

Nem-i luṭḫ-ı ilâḫî ile çün yem

O ħonuñ olmadı bir kıatresi kem

402.

Nitekim kıurs-ı nān-ı mihr-i rahşān

O ħona gelmedi bir zerre nokşān

403.

Derilüp cümle dünyā yiye farzā

Dükenmeyeydi ħon-ı cennet-āsā

404.

N'ola eksilmese ol pāk ni'met

Aña eksik degil ħon-ı kerāmet

405.

İlāhî ol demiçün kı'ande ol ħān

İdüpdür zayfa bezl-i ħon-ı ihsān

406.

Cemālūñ ħonına toıdukıda 'ālem

Arada olmasun Muhyî kıulun kem

407.

Visālūñ³⁴ ħonına erdikde ahyār

Bu kıuluñ etme anda redd ile zār

408.

Ziyāfet etdigiñce asfiyāñı

Irakda kıoma Muhyî bî- nevāñı

ŞİDDÎK-I ÜMMET VE ŞADÎK-I ŞAHİP-RİSĀLET
HAZRETLERİNİN ZAMĀN-I RİHLETİNDE İKİ KERĪME-İ
'ĀZĪZELERİ VAR İKEN ÜÇ NEFER BENĀT-I MELEK-
ŞİFĀTLARIYLA VAŞİYYET BUYURDUKLARI BEYĀNINDADIR.
ĠĀYET MERTEBE EMR-İ ĠARĪB VE VAĞYE KARĪBDİR

17b

³⁴ Metinde "vasaluñ" okutacak şekilde harekelenmiştir.

409.

Olanlar sırr-ı ma' niden haberdâr
Bu veche eylemişler keşf-i esrâr

410.

Demişler Hâzret-i Şiddîk-ı ümmet
İder olduğda dâr-ı hulde rihlet

411.

Nasîhatler idüp hâşile 'âma
Demiş luţf dile aşhâb-ı kirâma

412.

Kaçankim âhire irüp zemânum
Ecel mikrâzı kat' ide zebânum

413.

Beķā bûlbûllerinden işidüp rāz
Cinān güllerine cān ide pervāz

414.

Kalur şoñumda benden didi beş cān
İki oĝlān u üç daħi kıız oĝlan

415.

Varup Şiddîķa Şiddîķuñ katına
Yüz urup didi ol dem hâzretîne

416.

Dedi kim kıızlaruñ iy nûr-ı muţlāk
Benim hem nām-ile Esmādır ancak

417.

Yarādan haķķıçün bu nûh kıbābı
Üçünci kim durur kıl feth-i bābı

418.

Kemāl-i luţfile ol zāt-ı kāmîl
Dedi kim hemserümdür şimdi hāmîl

419.

Kaçankim vaz' ide bā-emr-i Sübhān

Dedi kim kız toğar karnında oğlān

420.

Rivāyet eyleyen bu emri taḥkîk

Demiş rihlet edicek ḥulde Şiddîk

421.

Kaçan vaż‘ etdi ḥaml ol baṭn-ı tâhir

Güneşveş bir kız oğlān oldu zâhîr

18a

422.

Miyān-ı yârile a‘dāda taḥkîk

Bilinüp ḥālî gerçek oldu Şiddîk

423.

O gün ḥaḳkıyçün iy luṭf-ı ıssı Settar

Ki Şiddîkuña etdiñ keşf-i esrār

424.

Derūnum mażhar-ı esrārîñ eyle

Birūnum manzar-ı envārîñ eyle

425.

Beni āgāh idüp kendi özümden

Ḥicāb-ı ğafleti kaldır gözümden

426.

Gözime keşf-i esrār-ı nihān et

Dilümde ma‘rifet nūrın ‘ayān et

HAZRET-İ ŞİDDÎK-İ ŞAHİB- TAḤKİKİÑ SA‘ADETLE
RIHLETİNDEN SONRA ZUHÛR İDEN KERĀMET-İ PÛR- ‘İBRET
BEYĀNINDADIR

427.

Olanlar sūz-i firḳatla sūhān- sāz

İder bu resme söz fethîne agâz

428.

Sa‘âdetle o şahîb- genc-i ihlâs

Cenâb-ı Hâkda bulan kurbet-i hâş

429.

Güzîn-i cümle‘-i aşhâb-ı tevfiķ

Cenâb-ı Hâzret-i Bu Bekr-i Şiddîķ

430.

O şahbâz-ı sa‘âdet- âşiyâne

Per açdıķda gülistân-ı cinâne

431.

Koyup milk-i fenâda raht u bahtı

Anıñ şehir-i bekâ olduķda tahtı

432.

Derilüp bir yere aşhâb-ı gâm-nâk

Kılurlar ol gül içün sîneler çâk

18b

433.

Çün etdi cân atup me‘vâ cinânı

Cihânı tutdu ahhâbuñ fiğânı

434.

Didiler gamla döküp dîdeden kân

Ne yerde idelüm bu genci pinhân

435.

‘Aceb bu bülbül-i bâğ-ı cinâna

Ne yerde ola lâyıķ âşiyâne

436.

Didiler birbirine bâ‘z-ı ahhâb

‘Uyûnı tolı âb u sîne pür- tâb

437.

Yuyup cismin akıdup dîdeden kân

İdelüm kabrini kurb-ı şehîdân

438.

Dedi ba'zı şerîfe vü vazî'a

Bunı defn idelüm varup Bakî'a

439.

İderlerken bu veche re'y u tedbîr

Ẓuhûr ider hemen bir şavt-ı dil-gîr

440.

Velî söz söyleyen cân idi pinhân

Görünmezidi göze nitekim cân

441.

Buluşdurup gülile 'andelîbi

Hâbîbe zamm idüñ dedi habîbi

442.

Meger ol bülbül-i bâğ-ı fütüvvet

Bu veche etmiş aşhâba vâsiyyet

443.

Kaçankim göz yumup âğ u karadan

Geçem cümle kuyûd-ı mäsivâdan

444.

O demler kim tağıdup bâr u büngâh

Ṭutam toğrı cinân iklîmine râh

445.

Benüm bu mürde cismüm câna eltiñ

Hâbîb-i Hâzret-i Raḥmâna eltiñ

19a

446.

Eger redd etmez ise hâzretinden

'Atâ iderse cây-ı kurbetinden

447.

Sürüp ḥâki yüzüm ḥâk-i derine

Getürüñ cānile emrin yerine

448.

Eger olmazise bu hāke ihsān

Serüm çevgān-ı reddi ide ğaltān

449.

Götürüp āh u feryād ile ğamnāk

Ne yerde olsa idüñ cismümi hāk

450.

Bu söz üstine ol şulţānı aşhāb

Götürdi göz yaşıle cümle aḥbāb

451.

Getürüp Ahmede virüp selāmı

Ḳodular Ravzaya karşı imāmı

452.

O dem fetḥ oldu bir şavt-ı ḥuceste

Dedi kim zamm edinüz dostı dosta

453.

Ḳaçankim ol şedā-yı mū'cîz- āsar

Bu sırdan etdi aşhābı ḥaberdār

454.

Çıkarup göge ol mahuñ serini

Civār-ı Ravza etdiler yerini

455.

Resülün evvel idi yār-ı ğārı

N'ola āhirde olurise cārı

456.

Ḥüdāya ol sedā-yı pāk ḥaḳḳı

Resüle merḳad olan hāk ḥaḳḳı

457.

Şefā-yı ḥaletiyçün asfiyānuñ

Ulūvv-ı rütbetiyçün enbiyānun

458.

Du‘āmı luṭfile Yā Rāb revā kıł
Revānum hemcivār-ı Muştafā kıł

19b

459.

Gözimi raḥmetüñ bābından ırma
Habîbüñ konşuluğundan ayırma
460.

Irağ eyle beni Yā Rab yavuzdan
O şāha egri baķan şaşı gözden

ŞAḤİB-İ ŞAḤİB RİSĀLET VE ŞĀNİ-İ AŞḤĀB-İ ḤİLĀFET
A‘DEL-İ AŞḤĀB VE EKMEL-İ ELBĀB A‘NÎ ‘ÖMER BİN ḤATTAB
RADİALLAHUANḤ ḤAZRETLERİNDEN ŞADR OLAN KERĀMET-İ
SENİYYE BEYĀNINDADIR

461.

‘Adālet ‘aynınuñ şāfi zülālî
Hidāyet mışrınıñ şîrîn- maķālî

462.

Meh-i burc-ı şeref nāhîd-i ‘izzet
Delîl-i Ḥaķ sirāc-ı ehl-i cennet

463.

Delîl-i ‘adl içinde mişli nā-yāb
Cenāb-ı Ḥazret-i Fārūķ-ı aşḥāb

464.

Delîl-i ‘adl idi ‘ayniyle nāmı
Hemîşe nuṭķ-ı Ḥaķ idi kelāmı

465.

Şerefle olmuş idi zıll-ı Yezdān
Kaçardı sāyesinden cünd-i şeyṭān

466.

Elinde dirre’-i şu‘bān- hey‘et

Cihāna şalmışidi şıyt-ı heybet

467.

Olupdı gūyiyā destinde dirre

Cemāl-i şāhid-i ‘adline tırta

468.

Yaḥūd destinde ol şāh-ı cihāna

Olupdı esb-i ‘adle tāziyāne

20a

469.

Yā bir çevgānidi çün gūy her ān

Ser-i ‘adāyı ider idi gāltān

470.

O devr içre kaçankim oldu ol māh

Sa‘ādetle ḥilāfet tahtına şāh

471.

O şāh-en-şāh-ı dehrin ‘adl u dādı

Dehān-ı ‘āleme vermişdi dādı

472.

Zemîne mā‘-i luṭfi oldu māye

Livā’-ı ‘adli irişdi semāya

473.

Zamanında nevā-yı dîn-i tāze

Çıkup tıldı ‘Irak ile Hicāz a

474.

Şeref bulup bu dîn-i rast- peyvend

Pür olmuşdı Şifāhān u Semerḳand

475.

Çekicek leşker olup gün gibi baş

‘Adūnuñ ‘aynını ider idi yāş

476.

Dem olur ‘asker-i encüm- şümārın

Keseridi şalup ā‘dā damarın

477.

Zamānında o şāh-en-şāh-ı a‘lā

Tamām etdi livā’-ı dīni i‘lā

478.

‘Adālet gülleri ‘ahdinde güldi

Hidāyet bülbüli feryāda geldi

479.

Meger ol māh-rū bā‘z-ı diyāra

Şalar hayli ‘asākır çün sitāre

480.

‘Adū idi o yer aşhāb-ı dīne

Irağ idi yolu ehl-i yakīne

481.

Düni güne katup leşkerde bir ay

Çü başladılar ‘adū serhaddine pāy

20b

482.

Meger bir nehr var idi Aras-vār

Özi deryā-bün ü Ceyhun reftār

483.

Dem-i merdümle olmuşdı sirişte

Hirāsān salmışıdi kūh u deste

484.

Kemāl-i heybet u heye’de ol mā

Ṭolanmış dehri bir ejderdi gūyā

485.

Kaçan irişdiler ol şuya aşhāb

Gamām-ı gamla ṭoldı gözleri āb

486.

Şu gibi aqdılar her şuya ‘asker

Bulalar ta ki şudan geçmege yer
487.

‘Ubūra bulmadılar çün vesîle
Bu vecche etdiler tedbîr ü hîle
488.

Ki leşkerde bulurlar bir cüvânı
Şalarlar cüst ü cūya cūya anı
489.

Girir çün cūya ol kes ‘ayn-ı giryân
Aķup cū-veş olur ğaltân u nālân
490.

Alur şu ol fâkir-i eşk- pāşı
Görinür çün habâb ol suda başı
491.

Egerçi dökdi yaşın çün sitâre
Aña bulunmadı leşkerde çâre
492.

Görür irmez aña keştî-i dermân
Gözi yaşın idüp bahr-i firāvân
493.

Çağırur derdile der ya ‘Ömer âh
Eger olmazsa luţfuñ baña hem- rāh
494.

Şuya varup bu ‘ömr-i nāzeninim
Aras-veş ‘ālemi tutar eninim

21a

495.

Ve ger bād-ı kerem kılmazsa yârî
Ele girmez bu deryânın kenârı
496.

Düşüp bîçâre bu vechile hâle

İderken cūy-veş feryād u nāle
497.

O dem bir el belürüp āşikāre
Çü māhî atar ol merdi kenāre
498.

Meger ol demidi vaqt-i zemistān
Şuya varmış idi evrāk-ı bostān
499.

Şitānuñ şiddeti berdiñ zamānı
Kapamışdı sîyeh mîg āsumānı
500.

Şovuk te'sîr idüp ahîr o merde
Ecel irüp olur ol yolda mürde
501.

Sebep olup o şu irer memâtı
Kıurur cismindeki āb-ı hayâtı³⁵
502.

Rivāyetdir ki 'izzet ile ol dem
O yār-ı Sāni-i Faḥr-i dü- ālem
503.

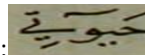
Edā ider çü aşḥābile zuhrı
Virüp mihrāb-veş Ka'beye zahrı
504.

Dedi Lebbeyk bî- takrîb nā-gāh
Bu sırdan olmadı hiç kimse agāh
505.

Sa'ādet ile çün mihr-i münevver
Medîne şehrine döndükde 'asker
506.

Kaçankim geldiler Fārūk-ı dîne

³⁵ Bu kelime orijinal metinde şu şekilde verilmiştir:

Gelüp herbirinüñ cānı yerine

507.

Dönüp ol cem'e hürşîd-i cemâlin

Açar ol mürde – cismüñ vaşf-ı hâlin

21b

508.

Dedi anlara ol dem Hâzret-i Pîr

İdüp hüsni edâ luṭfıyla ta'bir

509.

Dedi kim nice etdiñiz o cānı

Degilken arañızda merd-i cānı

510.

Habâb- âsâ şalup deryāya bāşın

Niçün aldıñuz anıñ gözi yāşın

511.

Niçün yār etmeyüp dilde enîni

Verile şuya 'ömr-i nāzenîni

512.

Añılmayup Celâl-i Kaḥr-ı Sübhān

Ne cansızlıqdır etmek anı bî-cān

513.

Beyān idüp geçen hâli mufaşşal

Añar ol mâcerâyı hep muḥaşşal

514.

Bilindi kim bilüp ol bî-mecâli

Cevābimiş ol Lebbeyküñ me'âli

515.

Hüdāya ol dem içün k'anda ol cān

İrüp etdi onu dermāna dermān

516.

Anı kırtardı ğark-âb-ı elemden

Tenini yemden ü ‘aynını nemden

517.

Baňa ihsānuñ-ile luṭf-ı ḥāş et

Tenüm girdāb-ı miḥnetden ḥalāş et

518.

Alup seyl-i ḥaṭā bu ḥāk-i cismi

Akıtmasun beḳāda ‘ayn-ı çeşmi

519.

Beni iy ḥalk iden cümle cihāni

O yār-ı şānîye kıl yār-ı şāni

22a

ŞĀḤİB-İ ŞĀN-İ ŞĀḤİB-İ SEBA’L- MESĀNÎ OLAN FĀRŪK-İ
HAŞİMİYYŪ’L- ‘URŪK ḤAZRETLERİNİŇ ĀB-I NİLE NĀME-İ
HŪMĀYUNLARI VĀŞIL OLDUĞDA DİL-İ SŪFİ-İ BÎ- ŞEFĀ GİBİ BÎ-
CŪŞ U HURŪŞ İKEN EŞK-İ ‘ĀŞİKĀN GİBİ TAŞDIĞI VE
MĪKYĀSDAN BÎ- QIYĀS AŞDIĞI BEYĀNINDADIR

520.

İçenler Nîl-i ḥikmetden zülālî

Demiş bu veche bu şîrîn- maḳālî

521.

Kaçan olduḳda Fārūk-ı mu ‘azzām

Sa‘ādetle ḥilāfetle mŭkerrem

522.

Diyār-ı Mışrı virür İbn-i ‘Āşa

Emîr-i a‘zām idüp ‘ām u ḥāşa

523.

O yılda āb-ı Nîl olmadı efzŭn

Sirişk-i ‘ayn-ı ‘ālem oldı Ceyḥŭn

524.

Çü eşk-i ‘ayn-ı ‘āşık taşmadı āb

Derûnı h  k-ı Mı  ru  n oldu p  r-t  b

525.

G  list  n olmadı   bnem ile ter

Benef   e   ekmedi ejder gibi ser

526.

G  zin a  madı nergis g  lmedi g  l

Sa  n ta  ıtmadı g  l  ende s  nb  l

527.

G  r  rdi   leme      r     a  t  n

Cih  n   yak  dı   amla n  r     a  t  n

528.

Meger olsaydı k  zlı  dan   al  met

Bu olmu  dı   ad  mi h  lk       det

22b

529.

Bulurlardı arayup bir k  z o  lan

Velisine vir  p m  l-i fir  v  n

530.

Bu vechile o k  z   eyley  p   l

Alur idi Mı  r ehli beher-h  l

531.

  d  p ı  r-ı   af  - ba    -ile b  y  n

Yazarlar idi zer hall-ile r  y  n

532.

Gey  r  rl  r idi zerr  n   ab  y  

M  zeyyen eyley  p enc  mle ay  

533.

  arayup iki s   g    ular  n  

  d  p g  lg  n ru  -ı g  l- b  l  r  n  

534.

Bu g  ne z  netile her t  r  fdan

Alup ol dürr-i nā- yābı şadefden

535.

Atarlar idi ol lūlūyī āba

Vücūdī cevherin virüp ḥarāba

536.

Eger bu vechile olur ise Nil

İderdi ol ili sir- āb ol yıl

537.

Bulunur idi ol kızla ucuzluk

Ṭutardı olmasa ol ili kızlık

538.

O yılda bir kız atılmasa āba

Virürdi ‘ālemi kızlık ḥarāba

539.

İderler mîre çün bu sırrı i ‘lām

Degildir didi bu ā‘lam-ı İslām

540.

Eküp tohmını zūlmile fesādın

Şaçarlar kanını bir nā-murāduñ

541.

Ma‘āzallah gerekmez didi ol nān

K’ola ālūde –i ḥūn-āb-ı insān

23a

542.

Bu vechile çün olmadı icāzet

İder Mısr ehli daḥi terk-i ‘ādet

543.

Hemen günden gün ol āb-ı firāvān

Döner eksilemege çün māh-ı devrān

544.

Şuyı eksildiginde nehr-i Nilūñ

Gözi yaşı ziyâde oldu ilüñ

545.

Vücūd-ı âb-ı Nil olduğda nâ-yâb

O yerler Nil-i eşke oldu ğark-âb

546.

Cihân tâb-ı harâret ile tıldı

Güli bâğuñ yanup ezhârı şoldı

547.

Yüzinde lâleniñ kalmadı kanı

Elemle dağ-ı ğam yakdı cihânı

548.

Görürler kaht ile yer yok karâra

Vilâyet başladı yer yer firâra

549.

Göricek mîri Mışruñ iş bu hâli

Olur kahtile ‘âlem bildi hâli

550.

Hamâme-veş bulup bir peyk-i mergûb

Uçurur Hazret-i Fârûka mektûb

551.

İdüp halkıñ gözi yaşını ta‘bîr

Yazar hep mâcerâ-yı Nîli birbir

552.

O cânı ‘âlemiñ şulţânı ‘asrîñ

Göricek nâmesini mîr-i Mısrın

553.

Kesüp nây-i şekerden turfe hâme

Yazar ol- dem emîr-i Mışra nâme

554.

Demiş kim etmemişsin luţfile meyl

Kim ola kanı bir mazlûmenin seyl

23b

555.

Burada eylemişsin rāy-ı şa'ib

Kim olmuş def'-i dem def'-i mesa'ib

556.

Daḥi mektūbum içinde mükerrer

Ḳodum melfūf bir ḳāğız muharrer

557.

Virüñ Nile o ḥaṭṭ-ı müşk- sāy

Göresiz nice olur mācerāy

558.

Demiş ol kağız içinde eyā Nil

Aḳarsañ kendi rāyın ile her yıl

559.

Eger 'ayn-ı ḥayāt iseñ de iy rūd

Gerekmez yire geç senden olan sūd

560.

Ve ger ḥod yogise nefsünde ḳudret

Seni ḥalk idenüñ ise irādet

561.

Şeçerden od ḥacerden ḳıḳarañ mā

Dilerem kim seni eyleye icrā

562.

Göricek mîr bu ḥaṭṭın İmāmuñ

Virür Nile öñünde ḥās u 'āmuñ

563.

Düşer çün māye ḥaṭṭ-ı 'ālem- ābād

Şefā vü şevḳe düşüp Nil olur şād

564.

Sürer rüyın o ḥaṭṭa ḥāme gibi

Alup bağına başar nāme gibi

565.

Varır ol demde bir vādîye kim şu
Süre kara yire rüyını her sū
566.

Göricek şu o haṭṭ-ı āb-dārı
Yerile kalmadı ayrık karārı
567.

Hemān ol subḥ şu on altı arşuñ
Çıkup sūyı semāya olur efzūn

24a

568.
Zemān-ile kelīm-i Rabb-i ‘İzzet
Olur rencîde ehl-i Mıṣra ġāyet
569.

Du‘ā eyler o kavme Nil-i pāki
Akıtmaya Yarādan āb u ḥāki
570.

Şu akmayup du‘āsıyla Nebînüñ
Yarıldı lebleri yer yer zemînüñ
571.

Şıvārırlardı gerçi eşk-i terden
Velîkin çıkmadı bir dāne yerden
572.

İdüp her mürġzārun murgı zārı
Tutar el āh ile rāh-ı firārı
573.

Görüp bu hāli el feryād iderler
Kelīm-i Ḥaḳdan istimdād iderler
574.

Yerinmeyüp dilerler ḥalkı yine
Vere iḥsān-ı ḥaḳla şu yerine
575.

Ƙabul idüp Nebî halkuñ ricāsın
Şaçar ol şuya bārān-ı du‘āsın
576.

Du‘ā yüzi şuyına ol seher su
Taşup āyîne gibi gösterir rû
577.

Nem-i rahmet olup ol māye māye
Çıkar on altı arşûn yer semāya
578.

Nebîden soñra bu ‘izzet muḳarrer
O şāha oldı ‘ayniyle müyesser
579.

Hüdāyā ol gün içün kim o sultān
Cihāna āb-ı lutfın etdi ihsān
580.

Seḫāb-ı ḫaṭṭ-ı kilik-i āb-dārı
İrişüp āb-ı Nili etdi çārî

24b

581.
Baña sen luṭfuñıla rahmet eyle
O şāhuñ ‘izzetine hürmet eyle
582.

Eger etdiñse Nîli emrine –rām
Anuñ yüzi şuyı kıl baña ikrām
583.

Eger verdiñse Nîle sen sebîli
Müyesser eyle baña selsebîli
584.

Eger Nîl ābun etdiñse şeke-rîz
Vücûdum ḫākin eyle rahmet-āmiz

HAZRET-İ FĀRŪKUN[~] EMR-İ ‘ĀLİ- KADRLERİNE İMTİSĀLEN
MEDİNE-İ MÜNEVVEREDE VAKİ‘ OLAN ĀTEŞ- SUZĀNU[~] DŪD-I
SİYĀH U KIZIL ALEVLERİ ĀSŪMAN-I FELEGE PEYVESTE VE
RİSMĀN-I TĀBİŞ Ü HĀRĀRETİ SĪMĀK’I U SEMEKE BESTE
OLMIŞKEN Fİ’L-ĤĀL MÜNTEFÎ‘ OLDUĞUNUN[~] BEYĀNINDADIR

585.

Açanlar sözile sūz ehline rāz
Bu veche eylemiş bu kavle āgāz

586.

Zamānile o şehir-i şöhre-i dehr
Ĥudā erbābına her bābile fahr

587.

Melāz u melce’ olan ehl-i dīne
Maḳām-ı Muṣṭafa a’nî Medīne

588.

Dil-i ‘āşık gibi olup pür-āteş
Yanar ifrātile ol şehir-i dil-keş

589.

‘Alevler irişüp semk-i simāke
Yetişdi tāb-ı āteş ḳa’r-ı ḥāke

25a

590.

Ṭutup feryād u nāle āsumānı
Boyandı göklere āhuñ duḥānı

591.

Yetişmeyüp o nārı keffe ḳudret
Ururlar birbirlerine keff-i ḥayret

592.

Gelüp Fārūḳa āḥir cümle aşḥāb

Şikāyet sînesin çāk etdi aḥbāb

593.

Yanup yağıldılar āteş gamından

Dilediler yem-i luṭfi neminden

594.

Recā-yı şādık etdiler ki Bārī

Söyündire nem-i luṭfile nārī

595.

İrüp sıyt-ı recā sem‘-i ḳabūle

Karîn oldı du‘a bāb-ı ḥuşule

596.

Varup ol āteşe şevkile Fārūk

Bile şehir ehli cümlesîne maḥrūk

597.

O dem iḥsān idüp ol ebr-i rahmet

Şaçar ol nāra bārān-ı kerāmet

598.

Dedi bā-izn-i pāk-i āmir-i kūn

Yeter yağıdıñ bizi yā āteş uskūn

599.

Rivāyetdir hemān ol nār-ı pür- tāb

Söyinüp saçdı yanmış dillere āb

600.

Demişler āteş-i şöyle söyüندی

Şerār ḳalmadı ḳara yire döndi

601.

İlāhi ger söyüندی ise ol od

Dilüm ‘ışḳuñ odiyle eyle pür-dūd

602.

Derūnum āteş-i ‘ışkile yandır

Dilümde şevḳ-i ḳandilin uyandır

25b

603.

Kaçan halk olalar sūzān u atşān

Beni et āb-ı ihsānuñla reyyān

FĀRŪḲ-I AŞĤĀB ‘ĀNĪ ‘ÖMER BİN ḤAṬṬĀB
HAẒRETLERİNİN- RADİYALLAHU ‘ANHU- MEDİNE-İ
MUṬAHHEREDE VĀḲĪ‘ OLAN ZELZELE-İ ‘ AZİMEDE İZHĀR
ETDİĞİ KERĀMET-İ MŪCİBU’L-‘ İBRET BEYĀNINDADIR

604.

İdenler ḥādīsāt-ı ‘ālemi yād

Urur bu veche söz şehrine bünyād

605.

Zamānında emîrū’l- mümininüñ

Dem-i ‘ahdinde FārūḲ-ı güzînüñ

606.

Medîne şehrini çün bād-i şarşar

Yed-i kudretle Rabb-i bād şarşar

607.

Yer olmadı turup bir lahza sākin

O şehr ehline dār oldu mesākin

608.

Düşüp şahrāya çün bād-ı sebūk-per

Bulunmadı o kavme turacak yer

609.

Yıķup ğuşşa-ı dil cümle ünāsı

Büyütüñ pür- kuşūr oldu bināsı

610.

Derilüp bir yere ehl-i Medîne

Tazarru‘ etdiler FārūḲ-ı dīne

611.

Ḳodılar ḥāk-i pāyi yirine ser

Ki tā luṭfile vara yirine yer

612.

O dem ol muḳtedā'-yı cem'-i insān

Şaçar ol yire toḥm-ı luṭf u iḥsān

26a

613.

Alup bir dirre'-i subān-simā

Urur yiri Kelīm-i Ḥaẓret- āsā

614.

Dedi yā arz üstünde mesākin

Ḥarābe varmasun ol dedi sākin

615.

Ḳılan ḥükminde kāfī kāf u nūnı

O sā'at verdi ol yire sūkūnı

616.

Yerinden naḳl edenler ol yeri der

Daḥi deprenmedi andan beri der

617.

İlāhî Ḥālîḳ-i bünyād-ı hestî

Ayaḳlarda ḳoma bu ḥāk-i pesti

618.

Bu ḥāk-i cüsmüme me'vāyı cā ḳıl

Yed-i luṭfuñla cāyum müntehā ḳıl

619.

Atılduḳda miṣāl-i penbe bu yir

Beni yabana atma nitekim tîr

HAẒRET-İ EMÎRÜ'L- MÜMÎNİN A'NÎ FĀRŪḲ-I DÎN İLE
SĀRİYYE MĀ-BEYNİNDE OLAN HAVĀRIḲ-I 'ADİYYEDEN ĀYET-
İ CELÎLE BEYĀNINDADIR

620.

Olan rāh-ı sūhan merd-i güzîni
Rivāyet eylemiş Fārūk-ı dîni
621.

Meger bir gün kemāl-i himmetile
Ġazāya niyyet idüp heybetile
622.

Yarağ u yāt u at u tona kâdir
Bu veche cem‘ ider hayli bahâdır
623.

Ser idüp Sâriye adlu dilîrî
İder ol cünd-i İslāmuñ emîri

26b

624.

Urup bir kavm-ı ṯāğî ḵalbine od
Şalar ol leşkeri ol semte çün dūd
625.

Düni güne katup ‘askerde bir ay
Başarlar çün ‘adū ser-ḥāddine pāy
626.

Gelüp çün kūh ol cünd-i muṭahher
Ḵonar arḳa verüp bir ṭağa yer ser
627.

Meger anları ṯuyup kavm-i bāğî
Gelüp perde edinmişlerdi ṭağı
628.

Bu idi zanları kim olıcaḳ şām
Başup ol cündi olalar ḥūn- āşām
629.

Gericek perde şeb ol leşker-i dūn
İdeler ‘asker-i İslāmı şeb-ḥūn
630.

Meger kim cum‘a vakti idi ol ān
Medīne içre ol şāh-ı sühendān
631.

Şerefle şeyh-i ‘ālem pîr-i ma‘nî
Halîl-i Muştafa Fārûkî ya‘nî
632.

İdüp fark-ı felek meh gibi cāyın
Komuşdı pāye’ -i minberde pāyın
633.

Güneş gibi çıkup sūy-ı semāya
Melek-veş ağız açmışdı Senāya
634.

Gören mūrî karañu gice yerde
Gözinden ol mehûñ götürdi perde
635.

O dem aña olup ehl-i hiyelden
Dedi yā Sāriye şakın cebelden
636.

Cebel ardında ya‘nî kim e‘ādi
Şakın fırsatla iderler fesādi

27a

637.

İşiden āşikāre o nihānı
İşitdirdi emîr-i cünde anı
638.

Olup āgāh emîr-i cünd-i İslām
İder ol leşkere bu sırrı i‘lām
639.

O dem ol cünd-i hāk açup başarılar
Göz açdırmayup a‘dāyı başarılar
640.

Urup ol düşmana şîrâne şimşir

İderler başlarını tu‘me-i şîr

641.

Olup aşhâba bu fırsat müyesser

Gelicek yerlerine cümle ‘asker

642.

Denüp dillerde bu sırr-ı kerâmet

Mihr-veş buldı el gün içre şöhet

643.

Bilindi elde Fârûkuñ kemâli

Cenâb-ı Hâkda ya‘nî kurb-ı hâli

644.

Îlâhî ol ‘aliyyü’ş-şân-ı hâkkı

‘Ulûvv-ı himmet-i merdân hâkkı

645.

Açık tut râz-ı ‘ışka sem‘-i cânım

Uyandır şevkile şem‘-i cenânım

646.

Dile her dem şafa‘-yı tâze ergir

Lisân-ı gaybdan âvâze ergir

647.

Beni ol şâha ‘âşık et kulağdan

Yâkinüm luţfile artır ırakdan

YÂR-I SÂNÎ‘-İ HÂBÎB-İ HÂZRET VE MAHBÛB-I ŞÂHÎB-İ
SERÂ- PERDE-İ RÎSÂLET A‘NÎ FÂRÛK-I DÎN Ü MÎLLET
HÂZRETLERİNE VEFD’ MÎLK-İ RÛM VE KÂSÎD-I KAYSER-İ ŞÛM
GELDİKDE (27b) KERÂMET-İ ‘ALİYYE-İ DİRÂYE-İ SENİYYESİN
GÖRÛP OL ÂN ŞEREF-İ ÎMÂNİLE MÜŞERREF OLUP ŞİDQ-İ
CENÂN İLE MÜSELMÂN OLDUĞI.

648.

Meger bir rûz-ı hoş Rûmuñ penâhı

Serîr-i saltanatda ya'ni şâhı

649.

O yâr-ı sâni-i Hayrû'l-enâma

Yazar irsâl idüp kâşıdla nâme

650.

Olur kâşıdda kat' idüp menâzil

Maķâm-ı Hâzret-i Fârûka vâşıl

651.

Girüp seyr eyleyüp şöhretle şehri

Şorar seyyâreden ol mâh-ı dehri

652.

Dediler şimdi ol sultân-ı maķbûl

Fûlan yerde tûrur işine meşgûl

653.

Meger ol yerde ol sultân-ı 'âdil

Varup kerpiç keserdi kesr idüp dil

654.

Bilicek kâşıd ol mihr-i 'ayânı

O dem ol semte toĝruldur 'inânı

655.

Varup kâşıd ol sultânun katına

Nazar kıldıkda 'âlî Hâzretine

656.

Görür ol pâdişâh-ı dîn ü dünyâ

Güneşde uyumuş gün gibi tenhâ

657.

Yatur nergisleri hoş h^vâba varmış

'Araķdan gülleri hem âba varmış

658.

Dedi zannider idüm bunu her bâr

Ola bir şâh-ı 'âlî'-i hâşem-dâr

28a

659.

Bunuñ hep şāhib-i tāk u kemerler

Ɣılıcı Ɣorkusından Ɣan kuşarlar

660.

Bu veche bî-kes u bî- Ɣadr u bî- bār

Ne lāyıƔdır kim ola şehlere bār

661.

Cihānıñ şehleri tınmayup el- HāƔ

Ɣodılar ise bunu uyur ancak

662.

Eyi buldum alayın didi cānın

Dökeyin tîƔ-i ħūn- pāşimle kānın

663.

Ɣılıcım şöyle etsin cānına kār

Yatup tā haşre dek olmaya bîdār

664.

Dedi Ɣaşd eyleyüp fırsat demidir

Ɣaçırmaz fırsat ol kim ādemîdir

665.

Çeküp ol Hāzrete şimsîr-i bürrān

Yüridi üstüne çün şîr-i ğarrān

666.

O dem yerden çıkup bir şîr-i dü- nāb

Mişāli hey'et ü heybete nā- yāb

667.

Dümi zehrile pür bir mārā beñzer

Dü- çeşmi merdüm-i ħ^vūn- ħ^vārā beñzer

668.

Dişinüñ her biri bir ħançer-i tîz

Şanasın tırnağı çengāl-i ħ^vūn-rîz

669.

Seri beñzerdi bir gürz-i girāna

Ayaqları sütūn-ı cān-sitāna

670.

Dem-i ādem idi gūya ğıdāsı

Başardı na‘ra-ı ra‘dı sedāsı

671.

Göricek kâşid ol şîr-i jiyānı

Uçundı şîr-veş beñzinde kânı

28b

672.

Egerçi ol şehe olmışdı kâşid

Velîkin oldı bu bāzārı kāsıd

673.

Hemāndem kâşid ider ol kâşıda şîr

Düşer havfindan anuñ elde şimşir

674.

Hemān ol merd idüp Fārūka feryād

Dedi dād et femümden gitdi her dād

675.

Gidüp buğz u nifāk u şekk u tuğyān

Dedi kâfir idüm oldum müselmān

676.

Ĥüdāyā ol kerāmet ĥürmetine

O bürhān-ı velāyet ĥürmetine

677.

Gelicek üstüme şîr-i meniyye

Baňa kıl rahmetüñ şîrîn ‘atiyye

678.

Terahḥum eyleyüp cān-ı sakîme

Hidāyet ver sırāt-ı müstakîme

679.

İlāhî eyleyüp lutfuñla yārî

Beni ol pādīşāhuñ eyle yārî

680.

Çapusından beni redd ile sürme

Gözime hāk-i pākin eyle sürme

681.

Beni Yā Rabbi bu dār-ı ‘anāda

Muḳārīn eyleme ehl-i ‘ināda

682.

Çuṣūr-ı ḳalbüme şal şevḳ-i ma‘nî

Çerāğum rāfizîden yakma ya‘nî

683.

O ḳavmî bî- ḥayā vü dūn-ı bî-dîn

İderler bî- sebep ol Ḥazrete kin

684.

Sebep ḳıl ḳahruñı anlara Yā Rāb

Kim ol şāha iderler bî- sebep seb

29a

685.

Çaçardı dîv görse zıll-ı cismin

Bu dîv olur kaçan añsaydın ismin

686.

Çaçan añılsa ol ‘İsî’-i devrân

Bu ḥār gibi olur derd-ile nālân

687.

Çaçan añsan añā ‘ayniyle nāmın

Keser ığmağ-ı ‘ayn idüp selāmın

688.

Çaçar şeytân gibi ‘ayn-ı ‘Ömerden

Nitekim ehl-i şer Ḥayrū’l- beşerden

689.

Ḳulübı bunların bî- nûr u ferdir
Nazar bu kavme bil' ayn-ı zarardır.

ŞÂHİB-İ NÜREYN-İ EZHEREYN VE MÂLİK-İ DÜRREYN-İ
EZHEREYN ŞÂHİD-İ BEZM-İ CEM' -İ ŞEHÎDÂN VE CÂMÎ' -İ
KELÂM-İ ŞERÎF-İ YEZDÂN ' ANÎ ' OSMÂN RADİYALLAHU ANH
BİN ' AFFÂN HÂZRETLERİNDEN ŞADIR OLAN ŞEMME KERÂMET
BEYÂNINDADIR

690.

Olan ol cām' -i cem' -i me' āni
Huda mecmu' asınıñ nüktedānı

691.

Melek sîretde vü sûretde ādem
Kemāl-i hilmile maḳbûl-ı ' ālem

692.

Habîb-i Muştafa maḥbûb-ı Raḥmān
İmām-ı muḳtedā a' nî ki ' Osmān

693.

Hilāfet tahtını etdikde zînet
Şefā-yı hulkı verdi ḥalka rāḥat

694.

Dür-i ḥikmet şaçar idi sözinde
Ḥayā gülgüne idi gül yüzinde

29b

695.

Olurdu da' imā ol zübde-i āl
Ḥayāsından gül- i cennet gibi āl

696.

Geçüp evşāf-ı ḥüsni nüh felekden
Utanurdu ferişte ol melekden

697.

İdüp āzād ğamdan luṭfı ḥalkı
Kul etmişdi cihānı ḥüsn-i ḥulkı
698.

Keremle nice da'imse sıfâtı
Kerāmet ile meşhūr idi zātı
699.

Egerçi yok kerāmetine ğāyet
Velî bir şemmedir bu hoş rivāyet
700.

Meger bir rûz bir merd-i yegāne
Varır ol Ḥazret-i cennet- mekāna
701.

Olup vâsıl şefâ-yı soḥbetine
Ericek ya'ni 'Osmān Ḥazretine
702.

Cenāb-ı Ḥazretinde idicek yir
Baḳup luṭfile aña Ḥazret-i pîr
703.

Ḥüdādan itmeyüp ḥavfile şermi
Zinā etmek dedi size düşer mi
704.

Dedi ol kes iderem her günāhı
Velîkin etmedüm ben bu günāhı
705.

İder mi variken ḥavf-ı zebānî
Zinā ile kişi cāna ziyānı
706.

Dedi luṭfile aña yine 'Osmān
Gelürken göz zināsın etdiñ el- ān
707.

Bugün göz göre cānıñ oda yaqdıñ
Zinādır çün zen-i ğayrıya baqdıñ

30a

708.

Demiş ol kim sözi cāna ğinādır

Zen-i ğayra nazār ‘ayn-ı zinādır

709.

Çü baqđın bir zen-i dil-cūya dilen

Seni dīdeñ çıkardı didi yoldan

710.

Meger kim yolda bir serv-i cinānı

Görüp meyl etmiş ol merdiñ cenānı

711.

Hața ile ırup çeşmini Haqđan

Ƨokunmış ‘aynı ol mihre ırakđan

712.

İder ol kimse nokşanın bilüp āh

Dedi iy māh- rū estağfurullah

713.

Şehā fark etmedüm çün nef‘i zardan

Beni dūr etmesün luřfuñ nazardan

714.

Hüdāya şöyle bīnā eyle ‘aynum

Bakup gördüği olsun kendi ‘aybum

715.

Gözüm kı l nūr-ı ‘ıřkuñ ile mesrūr

Ola ol vechile nūrun- ‘alā- nūr

716.

Kerīmā luřfuñile eyle āhir

Gözüm dīdāruña ‘ışkile nāzir

ŞAĞİBÜ’L- ĖAYĖ VE’L- İMĖN VE BİN ŞAĞİB-İ RESÜLÜ’R-
RAĖMĖN A’NÎ ‘OŚMĖN BİN ‘AFFĖN ĖAZRETLERİNDEN

SA‘ĀDETLĒ ŞEHĀDET BULDUĞI ZAMĀNDA SĀDIR OLAN
KERĀMET-İ PÜR- İBRET BEYĀNINDADIR.

717.

O milk-i ħüsn-i ħulkuñ şehsuvārı
Ĥabīb-i ḡālīṣ-i maĥbūb-ı Bārī

30b

718.

Emīr-i muhteda o şeyh-i Qur‘ān
İmām-ı muḳtedā ya‘nī ki ‘Osmān

719.

O ĥoş-būy-ı gül-i gülzār-ı cennet
Kaçan buldı sa‘ādetle şehādet
720.

İdüp ehl-i ĥased zulmile ĥahrı
Şafak-veş kana yuduḳda o mihri
721.

Yaturdı cān gibi dārında tenhā
Diyār-ı cennet olup aña me‘vā
722.

Meger varidi iki merd-i bed- baĥt
Siyeh taş gibi dā‘im dilleri saĥt
723.

Pür idi dilleri çün şūr u şerle
Baĥarlardı o māha_eksik nazarla
724.

Göze göstermeyüp mihr-i cemālin
Dilerlerdi kūsūf ile zevālin
725.

Felek dönderdi andan çün yüzini
Kūsūfa ergirüp ol şems-i dīni
726.

Bulup nūr-ı sa‘ādetle şehādet
Şehādet ‘āleminden etdi rihlet
727.

O müfsidler açup bāb-ı nifākı
Bu vechile iderler ittifākı
728.

Girüp ol şeyh-i dīnin hālvetine
Varalar buğz u kīnile kātına
729.

Ġazabla bakmayup kahr-ı ilāha
Bir iki sille uralar o şāha
730.

Hasedle def‘ idüp Raḥmet ḥicābın
Kūsūfa irgüreler āfitābın

31a

731.

Bu niyyetle imāma idüp iqdām
Başarlar merkad-i pākine aqdām
732.

Görürler ol sa‘ādet taḥtı şāhı
Cinān bāğında kurmuş bār-gāhı
733.

Olup vuşlat şarābı ile ser-mest
Yumuş āb-ı hayāt-ı dehrden dest
734.

Beḳā milkine olup mîr-i mihter
Fenā ḥil‘atlerin geymiş ser-ā-ser
735.

İçüp cām-ı sefāyı lem- yezelden
Yaturken mest olup kalmış ‘amelden
736.

Ṭuṭulmuş dem olup alūde‘-i ḥūn
Dem-i gül-fāmı olmuş rūd-ı Ceyḥūn
737.

Vücūdı lāle‘-i ḥamrāya dönmiş
Yüzi gūyā şafaḳda aya dönmiş
738.

Bu ḥālet ile gördükde o māhı
İrer birisine luṭf-ı ilāhî
739.

Añar ol āfītābıñ rif‘atını
Melek gibi felekde rütbetini
740.

Serîr-i ‘izzete şāh olduğunu
Debîr-i vaḥy-i dergāh olduğunu
741.

Añar ḥilmile envā‘-ı ḥisālin
Cenāb-ı Ḥazrete olan vişālin
742.

Döner ol māha eksik niyyetinden
Yañar ḳalbi şerār-i şirretinden
743.

Dil u cānile istiğfār eyler
Recā‘-ı raḥmet-i Ğaffār eyler

31b

744.

Yüzi şūyın döküp ol biri yire
Ġazāb ile urur bir sille pîre
745.

Meger kim hemseri şeyḥ-i cihānıñ
Seri ucunda ṭurur idi anıñ
746.

Olıcaķ ıtılā'ı iş bu hāle

Ṭutar rūyın Cenāb-ı lā- yezele

747.

Der iy Ḥallāk-ı pinhān u hüveydā

Nice sūret iden bir demde peydā

748.

Ḳılan iy aḥsen-i şūretde insān

Viren ḥāk-i siyāhe cevher-i cān

749.

Bunuñ 'işyānını urup yüzine

Ḳarañu eyle dünyāyı gözine

750.

Gidüp nūr-ı başār bunu başardan

Sitārem gibi dūr olsun nazardan

751.

Ḳurısun elleri ḳalsın 'amelden

Arayup bulmasın bir çāre elden

752.

Anuñ ḥaḳḳı ki iş bu ān içinde

Yatur ḳaddi elif-veş ḳan içinde

753.

Demî deryā olup başından aşdı

Cenāb-ı ḳurbuña cānı ulaşdı

754.

Deyicek bu sözi sūz-ile giryān

Açup destin olup derdile nālān

755.

Hemen ol bî- ḥayā 'aynine 'ālem

Karañu oldı ḳalbi gibi ol dem

756.

Yüzi gibi gözinüñ gitdi nūrı

Nitekim ḳalbiniñ şevk u sürürı

32a

757.

urıyup elleri hem oldu bî-sûd

El içre bu elemle kaldı merdûd

758.

Ne ğam çekdiyse ol kes bu belâyı

Eliyle buldı ‘ayniyle ‘anâyı

759.

ün itmedi hayâ ol meh yüzinden

Kim ağlar aña ger çıksa gözinden

760.

O mâha eksik baĥan gözler çürüsün

Eger ‘ayn-i hayât ise ĥurusun

761.

O dil kim medħine açmaz dehânı

Kesilsün çün kalem anıñ zebânı

762.

O kim etmez aña cândan muħabbet

Başına t̥aş anıñ cânına mihnet

763.

O kim vermez anıñ yolında cânı

İki ‘âlemde olsun nâmı cânî

764.

İlâhî ol dem u ol ĥâlet içün

Velâ ehline olan mihnet içün

765.

Elümi bed‘amelde bî- mecâl et

Yavuz sözde dilümi küllü lâl et

766.

Sedef-veş ĥalbüme saç dürr-i ĥikmet

Gözime rûzî ĥıl nûr-ı başîret

767.

Düşicek nār-ı dūzāḥ üstüne rāh
Beni sen gkörgibi düşürme nā-gāh

NŪR-I ĀFİTĀB-I SİYĀDET VE NŪR-I RİYĀZ-I ḤİLĀFET
ḤAZRET-İ ŞĀḤİBŪ' NŪREYNİN ZAMĀN-I RIḤLETDE NAMĀZINA
ḤAZİR OLAN AŞḤĀBİ MÜŞĀHEDE ETDİKLERİ KERĀMET
BEYĀNINDADIR

32b

768.

O yār-ı sālīs ü dāmād-ı sāni
Ḥalīl-i şāḥib-i Şeb‘āl- meşāni

769.

Meh-i burc-ı ḥayā vü mihr-i îmān
Şeh-i milk-i Hudā a‘nî ki ‘Osmān

770.

Kaçan kıldıkda dār-ı ḥulde rıḥlet
Bulıcaḳ rūḥı raḥmet ile rāḥāt

771.

Götürüp ol yem-i iḥsānı aşḥāb
Ḥabāb-āsā gözi yaşıyle aḥbāb

772.

Olup aḥbābı ḡamla zār u giryān
Götürürken o cism-i pāki çün cān

773.

O demde çün қаза-yı āsumānı
Görinür bir қаралтı nā-gehānî

774.

Demiş ol ḥāleti iden rivāyet
Mehābetde nihāyet deydi ḡāyet

775.

Göründi ol şeyh çün dūd-ı serkeş

O cem'ün dillerine urdı âteş

776.

Yakîn oldı o kavmün cümle vārı

Ṭutarlar havfile rāh-ı firārı

777.

Bırağup kaçalar ol şāhı yoldan

Düşürmezken anı gül gibi elden

778.

O demde bir sadā-yı rūḥ- efzā

İrüp etdi o cem' i cümle iḥyā

779.

Dedi iy cem'-i erbāb-ı hidāyet

Getürmeñ qalbiñüze havf u dehşet

780.

O māhuñ menzili kim ḥake vardı

Bizim feryādumuz eflāke vardı

33a

781.

Diledik def' idüp mîğ-i ḥicābı

Ziyāret idevüz bu āfitābı

782.

Çü ga'ib oldı ol burhān-ı bāhir

Dedik kim olalım defnine ḥazır

783.

Sürüp ḥāk-i mezārına yüzümüz

Ġubārın sürme idine gözümüz

784.

Bu rāyı eyleyüp geldik buraya

Bizümle girmesün dehşet araya

785.

Demiş anları ravî-i şeker-hā

Melā' ikdi ĥafî cān gibi gūyā

786.

Bu esrārı bilüp ol cem'-i merdān

Olur keyfiyyete ĥayretle ĥayrān

787.

Bilindi bāb-ı Bāride mukarrer

O māhuñ rıf' atı çün mihr-i enver

788.

Olup gün gibi zāhir bu 'alāmet

'Uluvv-ı řānına etdi delālet

789.

Ĥüdāyā ol sa'ādet hürmetiyçün

Ol esrār-ı kerāmet hürmetiyçün

790.

Revān olduķda rūḥum ḳurbetüñe

İrişdükde civār-ı raḥmetüñe

791.

Ṭoyurup ni'met- i luṭfuñla rūḥum

Şarāb-ı selsebîl eyle şabūḥum

792.

Mekānum luṭfile dāru'l- ḳarār et

Hüdā aşḥābına ḳabrüm mezār et

EHĤ-İ RAFĤ U İĤĤAD VE ERBĀB-I BUĞZ I 'İNĀDİN
MEZEMMETİ BEYĀNINDADIR

33b

793.

Ĥüdāyā luṭf idüp cān-ı ḥazîne

Dilüm iḥşānuña eyle ḥazîne

794.

O yol kim girdiler ebrâr u ahyâr
O yolda kıl beni anlar ile yâr

795.

Dilümi şakla buğzile hasedden
Hevâ Ye'cücini çıkarma sedden

796.

Revâfız gitdigi yoldan ırağ et
Yüzimi subh-ı şâdık gibi ağ et

797.

Ki bunlar bir bölük ehl-i haseddir
Sehâb- âsa hüdâ mihrine seddir

798.

Göñüllerinde Hâk söz eylemez yer
Okurlar Hâk budur kim küfri ezber

799.

Şıfatda her biri rûbâh-ı reh-zen
Bu kavme göre gerçek erdürür zen

800.

Bu kavm iblis-veş korkmaz Hüdâdan
Çıkarur âdemi râh-ı hüdâdan

801.

Olurlar âdem azdırmakda iblîs
Kururlar murğ-ı câna dâm-ı telbîs

802.

Geyürüp söz 'arûsına libası
Anuñla ğabn iderler 'ayn-ı nâsı

803.

Şorarsañ idebilmezler beyânı
Nicedir âsumân u âsumânî

804.

Bir alay câhil u hod-rây u hodbîn

İderler ʔa‘n u sebb ü bî-sebeb kîn
805.

Ƙoyup gün gibi Ƙurân-ı mübînî
Ʀutarlar kendiler zu‘mınca dîni

34a

806.

Deseñ bu ƙavme sen rûz-ı ‘azâbı
Yaƙar cân u diliñ sûz-ı ‘itâbı
807.

Eger vardur deseñ maḥşerde mîzân
Verir derler bu vezn-i ‘aƙla noƙşân
808.

Añarsañ bunlara bâğ-ı cinânı
Uzanur nite-kim susen zebânı
809.

Deseñ dūzaḥda vardır nâr-ı sūzan
Olurlar saña dilden âteş- efşân
810.

Degil bâķî diriseñ māsivāya
Verirler ƙahrile dehri fenāya
811.

Kulağı bunlaruñ Ḥaƙ söz işitmez
Muvāfıƙ emr-i Ḥaƙƙa bir iş etmez
812.

Eger bir yaña olsa cümle dünyā
İde mi gör demekle kōri bînā813.
Mişāl-i mihr-i şubḥ-ı ‘âlem- efrûz
Şeb-i târiki ider mi ƙamer rûz
814.

Müyesser olmadı üç şaḥşa İmân
Cühûd u merd-i mülhid biri şeytân

815.

Nice diyem bu kavm-i pür- çalâli
Denilmez anlarıñ kâliyle hâki

ŞÂH-EN- ŞÂH-I ERÎKE-İ HİLÂFET VE ŞÎR-İ ĞARRÂN YEKE-İ
ŞECÂ‘AT BÂB-I ŞEHR-İ ‘ULUM-I ÎLÂHÎ VE ŞEHRÎ SÎTÂN-I
FÜNÛN-I NÂ- MÛTENÂHÎ ESEDULLAHÎ’L ĞÂLÎB ‘ ALÎ İBN-İ EBÎ
TÂLÎP KEREMALLAHU VECHEHU HÂZRETLERİNDEN SADIR
OLAN (RADİALLAHU ANHA) KERÂMET-İ BEHİYYE VE ÂYÂT-İ
‘ALİYYE BEYÂNINDADIR.

34b

816.

Şehâvet burcunuñ mihr-i müniri
Şecâ‘at kühunuñ şîr-i dilîri

817.

Emîn-i bâb-ı şehr-i ‘ilm ü ‘irfân
Emîr-i milk-i hilm ü şîr-i Yezdân

818.

‘Uluvv-ı şânile şâh-ı vilâyet
Keremle fâtih-i bâb-ı kerâmet

819.

Vücûd-ı nüsha’-ı âyât-i kübrâ
Şıfâtı câmi‘-i Esmâ‘-ı Hüsnâ

820.

Kılan heybetle kal‘-i bâb-ı Hayber
Şeh-i milk-i şa‘âdet ya‘nî Hayder

821.

Şecâ‘at ile ‘âli - şân idi ol
Keremle bir ulı sultân idi ol

822.

Elinde zülfikâr-ı dü- zebânı

Olupdı düzâh ehline zebânı

823.

Kaçan olsaydı ol şimşîr 'üryân

Hirâsından 'adû olurdı bî- cân

824.

Helâk-i düşmena açsaydı rûyı

İki pâre kılıcıydı 'adûyı

825.

İki şâh olduğu ol tîğ-i kudret

Bu ma'nîye ki olupdur hoş işâret

826.

Veyâ olmuş iki dillü bir ejder

Kerâmetle yanında eylemiş yer

827.

O tîğ-i hûn- fişân emsâli kanı

Yüzün görse 'adû virürdi cânı

35a

828.

Gelicek Rüstem olsa darb u harbe

O şîr önünde olmaz idi gürbe

829.

Sehâda şöyle olmuş idi Hâtem

Ki bir barmağına değmezci hâtem

830.

Der-i 'ilmidi ülû'l- elbâb içinde

Nazîri yogidi bu bâb içinde

831.

Emîr-i mihter-i 'âlî'alemdi

Velîyy-i şâhib-i seyf ü kalemdi

832.

Kerāmâtı güneşden ezher idi

Nazar ehlîne nûr-ı ezher idi

833.

Anuñ bir zerresinin iden rivāyet

Bu veche eylemiş bir hoş hikāyet

834.

Meger var idi bir bed-baht u gümrah

İşi düşnām-ı Haydār idi her gāh

835.

O har sevmez idi Şîr-i Hüdāyı

Gözi görmezdi ol nûr-ı hüdāyı

836.

Ṭurup bir kûşede bir gün ol ebter

İderdi ṭurmayup düşnām-ı Haydār

837.

İşidir anı aşhābuñ birisi

O şāha ya‘nî aḥbābuñ birisi

838.

Ṭutup rû- Hālîk-i kevn ü mekāna

Nîgehdār-ı zemîn ü āsumāna

839.

Der iy ḥāk-i siyeh- fāma viren cān

Ḳara taşı ideñ la‘l-i Bedehşān

840.

Bunuñ ‘āşiliginden ver nişāne

Ki tā ‘ibret- nümā olsun cihāna

35b

841.

Ḳararup rûyı anuñ şāma dönsün

Gidüp mihr-i ruḥı aḥşāma dönsün

842.

Dili gibi yüzünde kalmayup nūr
Derūnunuñ karasun yüzine ur

843.

İdince bu sözi ol kişi itmām
Karardı ol ḥabîsüñ yüzü çün şām

844.

O yüzi karayı iden rivāyet
O şüret ile etdi didi rihlet

845.

Hüdāyā cürmümüz çoktur katuñda
Yüzimiz kara kılma Ḥazretüñde

846.

Benüm sen alnum açuk yüzü ağ et
Derūnum kurb-ı gâfletden ırag et

847.

Dilümi pāk kıl jeng-i zeleden
Göñül āyīnesin gerd-i ḥalelden

848.

Zebānumda koyup āsār-ı hikmet
Yavuz sözde koma güftāra kudret

ẒAHİRÜ’D- DÎN MUẒHARU’L- ‘ACAİ’B SEYFÜ’L- İSLÂM
ESEDÜ’LLAHI ĞÂLÎB A’NÎ ‘ALÎ İBNİ EBİ TÂLİP KEREMALLAHU
TE’ÂLÂ VECHEHU ḤÂZRETLERİNİŇ ĞULÂM-I SİYEH- FÂM
ḤÂKḤINDA ZUHÛR İDEN KERÂMET-İ PÛR- ‘İBRET VE ESRÂR-I
‘ACÎBET’ÜL - HİKMET BEYÂNINDÂDIR³⁶

849.

Şerefle ol ‘Aliyyü’ş- şân-ı merdân

³⁶ Bu sayfada yanda şöyle bir ifade bulunmaktadır: Kerâmât-ı Ḥazret-i İmām ‘Ali radiyallauhu Te’âlâ anhu

Mu‘în-i dîn-i Aḥmed şîr-i Yezdân

36a

850.

Emîn-i genç-i ‘ilm ü mîr-i mihter

Meh-i burc-ı seḥā a ‘nî ki Ḥaydar

851.

Sa‘âdet ile ol sulṭân-ı ‘âlî

Ḥilâfet tahtına olduḡda vâlî

852.

Meger bir ‘abd-i esved olup uğrı

Getürürler tutup ol şāha toġrı

853.

Su’al etdikde ol uğrıya Kerrār

Yüzinüñ karasına ider ikrār

854.

O dem emri ile şîr-i Ḥüdānuñ

Keserler destini ol bî- nevānuñ

855.

Olup ol bende ‘aynî ‘ayn-ı Ceyḥûn

Çıkup gitdi o dem mecrûḥ u maḥzûn

856.

Giderken derdi elde āhı dilde

Buluşur Ḥazret-i Selmāna yolda

857.

Görüp Selmān anuñ bu mihnetini

Şorar andan elinüñ ‘illetini

858.

Dedi alup eline zülfikārın

‘Adūya dar iden dār u diyārın

859.

Açan şevkile dîni berk-i seyfi

Götüren ‘adli ile ra‘d- ı hayfı

860.

Velîyy-i şîr-i Hâk seyf-i şecâ‘at

‘Aliyy-i Murtaza kerm-i kerâmet

861.

O kesdi hançer-i Hâkla elümi

Yolum fetḥ etdi kesr idüp dilümi

862.

El uzunluğun itdügümçün ol şāh

Kesüp destüm ol işden etdi kütāh

36b

863.

Dedi ol bendeye rıfkile Selmān

Nice luṭf u keremdir bu müsülmān

864.

‘Acebdir ol seni çıkarmış elden

Çıkarmazsın anuñ medḥini dilden

865.

Eyitdi kıl uğurluḳ etdim elden

Kim acır ger çıkarsam şimdi elden

866.

Yolundan çıka her kim olup uğrı

Cezā budur dedi uğrıya toğrı

867.

Ne ğam kesdiyse destümi idüp dād

Cehennemden bu ‘abdi etdi āzād

868.

Çün etdi ben kıl āzād ğamdan

Elüm kesmek ile nār-ı elemnden

869.

Ölünce ben daḥi kesmem senāmı
Du‘ā- gūyam kaçan añılsa nāmı

870.

Ḳuluñ bu sözlerini Ḥazret-i pîr
Gelüp didi ‘Alî e cümle birbir

871.

İşitdikde bu toğrı sözi Ḥayder
Elif-veş cānı içre eyledi yer

872.

Getürüp ol ḥaḳîri kıldı dil-şād
Dil-i mecruḥın etdi ğamdan āzād

873.

Alup ol dest-i maḳṭu‘yı eline
Ḳodı kendi eli ile yerine

874.

Aña uzatup mübārek destemālin
Du‘āya açdı dest-i pür- kemālin

875.

Dedi iy melce’i ehl-i belānuñ
Elin alan ayaklarda ḳalanuñ

37a

876.

Ḳılan luṭfı ile iḥyā‘-ı mürde
Devāsını viren her derd-i merde

877.

Eline ver yine luṭfuñ ile rūḥ
Ḳoma bu bendeyi bî- dest ü mecruḥ

878.

Yüzin göge tutup gün gibi ol māh
İder iken recā-yı luṭf-ı dergāh

879.

İrişüp bir şadā-yı rahāt-ı cān
Dedi el örtüsünü alun ki el- ān

880.

Qara yerle yaradan āsumānı
O cānînüñ eline verdi cānı

881.

Görürler perdeyi ref` idüp ol ān
Şaḥiḥ olmuş o nāḳıṣ dest-i bî-cān

882.

Eger görseñ deyeydiñ anı farzā
Kesilmemiş durur bu dest ḳat`a

883.

Yed-i luṭfıyle Ḥallāḳ u Ferdiñ
Eli el- günü gün oldu o merdiñ

884.

Ḥüdāyā `izzetiyçün her velînüñ
`Ulüvv-i rütbetiyçün hem `Alînüñ

885.

O gün kim olalar cürm ehli pā-māl
Benüm luṭfuñla Yā Rabbi elüm el

886.

Dilüm ḳurtar Raḥimā nār-i ḡamdan
Ḥalāş et dāmenüm dest-i elemden

887.

Sezā-var et elümi selsebîle
Aña lāyık olan ellerle bile

37b

HAZRET-İ ŞÎR-İ YEZDÂN ÂB-I FURAT TUĞYÂN
GÖSTERDİKDE `AŞAYI KERÂMET- NÜMÂSIYLA MÂYE-İ İŞÂRET

BUYURMAĞLA EVVELKİ ҚАРĂRINA OL SĂ‘AT ‘AVDET ETDİĞİ
BEYĂNINDADIR

888.

Rivāyetdir sa‘ādet ile Ḥaydar
Ḥilāfet tahtına verdükde zīver

889.

O māhuñ menziliydi Kūfe şehri
Pür etmiş idi şevk-i ‘adli dehri

890.

Zamānında Furat olup firāvān
İder ‘āşık sirişki gibi tuğyān

891.

Қatı başdan aşup abı Furatuñ
Benātın bî- sebāt etdi nebātuñ

892.

Döküp ezhār-ı bāguñ yüzi şuyın
Қomadı güllerüñ yirinde būyın

893.

Таşup gūyā ki oldı baḥr-ı ‘ummān
Çıkardı dîdelerden dürr ü mercān

894.

Eli günü virüp ol rūd āba
Cihān yüz tutdı āb ile ḥarāba

895.

Gelüp el bir yere aḥir olup cem‘
O şāha yaqılular nitekim şem‘

896.

Dilerler Ḥazretinden āb yine
Vara sür‘atle her sudan yerine

897.

Halâş ide Hüdâ tâhalkı gamdan
‘Uyûnı nemden ü ol ili yemden

38a

898.

Görüp halkıñ gözi yaşını hayli
İder şîr-i Hüdâ ol şuya meyli

899.

Edicek halk feryâd ile diğkat
Şaçar ol şuya Haydar tohm-ı mihnet

900.

Çü Mûsa bir ‘aşâ alup eline
Girür o mäh-ı ‘âlem menziline

901.

Resûlüñ cevşeni alup geyer hoş
Gül-i hoş bû gibi olur zirîh boş

902.

Alup hem cübbe-i Faḥr-i cihânı
Geyer çün hulle’-i hûr-ı cihânı

903.

Mübârek başına ol mäh- didâr
Şarar hem gül gibi bir ak destâr

904.

Döner başında güyâ ak ‘imāme
Esed burcundaki mäh-ı tamāma

905.

Süvâr olur bir esb-i bād pāya
Ki irerdi Süheyl ursa Sühāya

906.

Kenār-ı āba irişür şitābân
Bile göz yaşlariyle cem’-i merdân

907.

Göñül alçaklığın idüp ziyāde
İner atdan olup ol şeh piyāde
908.

Çıkar cısr-i Furat üstüne ol şāh
Şanasın burc-ı ābıya varur māh
909.

Tayanup Hālik-i arz u semāya
‘Aşasıyla işāret etdi māya
910.

O dem içinde ol āb-ı firāvān
Çekilür çok gelüp haddine noķsan

38b

911.
Dönüp halka bakup şāh-ı vilāyet
Bu deñlü naķş ider mi kifāyet
912.

Dediler gözlerinden akup şū
Dilerüz kim daħi eksik ola bu
913.

Tamām idi didiler luţf u ihsān
Ger eksik olsa bu āb-ı firāvān
914.

N’ola olsa daħi bu āb eksik
Olurdi sinemizden tāb eksik
915.

Şalup şū yüzine yine ‘aşāyı
Yedürür māra gūyā ejdehāyı
916.

Bu kez evvelkiden daħı ziyāde
Şuyuñ bāzārı varur çok kesāde
917.

Yine ābuñ dönüp ol şāh-ı ‘ādil
Olur keyfiyyetinde halka sâ’il
918.

Şaçup bārān-ı luṭfin her birine
Dedi halka şu vardı mı yerine
919.

Dediler yine gözyaşıyla iy şāh
Dilerüz eksik ide bunu Allah
920.

K’ocağumuz söyündürdi bizim bu
Dilediz cümle eksik ola bu şu
921.

Bakup ‘ayn-i kerāmet ile şuya
Şalar Seyyîd ‘aşāsın yine cūya
922.

Varur yirine ol āb-ı firāvān
‘Aşā havfından idüp terk-i isyān
923.

Gelüp hāzır olan ehl-i vilāyet
Göricek iş bu vechile kerāmet

39a

924.

Ser-i ḥidmet koyup rūy-ı zemîne
Dediler luṭfuñuz vardı yerine
925.

Kerîmā baḥr olup seyl-i sirişküm
Cihānı tutıcaḳ feryād u eşküm
926.

Yolum cîsr-i hidāyetden şaşırma
Gözüm yaşını başumdan aşırma
927.

Vücūdum zevrağını idüp ihsân
Koma kim ğarķ ide ‘ummān- ı ‘isyān

ŞEHR-İ KŪFE’DE MUĤİBB-İ ŞÎR-İ YEZDÂN BİR DİLBER-İ
CİHÂN CŪVÂN-PEZÎRİNE NİĖĀĤ İDŪP LEYL-İ ZİFÂFDA İTTİFÂĖ
ORTALARINDA ŞİKÂĞ OLUP BİRBİRİNE ENVÂ’-I CEFÂ VŪ
KELİMÂT-I NÂ- SEZÂ DERKEN ĖAZRET-İ SEYYÎD-İ ‘ÂLEM
ANLARA ÂDEM GÖNDERDŪP İKİSİNİ DE DA‘VET Ü EŻĖR-İ
KERÂMET ETDİĞİ BEYÂNINDADIR. ĖÂYET GARÎB VE VAĞYE
ĖARÎBDŪR

928.

İden bu kışşanuñ aşlını ezber
Demiş var idi bir merd-i dilâver

929.

Cŭvān-ı ĥande – rŭdı çŭn şŭkŭfe
Aña mesken olupdı şehr-i Kŭfe

930.

Severdi cānı gibi Murtażāyı
İderdi her dem anuñla Ėazāyı

931.

Nice dem ĥāzır olup zarb u ĥarbe
‘Adunuñ ĥalbine urmışdı ĥarbe

39b

932.

Olur bir Ėŭn o merdiñ ĥalbi mā’ il
Şeri‘at ĥışnına olmağa dāĥil

933.

İder evlenmege ya‘nî ki niyyet
Müşeyyed ola tā bünyān-ı iffet

934.

Bulurlar bir zen-i ħurşîd- manzar
İderer ol cüvân merdi aña er

935.

Nikāh idüp aña raġbet iderler
Bir evde ikisin ħalvet iderler

936.

O gice birbirine olamayup cem‘
Ġazabla dil uzadır nitekim şem‘

937.

Götürünce felek zulmet ħicābın
Atarlar birbirine söz şihābın

938.

Yakın oldu kim ol merd-i yegāne
Gireydi tîġ-veş ħiddetle kâna

939.

Seher āyînesi gösterdi çün rû
Per açdı şāhbāz-ı şubḥ her sū

940.

Namāz-ı şubḥı kılılmış idi Ḥaydar
Koyup tonı miṣāli secdeye ser

941.

Dönüp gösterdi yüz ħalka çü miḥrāb
Du‘āya eller açdı şeyh-ile şeb

942.

Bilen dillerdeki nāz-ı nihānı
Aña bildürdi aḥvāl-i cüvānı

943.

Buyurdı bir şabā- reftāre Kerrār
İde ol gül- ruḥı zevciyle iḥzār

944.

Varup anlara ol kes sür'at etdi
Cenāb-ı Murtaẓāya da'vet etdi

40a

945.

Gelicek anlara ol şîr-i Hāẓret
Arañuzda ne oldı didi 'illet

946.

Uzadup dil harāret ile çokluk
İdesiz birbirinize şovukluk

947.

Dedi Kerrāra ol merd-i tüvānā
Kaçan olduk bu 'avret ile tenhā

948.

Bu vaz' u şūret u heye'tle bu zen
Göründi çeşmüme bir div-i rehzen

949.

Göründi güyiyā zülfinde her tār
Yüzinden zehr akar bir mār-ı h^vun-hār

950.

Zebānı hōd olup bir tîğ-i bürrān
Tenimde cān yüzümde komadı kār

951.

Dañi hiç kalmayup bir 'ayrı tedbîr
Diledüm kim girem kanına çün tîr

952.

O dem irüp şabā- veş peyk-i Hāẓret
Ġubār-ı pāye etdi bizi da'vet

953.

Gelüp biz hāki yerlerden götürdi
Cenāb-ı Şîr-i Yezdāna götürdi

954.

Budur aḥvālimüz kim didüm iy mîr
Senüñ destünde bâķî emr ü tedbîr
955.

Hemān emr etti ol şeyh-i kerāmet
Gidüp aşḥāb ola ol cāy-ı ḥalvet
956.

Ki tā olmaya ğayra keşf-i esrār
Nedir keyfiyyetin bilmeye aġyār
957.

Ḥarām etdi bilen esrār-ı ğaybi
Açılmasın eliñ bir gizlü ‘aybi

40b

958.

Kaçan kim taġılup kalmadı aġyār
Dedi ol ‘avrata luṭf-ile Kerrār
959.

Bu dem keşf eyleyüp yüzden ḥicābı
Açaram söz ‘arusından niķābı
960.

İderem nice yüzden keşf-i esrār
Velî ol şarṭa kim olmaya inkār
961.

Alup ol zen ‘Alinüñ pāk na‘lin
Na‘lice yirine kōdı dü- la‘lin
962.

Dedi iy pādişāh-ı dîn ü dünyā
İdem olan işe inkār ḥāşā
963.

Ne lā’ yık kim egüp ḥacletle bāşı
Ḥuzuruñda idem kizb ü teḥāşı
964.

Dedi pes ol zene lutf-ile Haydār
Ne kūhuñ şîridür idindüğün er
965.

Bilür misin ne ābuñ katresidir
Ne gülzārın dıraht-ı nevresidir
966.

Dedi biñ yıl yaşarsam işte Allah
Bunı bilmen ne ādemdir eyā şah
967.

Ne resmin gördüm işitdüm ne ismin
Ne yerden ola bilmen hāk-i cismin
968.

Açup Haydar hemāndem dürc-i esrār
O bezme etdi nice gevher îsār
969.

Dedi kim varidi bir İbn-i ‘Ammuñ
Yer etmişdi ilinde derd ü ğammuñ
970.

Atañuñ ni‘met-i perverdesiydi
Hevā-yi ‘ışkıñuñ pejmürdesiydi

41a

971.

Aña me’vāy olupdı āsitānuñ
Işığın taşı bāliniydi anuñ
972.

Egerçi hā’lî ıñkuñlaydı sūde
Aña sen daħi olmuşduñ rubūde
973.

Dilüñ ıñkı- ile olmuşdı meftün
Aña Leylā sen u saña o Mecnün
974.

Atañ nev'ā olup bundan haberdār
Yaķar cānını nār-ı ğayret u 'ār
975.

Ķapusından ol oĝlanı ider red
Visālũñ bābını ya'nî kılr sed
976.

Yaķarken cānın anuñ tāb-ı fūrķat
Aķılır aña bir gũn bāb-ı fursat
977.

İrem derken gũlistan-ı vişāle
Beliñ fikriyle dœnmüşken hayāle
978.

Dem-i fursatla ol ālũfte- ħālĩñ
Bulur bir gũn gũl-i bāĝ-ı vişālĩñ
979.

Dıraĥt-ı bāĝ-ı vaşlundan yiyũp ber
Anuñ elmāsı dürrũñ sũfte eyler
980.

Aķıdup lũle'-yi mercāndan āb
Olur dürcũñde bi lũlũ nā-yāb
981.

Gũl-i bāĝuñ olup ol āb-ile ser
Vücũduñ şāĥ virũr bir gũzel ber
982.

Olur bāĝında çũn ol mĩve ħāşıl
Dıraĥt-ı ķaddiñ olup anı ħāmil
983.

İrişdũĝũñde ol mĩveñ kemāle
Ħaberdār olur anıñ vaşf-ı ħāle

41b

984.

Ataňdan havf idüp ol hāli gizler
Dağı hem ğayret u nāmus gözler
985.

Bulıcaķ mīve' -i bāğuň kemāli
Bulur anuň dađı bir cāy-i hāli
986.

Seni alup gider cāya ħalvet
Toĝar senden o dem bir māh tal'at
987.

Şanup bir ırķaya ğonca' -ı ābı
Varup bir yerde ķor anuň nihānı
988.

O yerde ķor anı cān gibi tenhā
Ki ħācetĝāh idi her şaĥşa ol cā
989.

O ħāletde gelüp bir ķalb-i nā-pāk
Koķular ol gül-i ĥoş-būyı bî-bāk
990.

Derūnında ataňuň ķaynayup ķan
Ĝazab taşın atar ol ķalbe ol ān
991.

Ĥatā ile varup ol seng -pāre
İder ol oĝlanuň başında yāre
992.

Toķınup oĝlana ya'nî ki taşı
Yarılur ğonca-veş sengle bāşı
993.

Bu ĥāl üstine ķorsuz anı hāli
Bilemezsiz nice oldu soňra hāli
994.

Meĝer ol dem içinde bir ķabīle
Dedi Ĥayder kim uğrar ol sebīle

995.

Ki anda yatur idi ol gül-i pāk
Olup ğark-ı dem u ālūde‘ -i hāk

996.

Görüp ol ğonca‘ -i hoş-būyı yolda
Tutarlar aldurup gül gibi elde

42a

997.

Çeküp birisi ol cānı berîne
İdindi cānile oğul yerine

998.

Çün ol dürr-i yetim oldu müyesser
Dilinde şevķ-i anuñ eyledi yer

999.

Aña cāndan maħabbet etdi ol cān
Dilemezdi ki ansuz ola bir ān

1000.

Beşik idüp sipihri mihri dāye
Kemāl-i terbiyet etdi ol aya

1001.

olup günden güne hūsn-i hilālī
açankim māh-veş buldı kemālī

1002.

O yerlerden şabā-veş götürüp pāy
Bu şehri geldi menzil etdi ol ay

1003.

Gelüp tek urmadı şehre ol oğlān
Nikāh³⁷ idüp saña çift oldu elān

1004.

³⁷ Kelime metinde “ ğ ” ile yazıldığında dolayı orjinaline sadık kalıp bu haliyle metinde okumaya karar veridik.

Çerāğ-ı mihri dünyāya iden şem‘
Sizi şaqladı bu şeb olmadan cem‘
1005.

Bu oldur kim şaķınup ād ü sānı
Eliñle pāyimāl etdirdiñ anı
1006.

Senüñ perverde-i cānıñ durur bu
Tezerv-i serv-i bostānuñ durur bu
1007.

Dedi hem kavlüme şāh-ı vilāyet
İder başındaki çerhi şehādet
1008.

Serin açar o merd açıldı çün sır
Nişān-ı seng olur başında zāhir
1009.

‘ Alīyi ol zen idüp anda taşdıķ
Dedi olmuş durur bu kışsa taḥķīķ

42b

1010.

Velî olan bu sırdan ancak āgāh
Benim ikinci māder bir de Allah
1011.

Olup keyfiyyet-i hāle ḥaberdār
Bu esrārı dedi kim etdi izhār
1012.

Dedi Ḥaydar bilen esrār-ı ğaybı
Baña bildürdi ‘ayniyle bu ‘aybı
1013.

Ki aña bir durur peydā u pinhān
Aña ten gibi zāhirdir ḥafî cān
1014.

Aña gün gibi nezdîk u eger dūr

Değil zerre' -i nâçîz mestūr

1015.

Îlâhî 'âlim-i esrâr-ı maḥfî

Saña yok zerrece bir kâr-ı maḥfî

1016.

Yaratduñ kudretüñle nâr u nūrı

Bilürsin cümle esrâr-ı şudūrı

1017.

Gözüm kıl kuḥl-ı 'ibretle muḥallâ

Dilüm âyîne-veş eyle mücellâ

1018.

Şaşıрма pâyumı râh-ı Hüdâdan

Düşürme pâyemi şadr-ı şefâdan

1019.

Beni sen hırşile eme gözi aç

Hevâ vü ḥ^vâb-ı ğafletden gözi aç

ZÜBDE' -İ EVLÂD-I MUŞTAFÂ CİGER- GÜŞE-İ 'ALİYYÜ'L-
MURTAẒA NŪR-I 'AYN-I ḤŪR-I 'IYN Ü MAḤBŪB-I ḲULŪB-İ EHL-
İ YAḲÎN ERBÂB-I CEDLE BŪRHÂN-I CELÎ 'ANİ ḤASAN BİN 'ALÎ
ḤAZRETİNDEN ZUHŪR İDEN ÂŞÂR-I KERÂMET DİŞÂR Ü ESRÂR-
I ḤAYRET ÂŞÂR BEYÂNINDADIR

43a

1020.

Gülistân-ı risâlet şâḥsârı

Serâ-yı bâğ-ı 'ismet perdedârı

1021.

Emîr-i mihter-i şadr-ı siyâdet

Ziyâ-yı rûşen-i bedr-i sa'âdet

1022.

Şerefle aşı-ı pāk u nesl-i t̤āhir
Hüdā erbābına bürhān-ı zāhir

1023.

Ḥabîbî Kurratü'l- 'ayni cihānuñ
Meh-i bedrî zemîn ü āsumānuñ

1024.

Şıfâtı t̤āhir u z̤ātı muṭahher
Ḥasan ya'nî gül-i āl-i Peyamber

1025.

Olup aña Medîne menzil ü cāy
O şehir içinde toğmuş idi ol ay

1026.

Üçünde hicret-i Ḥayrū'l- enāmuñ
Olıcaḳ on beşi māh-ı siyāmuñ

1027.

O mehrū-yı cihān ol rüz-ı pîrüz
Ṭulū' etdi çü mihr-i 'ālem- efrüz

1028.

İdenler ḥālin ol şāhuñ rivāyet
Kaçan toğdı demiş ol māh-ı ṭal'āt

1029.

Tevakkuf eyledi nānından anuñ
Olan adıyla fahri dü cihānuñ

1030.

Anuñ adın idüp ya'nî ḥavāle
Cenāb-ı bî-miṣāl u lā- Yezāle

1031.

Ṭururken muntāzır şāh-ı risālet
Hemān ruḥ gösterür Cibril-i Ḥazret

1032.

Emîn-i vahy ü peyk-i Sidre- menzil

Olur ya ‘nî ki rahmet gibi nâzil

43b

1033.

Der iy milk-i risâlet içre hâtem

Kapuñda halka turur qadd-i Hâtem

1034.

Cihân rûyîñla gül gibi gülüpdür

Uyanlar saña hayru’l- âl olupdur

1035.

‘Uluvv-ı kadrile niceyse nâmuñ

Şerefle öyle evlâd-ı kirâmuñ

1036.

Sen iy burç-ı şerefde nûr-ı pür- tâb

Güneşsin gûyiyâ encümdür aşhâb

1037.

Yanıñda çâr-yâr-ı mihr ü bānuñ

Olupdur çâr erkānı cihānuñ

1038.

Huşûşâ zübde’-i âl-i muṭahher

Saña dāmād-ı ‘ âli ya ‘nî Hayder

1039.

Olupdur saña ol şāh-ı hümāyun

Nitekim Ḥazret-i Mūsāya Hārūn

1040.

Ulı oğlınıñ ol pākîze- dînüñ

Şerefle ya ‘nî Hārūn-ı Nebînüñ

1041.

Sa‘âdet ile nām-ı dil-pesendi

Şeref burcında gün gibi Ḥasandı

1042.

Aña oğluñı kıldı didi hem-nām
Olan adı anuñ dillerden ‘allām
1043.

Viren şüret cemi ‘-i kâ’ināta
Hasan olsun didi ol pāk zāta
1044.

Bu yüzden oldı çünkim emr-i Hādī
Hasan oldı şerefle anuñ adı
1045.

Hasandı nitekim nāmı şıfâtı
Melek gibi halim olmuşdı zātı

44a

1046.
Demiş idi cihānuñ cāhına cāh
Gınāsına ‘anā vü kâhına kāh
1047.

Bilüp āhir fenā dehriñ beķāsın
Elinden kıomadı ‘uzlet yaķasın
1048.

Felek- vār emr- Haķķa idi kâ‘im
Melek gibi ‘ibādet idi da‘im
1049.

Şefā-yı ta‘atile ol gül-i āl
Mūrāķıbdı benefşe gibi her hāl
1050.

Pür idi nūr-ı hikmetle derūnı
Nitekim hūsn-i sîretle birūnı
1051.

Kaķan dürc-i dehānını açardı
Cihāna gevher-i hikmet saçardı
1052.

Olup āyîne' -i hikmet Cenāñı

Görürdi anda esrār-ı nihānı

1053.

Derūnı idi gūlzār-ı haḳā'ik

Diliydi būlbūl-i bāğ-ı deḳā'ik

1054.

Pūr idi ḥüsn-i evṣāfı felekde

Yoğidi āyet-i ḥüsn-i melekde

1055.

Güneş-veş ḳadri 'Āli idi el- Ḥaḳ

Velîkin şū gibi gōñliydi alḳaḳ

1056.

Gözi yerdeydi çün sāye beher-ḥāl

Demezdi bu gedā bu şāḥib-i māl

1057.

Keremdi ṭavrı ḥālī ḥüsn-i ḥaslet

Yerinde 'ādetiydi ḥaḳ-ı ādet

1058.

Elinden düşmez idi zeyl-i ṭaḳvā

Dilinden gitmez idi zikr-i Mevlā

44b

1059.

Dinūr yigirmi beş kerre piyāde

Bulunmuş idi ḥacc idüp Şafā da

1060.

Ḥuşusā cem' olup cümle meṭālib

Yedilürdi cenābınca Cenā'ib

1061.

Ḥaşā'ili muḥaṣṣal olmaz iḥṣā

Ḥaşā ile nitekim rîk-i derya

1062.

Kerāmetin idenler cümle taḥrîr

Birin itmiş durur biniñde taḥrîr

1063.

O kim bâğ-ı süḥanda ber yemiştir

Kerāmetinden anuñ söylemiştir

1064.

Demiş bu veçh-ile kim bir gün ol şāh

Sefer ‘azmine bağlar bār u beñgāh

1065.

Çıḳup etbā‘ ile ol nūr-ı Yezdān

Nücūm-ile nitekim māh-ı tābān

1066.

Cihānuñ şehlerin idüp ruḥı mat

Keremle rāh-ı maḳşūda sürer at

1067.

İderken meh gibi ḳat‘ -ı menāzil

Olur bir ḳurı nahlistāna nāzil

1068.

Ḳurıyup cümle aşlıyla yerinde

Ṭarāvet ḳalmamış aşla birinde

1069.

O dem oğlu Zübeyr ibn-i ‘Avāmuñ

Bile hemrāhı olmuşdı İmāmuñ

1070.

Dedi bu resme nahlistān-ı nā-yāb

Ḳurıyup ḳalmayaydı böyle bî-āb

1071.

İçinde biri bāri ter olaydı

Dıraḥt-ı ḥuld-veş pür- ber olaydı

45a

1072.

Yiyeydik mîvesinden cümle bâri
Kılaydık hamd-i Hâli şükr-i Bâri
1073.

İşidir bu sözi çün ibn-i Kerrâr
Du‘â dürcinden ider dürler işâr
1074.

Diler kırî hacerden çıkarın mâ
Vire ihsân idüp bir naḥle ḥurmâ
1075.

Görürler bir dıraḥt-ı ḥuşk u bî- ber
Kerâmet âb-ı nâbıyla olur ter
1076.

Yeşil yaprakdan urup başa tâcı
Olur ser-sebz bir ḥurma ağacı
1077.

Şanaydın ol dıraḥt-ı ḥuşk u fâni
Yememiş sille’ -i bād-ı ḥazānı
1078.

Bulur evveliñden artık tarâvet
Kerâmetle yemiş virür sâ‘at
1079.

Derilüp kim ki var ehl-i seferden
Derip toylarlar ol ḥurmâyı yerden
1080.

Meger var idi anda bir şütürbân
Gabi câhil idi ḥar gibi nâ-dân
1081.

Güle bakmazdı hiç kimse yüzine
Şütür ḥande ider idi sözine
1082.

Dedi bu gördüğüm esrâr el- Hak
Bu zâhirdir ki sihr-i bâṭıl ancak

1083.

Bu iş hāṣā ola fa‘l-i kerāmet
Değildir sihrden hāli bu hālet

1084.

Dedi luṭf-ile ibn-i Faḥr-i kavneyn
Bunı aṅlama fi‘l-i sihr-i pür- şeyn

45b

1085.

‘Adīl-i mū‘cizi-i Ḥayrū’l- beşerdir
Ber-i bāğ-ı nübüvvetden eserdir

1086.

Kesilmez bu eser tırduḳça dünyā
Kemāl-i Muṣṭāfa sihr ola hāṣā

1087.

‘Aceb tırur dile bul hāl-i ‘ālem
Kimi ḥayvān- şıfatdır kimi ‘ādem
1088.

Olur nāsıñ kimisi bî- başîret

Eser etmez aña āṣār-ı ‘ibret

1089.

Aña ger mu‘cizin gösterse Dāvud
Dili nerm olup etmez zerrece sūd

1090.

Diseñ oldu ḥal-ile bāğ-ı gülder
Deler bagrın cefā-yı ḥār-ı inkār

1091.

Melek görürse fark etmez periden
Yed-i beyzāyı sihr-i Sāmīrīden

1092.

Mesîḥi görse gökler üzre ol ḥar
Dilinde eylemez bir zerrece yer

1093.

Diseñ şakḳ-ı meh etdi Muştafâyı
Dili pür- şevḳ olup sürmez şefâyı

1094.

Hüdāya çeşmüme çek kuhl-ı ‘ibret
Müyesser eyleyüp nūr-ı başîret

1095.

Dilüm āyîne’ -i ‘ibret- nümā ḳıl
Derūnum cevheriñ şāf et ḳoma ḡıl

1096.

Irağ olsun dilümden şekk u evhām
Ṭulū’ etsin nücūm-ı feyz ü ilhām

OL ‘ĀLÎ- ḤAẒRET BĀ-YÜMN Ü SA‘ĀDET ḤACC-I ŞERÎFE
‘AZÎMET BUYURUP YOLDA BİR ZENCÎ-İ ESVED ḤUŞUŞUNDA
ZUHÛR İDEN KERĀMET-İ ‘ALİYYE BEYĀNINDADIR

46a

1097

Rivāyetdir kim ol sultān-ı ahyār
Gül-i bâğ-ı risālet İbn-i Kerrār

1098.

Şerefle nesl-i ‘Ālî aşl-ı Sāmî
Ḥasan olan sa‘ādet ile nāmı

1099.

Meğer bir vakitle ol nūr-ı rahmet
Şafā-y-ile ider hacca ḡayret

1100.

Yedilüp atı hāzırken yedekler
Piyāde ol çeker idi emekler

1101.

Yürümek ile ol gül- ruḥ piyāde

Ayaḳları elem virür ziyāde

1102.

Dedi biz ḳuluna luṭf-ile ol ṣāh

Ḳaçankim menzile iriše bu rāh

1103.

Bu cem‘ içinde var bir merd-i esved

Mübārek duhni vardır nef‘i- bî çad

1104.

Bulup ol merdümi aluñ devāsın

Virüñ neyse devāsınuñ behāsın

1105.

Ele girdikde ol duhn-ı mükerrem

Olur ol pāyumun derdine merhem

1106.

Demiş naḳl eyleyen ehl-i ḥiberden

Yoğidi anda ol veche beşerden

1107.

Ḳaçan seyyāre-veş ol cem‘-i merdān

O günde menzile irdikleri ān

1108.

Nice didiyse ol sulṭān-ı ‘ālem

Görürler anda ol veche bir ādem

46b

1109.

Varup bir ḳulı ol duhn -ı Ḥasandan

Diler aḳçayla ol esved- bedenden

1110.

Dedi esved idüp ḥüsn-i edāyı

Kimüñ içün alursın bu devāyı

1111.

Dedi  ul ſ h muz v r bir vel dir
Kim adiyle H san ibn-i ‘Al dir

1112.

D  erken ayağına halk-ı ‘ lem
Biraz za met d  er p yına bu dem

1113.

Dilerkim ol  er  -ı ſem‘-i Ra met
Ola bu y  ile t  def‘-i za met

1114.

Dedi ol kes ben anu    akeriyim
 apusı  ulların  kemteriyim

1115.

O kim ‘u b da y zi ağ u ma b l
Hele ſimdi   a oldum  ara  ul

1116.

Gerekmez a  a nem vardır arada
Anu dur c mle hep ben de dev da

1117.

Uyandı   n dilinde ſem‘-i ma   d
O dem t rd  yerinden nitekim d d

1118.

Varup ol ſ ha  ar u h dmet etdi
H d ya  amd u ſ kr   minnet etdi

1119.

E   inde t rup derb n  gibi
Y z urdu p yına dam n  gibi

1120.

Dedi yerden g ge minnet H d ya
 ri d m kevkeb-i ba tumla aya

1121.

Ġubār-ı pāyın olup delîlüm
İdindi tūtîyā ‘ayn-ı ‘alîlüm

47a

1122.

Bu dem iy dū’-ı mişbāḥ-ı kerāmet
İderem saña bir maḳşūda minnet

1123.

Nice günler durur kim zevcüm iy māh
Tutupdur derd-i raḥm anı çeker āh

1124.

Daḥi çāre diledüm çok kişiden
Nasîbüm olmadı erkek dişiden

1125.

Dilerem iy ṭabîb-i derd- mendān
Ḳıla luṭfuñ bu iki derde dermān

1126.

Ḥalāş et hem serüm dest-i elemnden
Anı yükdeñ beni endūh u ġamdan

1127.

Daḥi iste Cenāb-ı Kibriyādan
Baña bir ḥub oġul versin Yarādan

1128.

Yüzümi ḳaldırup ḥāk-i rahuñdan
Beni maḥrem ḳılma dergahuñdan

1129.

Baḳup luṭf-ile aña ibn-i Aḥmed
Ḳara baḥtuñ açıldı didi esved

1130.

Murāduñ tîri irişüp nişāna
Bir oġlun toġdı şimdi bu cihāna

1131.

Varup gör oğluñı ğam yayını yaş

Anı çün tîr-i dilber bağıña baş

1132.

Murādı esvedüñ çün oldu hāşıl

Farahla dārına olduĝda dāhil

1133.

Görür kim hem-seri bî- zūr u rahmet

Bir oĝlancık toĝurmuş hūb- tala't

1134.

Olurlar her biri mesrūr-sîne

Ferah tolar gelüp ğam- hānesîne

47b

1135.

İderler Hakkā idüp şükr ü minnet

Şalāt-ı Hāzret-i Fahr-i Risālet

1136.

İlāhi buldı esved çünki maşşūd

Bu yüzi qarayı da etme merdūd

1137.

Yüz urduĝda Cenāb-ı 'İzzetüñde

Baña olmaz oĝul ver cennetüñde

1138.

Beni ayırma ol şems-i duḥādan

Ḥasan ibn-i 'Alîyy-i Murtażādan

HAZRET-İ İMÂM-I HÜMÂM MÜKTEDÂ-YI ENÂM MAQBÛL-I
HÜDÂ ŞÂH-I ŞEHÎDÂN-I KERBELÂ A'NÎ HÜSEYİN BİN 'ALÎ'Y-Yİ
MURTAZÂNIN (RADİALLAHU ANHU) MENÂKIB-I 'ALİYYELERİ
VE MERÂTİB-İ SEMİYYELERİ BEYÂNINDADIR. ALÂ CEDDÎHİ
ḤAYRÎ'L- ENÂN VE 'ALÂ EBİHÎ EKMELÜ'L KİRÂM VE 'ALEYHİ
VE 'ALÂ AŞHÂBÎ'N- NEBİYYİ'S- ŞALÂTU VE'S- SELÂM.

1139.

Risālet bāğınunñ nevres nihāli
Sa‘ādet mısrınunñ şîrîn- makāli

1140.

Dürr-i şehdāne’ -i dürc-i nübüvvet
Sipehsālar-ı meydān-ı fütüvvet

1141.

Emîr-i ‘ālem ü şāh-ı şehîdān
Ebu’l- ‘irfān-ı ibn-i Şîr-i Yezdān

1142.

Sa‘ādetle cihāna nūr-ı ezher
Hüseyin -i fahr-i ‘ālem pūr-ı Hayder

1143.

Rivāyet eyleyen ol nūr-ı ‘aynı
Yazanlar ya‘ni ahvāl-i Hüseyni

48a

1144.

Şerefle mevlîd ol mihr-i güzîne
Olupdı didiler şehir-i Medîne

1145.

İrişdi rüz-ı hicret dört ile çün
Sa‘ādetle anadan toğdı ol gün

1146.

Ki şa‘bān ayınunñ dördiydi ol ān
Cihāna toğdı ol mihr-i dırahşān

1147.

Olıcağ māderînünñ hamli şeş mäh
Cihāna tutdı yüz ol nūr-ı dergāh

1148.

Bu müddetde anadan olan ihyā

Demişler oğmadı illā ki Yahyā

1149.

Yūziydi zav' -ı miřbāh-ı sabāhat

Sōzi miftāh-ı aķfāl-i fesāhat

1150.

İki hāl olmiřidi anda mevcūd

Kemāl-i ħüsn-i Yūsuf ħulķ-ı Maĥmūd

1151.

Yanında kevkeb-i ħüsniñ ānuñ

Yōgidi yıldızı mihr-i cihānuñ

1152.

Baķarlerken ruĥı şem'ine hergāh

Deėildi kimseniñ ĥiķ eksigi māh

1153.

Ķarañu gögicelerde nitekim ay

Ruĥiyle řū'leden olurdı her cāy

1154.

Gice ger açsa bir dār içre dīdār

Ṭolardı řavķı ile dār u dīvār

1155.

Kaçan ol serv- ĳaddi görse nā-řād

Olurdı bāė-ı ĳamdan gōñli āzād

1156.

Gōreydi ĳül- 'izārın bāė-ı ĳülřen

Semenler açılup olurdu ĳülřen

48b

1157.

Ruĥı ālın eger görseydi lāle

Yūzin dōndürmezidi verd-i ala

1158.

Sōzi idi dem-i 'İsī' -i Meryem

Yüzini görse biñ yaşardı Ādem

1159.

Keremdi ‘ādeti işi kerāmet

Kerāmetiyle toľmuşdı vilāyet

1160.

Felekde қadri alçaқ derken aya

Anuñ alçaқdı gōñli hemçü sāye

1161.

Ne deñlü vārise aһsen Һaşāil

MuҺaşşal aña olmuş idi Һāşıl

1162.

Güneş gibi kaçankim toғdı ol nūr

Cihānı itdi şavķı ile mesrūr

1163.

Bu şeh nāmında da Faһr-i risalet

Ümîd etdi der-i Һaқdan işāret

1164.

Һasan Һaқķında olan gibi evvel

Diledi vahy-i Hak(.....) muҺaşşal

1165.

Nüzül-i Һaқķa nāzirken Peyāmber

Nüzül etdi çü rahmet Rūһ-ı Ekber

1166.

Dedi iy cism-i pāk-ı cān- ı ‘ālem

Seniñçün zinde Rūһullāһ-ı a ‘zām

1167.

Seniñçün Һaқķ idüpdür kā ‘inātı

Yaradan nüh tıbāķ ve şeş cihātı

1168.

Cihānı gülşen idelden cemālūñ

Çü gül ziynet virüpdür dehre ālūñ

1169.

Ḥuşûşâ muḳtedâ'-yî âl-i aḥyâr
Şecâ'at kılcı ya'nî ki Kerrâr

49a

1170.

Saña olmuş durur ol şâh-ı 'Âli
Kelîm-i Ḥazrete Ḥārūn misâli
1171.

Kiçi oğlma Ḥārūn viricek âd
Ḥasan gördi Ḥüseynile ola yâd
1172.

Bunuñ nāmına da budur ki lâyıḳ
Ola nāmı Ḥüseynile muvâfiḳ
1173.

Viren 'âlemlere nāmuñla zeynî
Ḥasen gördü buña nām-ı Ḥüseynî
1174.

Tamām oldı bāğ-ı ḥüsni resmi
Ḥüseyn oldı o gül- ruḥsāruñ ismi
1175.

Rivāyetdir meğer bir rûz-ı ḥürrem
Ḳılup zuhri şerefle Faḥr-i 'âlem
1176.

Daḥi dönmemiş idi ol kamer- tâb
Cenâb-ı Ka'beye zahrin çü mihrâb
1177.

Çıkup gitdi 'Ali ile şitâbân
Bilinmedi nedir bu sırr-ı pinhân
1178.

Resûl-ı Ḥaḳ gidüp pür- şevḳ u mesrûr
Varup Zehrâ evine girdi ol nûr
1179.

apuda  odi ş r-i H     H  ib
Gel r ise dedi men ‘ eyle T lib
1180.

Ki oldu  bir per-i ru s ra m lik
Anı g rme e gelmişdir mel ’ ik
1181.

ř  veche a dı g klerden melek per
Melekden  dem o lanına yok yer
1182.

Gel p ardınca ol g lz r  tah    
şad kat b lb li ya ‘ n  ki şidd  

49b

1183.
O m şr-ı ‘ izzet   ş r n- ma  ali
S rer ş r-i H d dan vaşf-ı h ali
1184.

Bil p a v li ol n r-ı ker met
Diler m r-i vil yetden ic zet
1185.

Dedi ger b b-ı ş hr-i ‘ ilm   ‘ irf n
 derse fet -i b ba n’ola i s n
1186.

Dedi H yder ki d rt y z bi  ferişte
V c dı n r-ı ra metle sirişte
1187.

 n p herbiri şev ile zem ne
 derler h dmet ol n r-ı m b ne
1188.

Tez   m var meleklerden girilmez
Degil va t ol melek şimdi g r lmez
1189.

Anıñ ardınca ol iki şem‘-i meşhūr

Biri nūreyne mālīk birisi nūr

1190.

Gelüp Farūkla ya‘nı ki ‘Osmān

İcāzet istedi anlardan ol ān

1191.

O çarḥ-ı ‘ilmü Şıdkuñ āfitābı

Virür Şıddıka virdügi cevābı

1192.

Olurlar muntazir aşḥāb-ı ‘izzet

Ki tā feth oluna bāb-ı icāzet

1193.

Kaçan destūrla feth olıcaḡ bāb

Girür o māha yüz şevkile aşḥāb

1194.

Resūle Ḥazret-i Şıddıḡ-i aḡyār

Dedi birbirine kim didiyse Kerrār

1195.

Luṭuflar gösterüp ol dem Peyāmbēr

Dedi gerçek durur Şıddıka Ḥayder

50a

1196.

Anuñ ceddi yüzi şuyına her dem

Olupdur gülşen-i Firdevs ḥürrem

1197.

Düzeñ ceddinüñ ebrū-yı cemālüñ

Anuñçün düzdi çarḡuñ nev hilālüñ

1198.

Yüzi şuyına olup berk-i gül āl

İder her çarḡ-ı gülşen kāmetin dal

1199.

Cemāl-i Aḥmed ile buldı ziynet
Bahāristān-ı ‘ālem bāğ-ı cennet
1200.

Ba‘îd olur mı anuñ nesl-i pākin
Göre gelse olan göklerde sākin
1201.

‘Aceb midir melek inüp zemîne
Zemîn- āsā yüz ursa ayağına
1202.

Irağ olur mı idüp aña ḥürmet
Muḳarrebler anı itse ziyāret
1203.

Rivāyetdir daḥi ol dem Peyāamber
Görür kim bir melek var māh manzar
1204.

Göyünmüş nār-ı ḳahra berr ü bāli
Gül-i pejmürdeye dönmiş cemāli
1205.

Perî yanmış melekler içre pür- zār
Ġam-ı efkār-ile olmuş dilefkār
1206.

Yatup bir kūşede maḥzūn u nālān
Nişār ide gözinden dürr ü mercān
1207.

Açan ‘ālemlere ḥikmet maḳālīn
Şorar raḥm eyleyüp ol ḥasta ḥālīn
1208.

Melek bakup Resūle didi iy māh
Muḳarreblerden idüm gökde nā-gāh

1209.

Açılup baña nice dürlü hâlet
Açılır gördüm ebvâb-ı semâvât

1210.

Olur yerlerde olan cümle eşyâ
Baña gökde güneş gibi hüveydâ

1211.

Güneş-veş seyriderdüm her maqâmı
Görürdüm yerde olan hâs u ‘âmı

1212.

Nazar şevkin çü şaldım gökde yire
Gözüm düş oldu bir merd-i hakîre

1213.

Ayağını yitirmiş çıkmış elden
Yatur bir kûşede kalmış ‘amelden

1214.

Eli tutmaz u tayanmaz ayağı
Eritmiş miñnet-ile bağı yâğı

1215.

Belâ girdâbına düşüp o maḥzûn
Gözinüñ yaşı olmuş rûd-ı Ceyhûn

1216.

Gelüp bir yâri yok kaldura yerden
Dür-i eşki gibi düşmüş nazardan

1217.

Ne bir hâlin sorar var ne esirger
Yatıda ne peder var ne de mâder

1218.

Didüm iy halk iden cümle cihânı
Buña ölmeñ hayât-ı câvidânı

1219.

Anuñ kim ayağı tozmaya ka‘îm

Ne aşşı añā yer tūrursa dā‘im

1220.

Elinden ol ki dūnyāda ola dūr

Añā ne olsa al dūnyāda mesrūr

1221.

Ol kes bulur mı yeryüzünde kāmı

Añā yer olsa el vire tã‘amı

51a

1222.

O dūnyāda irer mi hiç murāda

Elinden gelmeye bir adım ada

1223.

Bunuñ cānını almak tūrur ihsān

Ki cān vermek buña vermek durur cān

1224.

Bu veche çün haṭā çıkdı dilümden

Dilümle ben daḥi çıkdım elümden

1225.

Yolumda gitdi çün elden tayāğum

Çıkup elden tayanmadı ayāğum

1226.

Yanup tār-ı ğāzabla hep per ü bāl

Dilümle oldum el içinde pāmāl

1227.

Çün etdim bilmeyüp Allah’a ‘iṣyān

Müfid olmadı çok oldum peşîmān

1228.

Der-i Bārîde etdüm çünkü taḫşîr

Atıldum yeryüzine nitekim tîr

1229.

Çün açdum baḥr-i ‘iṣyān içre yelken

Baňa bir hoş cezîre oldu mesken

1230.

Olup derdile eşküm baħr-i ‘ummān

Çıkarken gözlerümden anda mercān

1231.

Melekler ‘askerin gördüm ki çün bād

Yelüp sür‘atle gider cümle dilşād

1232.

Bu cem‘iyyet dedümkim tek degildir

Bir ulı iş içündür şek degildir

1233.

Bu esrāruñ sorup keyfîyyetîni

Çü bildüm her birinüñ niyyetîni

1234.

Dönüp anlara yalvardım yaķardım

Gözümden hayli gevherler çıkardım

51b

1235.

Ayaķlarına etdim anı İşār

Olalar rahm idüp tā kim baňa yār

1236.

Beni yerden götürüp dositāne

Süreler tā yüzüm bu āsumāne

1237.

Alam tā kim bu ‘izzet hışşesinden

Halāş olam dilümüñ guşşasından

1238.

İdüp anlara ğamķîn göñlümi şād

Götürdiler bu hāki nitekim bād

1239.

Getürüp bu deri reşk-i cināna

Çıkardılar şanasın āsumāna

1240.

Göñül den bu ricā çok dan geç er di

Ayağ uñ to zı göz üm de uç ar dı

1241.

İriş üp kadr ile baş ım se mā ya

Bî- ham dillāh iriş düm hāk-i pā ya

1241.

Terahhüm ile iy şeh ben fakîre

Sür üp geld üm yüz üm yüz yer de yer e

1243.

‘Uluvv-ı rüt betiyç ün bu şabîn üñ

Kemāl-i kırbetiyç ün Nebîn üñ

1244.

Viren kimine el kime ayağı

Dua‘ et kim beni ide bayağı

1245.

Gele yirine hep k ol un k an ad um

Dil üm pür- şevk ide şem‘-i murād um

1246.

Terahhüm id üp aña Fahr-i ‘ālem

Dua‘ dest in aç ar gül gi bi ol dem

1247.

Diler yer den götü re ol haki ri

Aya k lar da k al an uñ destigî ri

52a

1248.

Dua‘ day ken da ğ i şāh-ı risālet

Nüz ü l id er hemāndem peyk-i hāzret

1249.

Saç up dürr ini asdāf-ı kelāmuñ

Selāmını virür Rabb's- selāmuñ

1250.

Dedi iy nāmı Aḥmed zātı Maḥmūd

Eliñdedir seniñ dāmen-i maḫşūd

1251.

Hüseyniñ destini aç kundağından

Çıkar çün deste- gül anı bāğından

1252.

Açup çöz berk-i gül şan' destin anuñ

Sığa gül gibi cismini o cānuñ

1253.

Bitüren elleriñ cümle murādın

Anuñda bitüre kōlın kanādın

1254.

Felek emrine ider 'ālemi rām

Hüseynüñ ḥürmetine aña ikrām

1255.

Ne kim didi ise Cibrîl-i a'zām

İder ol veçhile Faḥr-i dü- 'ālem

1256.

Hüseynüñ evvelā öpüp gülini

Çıkarur gül gibi andan elini

1257.

Sürer luṭfile ol cism-i lebine

'İlāç ider gül ile 'andelîbe

1258.

O sâ'at ol melek bulup iki cān

Gelür yirine bāl u perri ol ān

1259.

O dem dest-i kerāmet ile fi'l- ḥāl

Olur heybetle bir şāḥib- per ü bāl

1260.

Melek ya 'nî bulup adrile ferri
aıh olup gelür yerine perri

52b

1261.

Velî bakup Hüseyme dıat eyler
Döküp seyl- âb-ı eşkin rıat eyler

1262.

Olur nālān o dem çün ra 'd-ı eflāk
Gözi bārān döküp sîne ider çāk

1263.

Dedi Amed neye alar bu 'aynuñ
Sürürü yok meer sende Hüseynuñ

1264.

O gün şevine 'ālem cümle andān
Olursın ebr-veş sen amla ıryān

1265.

Melek ol dem or Amed pāyına baş
Der anuñçün doker bu gözlerüm yaş

1266.

O meh kim oması dūr-ı zamāna
Beşîr oldu zemîn ü āsumāna

1267.

Melā'ik āk-i dergāhına el ān
Atup şevile göklerden yere cān

1268.

O şāhuñ pāyı medhine oyup ser
alarlar undaı yerine şeh-per

1269.

O māhiyçün acıyup çeşm-i ıryān
Gice gündüz şafa gibi doker kān

1270.

Nebî didi beni eyle haberdâr
Ne keyfiyyetle olısar bu esrâr

1271.

Mufaşşal bu sözi şerh ü beyân et
Bu nokta aşl u faşlını ‘ayân et

1272.

Dedi pes ol melek benden cevāba
Sezādır Cibril faşlını hitāba

1273.

Bunuñ keşfin kim esrâr-ı Hâkdır
Emîr-i vahy-i Hâk benden e- hâkdır

53a

1274.

Aña sor kim bu işkâli idüp hal
Kıla her bâb-ile şerhin mufaşşal
1275.

Bakup ol dem emîn-i vahye Aḥmed
Tazarru‘ etdi luṭfi gibi bî- ḥad
1276.

Ki ol mihrüñ deye ḥâl-i firākın
Beyân ide zevāl u ihtirākın
1277.

Sūḥan dürcin o dem Cibril-i muḥtâr
Açup nice cevāhir ider îşâr
1278.

Anuñ her birisi güyâ ne gevher
Yaḳardı ḥâne’ -i cānı çü aḥker
1279.

Nice gevher ki her la’l-i dilārâ
Ciğer kâniyle beslenmişdi güyâ

1280.

Ya ol dürc içre her dürr-i dıraḥşān
Olupdı dāne' -i eşk-i firāvān

1281.

Dedi urup dil-i aḥbāba dāḡı
Şehîd ide bunu bir kavm-i bâḡı

1282.

Döne ebrûları irüp zevāle
Şafaḡ cirminde ḡalmış nev- hilāle

1283.

İdüp ḡār-ı elem bu gül yerini
Yuyalar ḡonca-veş ḡana serini

1284.

Cenāb-ı Ḥaḡda ol kim oldu taḡdîr
Anı etdi Resûl-ı Ḥaḡḡa taḡrîr

1285.

Çü Cibril urdı böyle âteşin dem
Yanup yakıldı ḡayli Faḡr-i 'ālem

1286.

Saçup nergisleri jāle zemîne
Döner ol gül yüzün rūḡ-ı emîne

53b

1287.

Döküp çeşmi zemîne dürr-i bî-ḡad
Açar dürc-i dehān Cibrile Aḡmed

1288.

Dedi kim bu melek iy rūḡ-ı a'zam
Neden oldu ḡarîm-i sırr-ı maḡrem

1289.

Ne içün açılup ḡikmet kitābı

Aña oldu bu sırruñ feth-i bâbı

1290.

Neden konuldu şânında liyâkat

Kim ire aña bûy-ı verd-i hikmet

1291.

Dedi Cibril o dem iy nûr-ı Raḥmân

Ne emriñ olsa çârî tende çün cân

1292.

Ne dűrler kim saçar la‘l-i zebānuñ

Anı derc iderem dűrcinde cānuñ

1293.

Bu rűhı luṭfile iy cānı-ı kavneyn

Ḥüseynüñ bâğ-ı ḥüsn-i olmadın zeyn

1294.

Daḥi nergisleri bâğ-ı kıdemde

Yaturdı açmayup ḥā‘b-ı ‘ademde

1295.

Viren dűnyāya ādem ādeme dem

Yaratmışdır dedi biñ yıl muḳaddem

1296.

Anuñçűn ḥalk idűpdűr bunı Raḥmân

Ḳapusında Ḥüseyniñ ola derbān

1297.

Nigehbānı olup yaradan bu cihānı

Ḥüseyn içűn yaratdı dedi ānı

1298.

Senűn içűn yarādan bu cihānı

Ḥüseyn içűn yaratdı dedi anı

1299.

O şāha ol melek çűn oldu derbān

Açıldı aña bâb-ı rāz-ı pinhān

54a

1300.

Hüseynüñ 'izzet-i kadrine Settār

Anı etdi emîn-i genc-i esrār

1301.

Budur āhir daḥi taḳdîr-i Bārî

Ola kabrinde anuñ yār-ı gārı

1302.

Demişler ol leke heybetle el-ân

Olupdur meşhed-i pâkin nigezbân

1303.

Şalaldan ḥāke cism ol serv- kâmet

Enîsi ol melekdir tā kıyâmet

1304.

Açup Cibril yine dürc-i esrār

Bu veche nice gevher ider işār

1305.

Dedi Peygamber iy nûr-ı muṭlaḳ

Sedef-veş gûş tut kim baña el- Hâḳ

1306.

Açup dürcin nice dürr-i semînüñ

'Uyunın ḥîre idem ḥûr-ı 'înüñ

1307.

Ulu'l- ebşār olan erbâb-ı fîtnat

Açup 'ayn-i başîret ala 'ibret

1308.

Dedi ol 'ayn-i nûr u nûr-ı 'aynıñ

Ḥasan ile cigergûşeñ Hüseyniñ

1309.

Hurûf-ı nāmını kudret-i Yezdân

Yazar perrümde çün mühr-i Süleymân

1310.

Perüm altında gūyā naķş-ı hâtem
Zuhûr ider ol iki ism-i a'zâm

1311.

O nâmuñ kuvvetiyle olaydı Hay
Toķuz feleği bir dem iderem tay

1312.

Anıñla tayy idüp nüh âsumānı
Bir adım iderem iki cihānı

54b

1313.

Zemîn u âsumān kûh eger deşt
İderem tarfetül'ayn içre ben geşt

1314.

Cemi'-i ka'inâtı seyr idüp yıl
Yelerse sür'atle nice biñ yıl

1315.

Dü- çeşmin yumup açınca bir insân
Ben anı eylerem biñ kerre seyrân

1316.

Bu iki nāmiledir bu kerāmet
Anuñ âşārıdur bu deñlü kudret

1317.

Açup dest-i şerîfin ol dem Aħmed
İder çok şükr ü minnet ħamd-i bî-ħād

1318.

Budur her dem du'am iy Hayy u Qādir
Göñül esrārına 'allām u nāzır

1319.

İdenler ol güli bülbul gibi zār
Yatağı nār olsun pisterî ħār

1320.

Gülistānından iden bir gülin kem
Gülistānı anuñ olsun cehennem

1321.

Küsūfa irgüren mihr-i cemālin
Ebed bulsun cāhīm içre zevālin

1322.

O kim sevmezse ol Yūsuf- liķāyı
Ebed çāh-ı cehennem ola cāyı

1323.

Ne dersin ol hāsūd-ı rû- siyāha
Ki yerden göge zılm ide o māha

1324.

Gözüm göstermeyüp nūr-ı cemālin
Şafaķda kıya bedr-ile hilālin

1325.

Görüp la‘l-i lebin vermeye biñ cān
İde bî- havf u haşyet yok yire kıan

55a

1326.

Dönüp havf itmeye kıahr-ı Hüdādan
Utanmaya Cenāb-ı Muştafādan

1327.

O serv kıadde idenler ihānet
Ne cānile kıura rûz-ı kıyāmet

1328.

Ne yüzle vireler bilmen cevābı
İderse yüzine Aķmed kııķābı

1329.

Çü şerm itmediler kıayrū‘l – beşerden
Umaram yüzleri kııza şakardan

1330.

Bu kavmi nice bir Muhyî açup fem
Ne añarsın Kufî nâr-ı cehennem

1331.

Bunı o Hâlike bak eyle diat
Diliñde var mı gör şev-i muhabbet

1332.

Añup ol gül'izârı dîde-i pür nem
Seherlerde gözün dökdü mi şebnem

1333.

Acıyup dilden ol dürr-i semine
Göziñ barini dökdün mi zemîne

1334.

Ve ger ni söyleme lâf u güzâfı
Bakılmaz olmasa ayine şâfı

1335.

Furat añmağıle ağız ter olmaz
urı nây-ı 'abesden şekker olmaz

1336.

Bu söz adır dilâ o redd ü ta'nı
Gerek işa nişân du'ayı ma'ni

1337.

Ümîdüm bu velîkin dergâhından
İde rûşen gözüm âk-i râhından

1338.

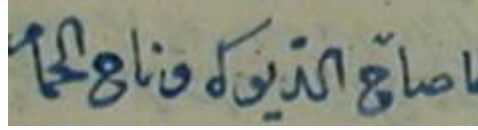
ıkarup tat-ı eflâke serümi
İde tat-ı livâsında yerümi

55b

1339.

Umaram kim ide nefh oluca şûr
Beni sûr-ı şefâ'at ile mesrûr

OL ŞAHİB-İ HAQÂ'İK-I 'İLM-İ YAKÎN VE NESL-İ
MUṬAHHER Ḥ^VACE'-İ DÜNYÂ VÜ DÎN VE MUḤTEDÂ'-Yİ ENÂM
U İMÂMÜ'L- MUTTAKÎN A'NÎ İMÂM-I HÜMÂM İBN-İ HÜSEYN
BİN ZEYNEL-ÂBİDİN HAẒRETLERİNİŇ MENÂKİB-I 'ALİYYELERİ
VE HEVÂRIK-I 'ÂDIYYELERİ BEYÂNINDADIR.'ALÂ CEDDÎHİ
EFDALÎ'R-RÜSÜLÎ'L- 'İZÂM VE 'ALÂ ÂBÂİHİL- KİRÂM VE 'ALÂ
AŞHÂBÎ'L- FİHÂM VE 'ALEHİ'S-ŞALÂT U VE'S- SELÂM

1340.

O nesl-i ẓâhir u aşl-ı muṭahher
Sa'âdet milkine şâh-ı muẓaffer

1341.

Sa'âdet çarḥınuñ mihr-i münîri
Siyâdet taḥtgâhınuñ emîri

1342.

Şerefle oğlu ol nûr-ı dü' aynıñ
Şehîd-i Kerbelâ a'nî Hüseyniñ

1343.

Şıfâtı 'Âli u zâtıydı Sāmî
' Alî idi sa'âdet ile nâmı

1344.

Emîrû'l- müminin ü rûkn-i dindi
Laḳab ol şâha Zeynel- 'âbidindi

1345.

'İbâdet içre idüp kâmetin dâl
Resûle olmuş idi zübde'-i âl

1346.

İden ol şâhuñ aḥvâlin rivâyet

Demiş ol veche iderdi ‘ibādet

56a

1347.

Ki ıurup gicelerde tā seĥergāh

Gözin yumazdı encüm gibi ol māh

1348.

Elinden düşmez idi sübĥa bir ān

Dilinden gitmez idi zıkr-i Sübhān

1349.

Meger bir řeb ‘ibādetdeyken ol rūĥ

Ĥased eyler aña iblis-i matrūĥ

1350.

O gice ya‘nî kim ol serv ü ķāmet

Şalāta eylemiş idi iķāmet

1351.

Anı döndermeye ĥālinden iblis

Açar bu şüretle bāb-ı telbîs

1352.

Geçüp karşıusına olur bir ejder

Hücüm ider ol şāha ķaldırup ser

1353.

İki gül ĥandı güyā kim dü- ķeşmi

Şerarlar şaçar idi nār-ı ķeşmi

1354.

Görüp ol ejderi ol genc-i Sübhān

Namāzın bozmadı ĥavf-ile ol ān

1355.

Ol kelbün körligine ol ķamer nūr

‘İbādetden irüp göz olmadı dūr

1356.

İder olsañ egerçi ĥayli ĥayret

Görüp vermez bu veche ĥîle şüret

1357.

Pes āhır ol şāhuñ iblis-i hāyin
Işırur zor-ile engüşt-i pāyin

1358.

Bu veçh-ile urur barmağına nîş
Şişüp pāyı olur mecrūh u pür- rîş

1359.

Elem verdi egerçi pāyı bî- hād
Velî ta‘āt yolını etmedi sed

56b

1360.

Elem gerçi eritdi bağı yāğın
Velî ta‘ātden irmedi yāğın

1361.

O dem ol Faḥr-i ādem olup ilhām
Bilür olduğın ol iblis-i nā-kām

1362.

Bilür ya‘nî gelüp hıleye iblis
Kurar bu şūret ile dām-ı telbîs

1363.

Bilicek ol segin iblis idügin
Cihāna māye-i telbîs idügin

1364.

Ġazāb ile açup şîrāne pençe
Urur ol kelbe bir muḥkem ṭabanca

1365.

Dedi olur ol iy yüzi kara merdūd
Bu sevdā ile bulmasuñ dilüñ sūd

1366.

Sezāsın āteş-i sūzāne her bār
Yağarsa cān-ı cānını n’ola nār

1367.

Hemāndem kahrile ol mār-ı ejder
Hirāsından olur bir mūr-ı aḥkār

1368.

Girib ḥavf ile yire nitekim mūr
O dergāh-ı sa‘ādetden olur dūr

1369.

O dem ol şāha açılup gül-i rāz
İrişdi bülbul-i hātifen āvāz

1370.

Dedi sen ziynet-i gülzār-ı dinsin
‘Aliyyü’ş-şān u Zeynel-‘ābidinsin

1371.

Demişler mevlîd ol nūr-ı mübîne
Olupdı ḳadr-ile şehir-i Medîne

57a

1372.

Olıcaḳ otuz üç a‘vām-ı hicret
Ṭulū‘ ider gelüp ol māh-ı ṭal‘at

1373.

O şāhuñ māder-i ḥuld āşiyānı
Ebed gülzār-ı ‘adn olsun mekānı

1374.

Seriydi cümle nisvān-ı kibārıñ
Ḳızıydı Yezd ü cerd-i tācdārıñ

1375.

Kim olmuşdı ‘Acem iklimine şāh
Kevākib idi şehirler şankim ol māh

1376.

Şunupdı şerbet-i ‘adlin cihāna
İrerdi aşlıla Nūşinrevāna

1377.

Şeh-i zû-ḥaşmet u ‘ālî ‘alemdi
Ḥidiv-i Fāris-i milk-i ‘Acemdi

1378.

Demiş evvel gelen rāvi’-i māhir
‘Acem şāhānına ol idi āḥir

1379.

Bu şāhiñ duḡterinden toḡdı ol māh
‘Aceb midir dü-kevne olsa ol şāh

1380.

Ki pür-ı nūr-ı çeşm-i Muştafâdır.
Ber-i bâğ-ı ‘Aliyyü’l- murtażâdır

1381.

Çü anuñ ceddidir Faḥr-i Risālet
Aña ğayrı ile faḥre ne ḥācet

1382.

Selāmuñ kadr u a‘dādir- rimālin
‘Aleyke da‘iman Yā Hayre ālin

1383.

Raḥîmā luṭfuñ et ben mūra iḥsān
Ḳoma kim mār-ı nefsum ola şeytān

1384.

Baña sen mār-ı nefsi ejder etme
Göñül gencinde iblise yer etme

57b

1385.

Anuñ körligine tā kim İlāhi
Görem elṭāfiñı bî- ḥad kemāhı

HAZRET-İ İMÂMÜ’L – YAĞIN A’NÎ ZEYNEL - ‘ABİDİN
RADİYALLAHU ANHU TE’ALA VE ARZAHU İLÂ YEVMÜ’D- DÎN

BİR GÜN HATIR-I 'ĀTIR-I 'ĀTIRLARINA ŞOHBET DÜŞÜP
ŞAHRAYA AZİMET BUYURDUĞLARINDA ANDA BİR ĀHŪ-YI
VAHŞİYİ DA'VET VE H^VĀN-I İHSÂNİYLE ZİYĀFET İDÜP VAHŞİ
DAHİ BÎ- VAHŞET EMR-İ CELÎLÜ'L- KADRLERİNE İTĀ'AT
GÖSTERDİĞİ BEYĀNINDADIR

1386.

Bilenler keşf idüp rāz-ı nihānı

Bu veche eylemişler bu beyānı

1387.

Meger bir dem ki 'ālem hürrem idi

Havā hūb şabā müşkîn dem idi

1388.

Dem-i nevrüz-ile demdeydi 'uşşāk

Hevā-yı zevk-ile tolmuşdı āfāk

1389.

Hevāsı cān-ı fezā idi Hicāzuñ

Sözi pür söz idi ehl-i niyāzuñ

1390.

O şeh kim ziyneti dünyā vü dindir

Emîr-i dehr ü Zeynel- 'ābidindir

1391.

O demlerde o şulţān-ı vilāyet

İder meyl-i şefā-yı seyr ü sohbet

1392.

Seherden çün şabā ol verd-i ra' nā

İder aḥbāb ile gülgeşt-i şahrā

58a

1393.

Bulup bir kūşe' -i reşk-i cinānı

İderler anda 'ıyş-ı cāvidānı

1394.

Düşeñ anda çemen pister idi gül
Şulardı selsebîl otları sünbül

1395.

Hevāsı müşk- bū ḥāki mu‘anber
Şerefle reşk-i Firdevs idi ol yer

1396.

Kurupdı lāleler aṭlas ḥıyāmı
Hümā- pervāz idi kebk-i ḥirāmı

1397.

Ṭurup hengāma- gir olmuşdı bülbül
Ṭutup def-kase- bāz olmuşdı her gül

1398.

Bisāṭ-ı gül döşeyüp anda ḥüddām
İder aşḥābı ile ol şeh ārām

1399.

İdüp tezyin güllerle bisāṭı
İderken birbirine inbisāṭı

1400.

Görürler kim bir āḥū-yı sebük- pā
Gezer çün bād ol şahrāda tenhā

1401.

Şanasın kim gelüp āḥū-yı çîni
İder pür müşk ol şahrā içini

1402.

İki nergis idi güyā dü- ‘aynı
Vücūdı bāğına vermişdi zeyni

1403.

Seri üstündeki her şāḥ-ı yālā
Felek üzre meh-i nev idi güyā

1404.

Veyā beñzerdi ol serv-i çemāne

Ki ermiş ola başı āsumāne

1405.

Aña ol yerler olmuşdı çerāgāh

Gıyāhı aña kut olmuşdı her gāh

58b

1406.

O vaqt idi ki faşl idüp kelāmı

Getürmüşlerdi ortaya ta‘āmı

1407.

O dem seyyid açup anbār-ı hikmet

İder hūnına ol āhūyı da‘vet

1408.

Dedi kim yimeyüp gam idüp ihsān

Gelüp yiyseñ bizm-ile n’ola nān

1409.

Çün āhū aldı anuñ müşk-i būyıñ

Gelüp yüz yerde yere sürdü rūyıñ

1410.

Du‘ā idüp lisānınca İmāma

Bile koyuldı anlarla ta‘āma

1411.

Toyunca çün yeyüp etdi du‘āyı

Yemekden el çeküp götürdi pāyı

1412.

Ġam-ı kayd-ı ‘alefden olup āzād

Çeragāhına gitdi yine dilşād

1413.

Çü zāhir oldu bu esrār- ı pinhān

Olanlar anda cümle oldu hayrān

1414.

Dediler pes İmāma ol cemā‘at

N'ola etseñ yine āhūyı da'vet

1415.

Görelüm yine ol vahşîyi bî-bāk

Gelür mi da'vet-ile idüp idrāk

1416.

İtā'at idüp ol vahşî İmāma

Şunar mı el gibi yine ta'āma

1417.

O cem'ün kim dediler bu kelāmı

Murādı imtiḥān idi İmāmı

1418.

Kaçan kim oldu ol şāha bu ibrām

Demiş rāvî o nūr-ı mihr-i İslām

59a

1419.

Dehānından akıdup şehd ü şekker

Ol āhūyı ider da'vet mükerrer

1420.

Dedi seyyidine iy vahşî-i pāk

N'ola gelseñ bu cem'e yine bî- bāk

1421.

Gelüp itseñ teşrif ü iḥsān

Açıldı gül gibi çün şofra'-ı nān

1422.

Olup fāriğ ḥaş-ı şahrā yemekden

Yeyelüm gel dedi olan yemekden

1423.

Görürler yine ol cem'iyet ol ḥin

Gelür bî- vahşet ol āhū-yı miskin

1424.

İki çeşmin çü jāle eyleyüp ter

Ȑor ol serv-i revānuñ pāyına ser

1425.

Ne emr etdi ise uyup Ġmāma

Temellükler ider mişl-i ħamāme

1426.

Getürüp Seyyidüñ emrin yerine

Yedikden soñra bir kaç loğma yine

1427.

Virüp ol şîr-i Ĥağ āhūya destür

Çerāğāhına gitdi yine mesrūr

1428.

Kerîmyā şöyledir luğfuñ senüñ ‘ām

Ki in‘āmuñ dirisi durur en‘ām

1429.

Olupdur ni‘metüñ dünyāya menşūr

Ȑoyar gökde tıyur u yerde hem mūr

1430.

Ȑaçan şavm-ı ecelle cān ola aç

Rağîmā şofra’-i luğfuñ aña aç

ĤATİMETÜ’L- KİTĀB

59b

1431.

Ĥüdāyā bî- nihāyet ħamd ü minnet

Ki nazmum ħayrile buldı nihāyet

1432.

Dağı yüz biñ şalāt u bin tağıyyāt

Cenāb-ı Rahmet-i Raḥmāna bi' - zāt

1433.

Hem aşḥāb ile āl-i Muṣṭafāya

Şalātile selāt-ı bî- nihāye

1434.

Zamānında o şāḥ-ı 'adl u dādīñ

Deminde Ḥazret-i sulṭān Murādīñ

1435.

Kitābum oldu elde dest-i gül

Olup her şatır anuñ şāḥ-ı sünbül

1436.

Bu gül açıldı gonca elde her dem

O şāḥ-en-şāḥ ola gül gibi hürrem

1437.

Bu gülzāruñ güli olduḡça hoş bû

Ṭura ṭurduḡça bâḡ-ı dehrede bû

1438.

Açıldı gonca gül gibi bu gülşen

Cemāli bâḡı olsun hem-çü gül şen

1439.

İlāhi luṭf u iḥsānuñ olup yār

Ẓa'îf u ḥaste dil Muḥyî' -i ḡam ḥ^var

1440.

Çün aldı çār-yārıñ medhi bûyıñ

Pür etdi bâḡ-ı nazmuñ çār sūyıñ

1441.

Dilerem varıcak ḡabrinde taḥkîk

Enîs ü yār-ı ḡārı ola Şiddîk

1442.

Delil olup Sirāc-ı ehl-i cennet

Ḳomaya umaram ḡabrine zulmet

1443.

Umaram H  zret-i ‘O  m  n-ı ‘Aff  n
Cen  b-ı H  k  k ol dem kim virem c  n

60a

1444.

Y  z  mden ref‘ id  p   aclet   ic  b  n
  de d  r-ı behi  t  n feth-i b  b  n

1445.

Teb-i zenbiyle dil oldu  da b  fer
Umaram lu  f ide s  ki’yi kevser

1446.

O dem kim el ideler girye v   z  r
Elim ala dilerim   l-i a  y  r

1447.

Da  i her kim kit  bum o  uya hem
Dilinde   omam Y   R  b no  taca   am

1448.

Sev  d-ı   a  t  nca iden neg  h  
Bula y  z a  lı  n da’im   l  hi

1449.

Cehennemden yazup ‘ıtk   ber  t  n
Ebed ma  v eyle   a  t-ı seyyi  t  n

1450.

G  ne   gibi id  p yirini p  r n  r
Cin  n i  inde c  n  n eyle mesr  r

1451.

Degil ta  s  s idem Y   R  b du’  m  
Esirge ra  met  n  nden     s u’  m  

1452.

  l  hi   amdan an   eyle   z  d
Deye Mu  y   i    n ru  ı ola     d

ĀSĪTĀN-I GERDŪN- MĪSĀL-İ PĀDİŞĀH-I ZİLL-I ZÜ'L+
CELĀL-I ŞAVBINA TAŻARRU' VE İBTİHĀL İLE 'ARŻ-I AĦVĀL-I
PŪR MELĀL Ü İZHĀR MĀ- Fİ'L BEYĀNINDADIR.

1453.

Hüsrev-i dehr ü şāh-ı devrānıñ

Vāris-i milket-i Süleymānıñ

1454.

Der-i gerdūn- mişāline el- ān

Bu durur 'arz-ı 'abd-i bî- dermān

60b

1455.

Çokdan isterdi murğ-ı dil el- haq

Der-i 'āliye bāl açup uçmak

1456.

Hamdulillah ki ol günü gördi

Geldi bāğ-ı murādına erdi

1457.

Saña şāhum hikāyeti çokdur

Hār-ı gamdan şikāyeti çokdur

1458.

Evvelā bu haqîri dil rîşe

'İlm idi gice gündüz endişe

1459.

Baħr-ı 'ilme olur idem ğavvaş

Çıkarurdum nice cevāhir-i hāş

1460.

Gūş-ı hūşā idüp anı ta' lîk

Olur idem bihār-ı fikre ğarîk

1461.

Olmuş idi kitāb maħbūbum

Ders-i dilde ol idi maṭlūbum

1462.

Her saṭr görünürdi serv-i sehî

Ḥāl-i dilberdi nokṭa'-i siyehi

1463.

Besmele anda şāḥ-ı sünbül idi

Her varaḫ kim açılsa bir gül idi

1464.

Ayrı olmazidüm ben ol gülden

Dil sebak olmışıdi bülbülden

1465.

Bunuñile felekde pâdişāhum

'Ulemā'-yı 'izāma erdi rāḥum

1466.

Düşdi dil 'ilimile müdāvemete

Erdi pāyum ser-i mülāzemete

1467.

Gördüm anı ki bir belā vü ḳazā

Vermedi ḳalbüm ol ḳazāya rızā

61a

1468.

O hevādan çü çarḥ-ı kec- reftār

Dönüp itdüm varup yirümde ḳarār

1469.

Babaşehridir adı ol yirüñ

Vatanıydı şehā peder pirüñ

1470.

Bende ol kūşede ḥuzūriyle

Geçindüm nice ḳuşūriyle

1471.

Şekerin çıkarup ḳurı nānuñ

Ėam yer idüm yerine ħelvānuñ

1472.

Faķrile fāķa kārūm olmuş idi

Ma- bihi'l- iftiḥārūm olmuş idi

1473.

Geçürüp bu ṭārīķile aḥvāl

Mah gibi hem oldum ehl-i 'ıyāl

1474.

Şoldı elde gül-i ḥuzūr u sefā

Ṭoldı dil- gülşenîne ḥār-ı belā

1475.

Göricek sūziş-i dilüm aḥbāb

Şaçıldılar 'ayn-ı dideden aña āb

1476.

Gördiler dilde 'ukde vü bendi

Aşdılar kūşeme dūr-i pendı

1477.

Dediler pādişāhumuz el- ān

Yerde zıll-ı ilāhumuz el- ān

1478.

Dād- güster şeh-i tuvānadır

'Arif ü nüktedān u danādır

1479.

Dilemez ol seḥāb-ı luṭf u seḥā

Yağa bārān-ı dīde' -i fuķāra

1480.

Şehd-i ebrārıña ol sulṭāna

Tuḥfe itseñ varup faķirāna

61b

1481.

Şerḥ-i dāğ-ı gāmuñ beyān itseñ

Suzîş-i sîneñi ‘ayān itseñ

1482.

Raḥm iderdi saña o şāh-ı cihān

Şehler ister behāne’ -i iḥsān

1483.

Aldı cān çün bu veche sāfi cevāb

Sakin oldı biraz dilümdeki tāb

1484.

Bu sebeple idüp dil-i bî- sūd

Çār-ı yāri ves’ile’ -i maḳşūd

1485.

Rāh-ı maḳşūda yüz tutup çün bād

Dile hemtālarını itdüm zād

1486.

Göge çıkup ayak ḳodum māha

Gelüp irdüm bu ‘ālî dergāha

1487.

Şimdi ḥasretle furkat-i evlād

Yakdı şāhum derūnımı feryād

1488.

Nār-ı ḥasret ile yanup tütdüm

Ġayrı elemümi hep unuttum

1489.

Nola luṭfile iy şeh-i ‘ālem

Eyleyüp bu ğubār-ı pāye kerem

1490.

Şehrümüz şimdi Bāyezid ḥānuñ

Vaḳf u ḥayrı durur o sulṭānuñ

1491.

Eylese tevliyetcügin iḥsān

Hoş vilāyet iderdi şāh-ı cihān

1492.

İstikāmet ile varup yisem
Baña ihsān-ı şeh durur disem
1493.

Bu bahāneyle dil olup ābād
Canum olurdu vāşıl-ı evlād

62a

1494.

Hār-ı gam kalmaz idi hiç dilde
Açılurdu gül-i merām elde
1495.

Sābıkā hem iy şāh-ı ‘ālī nazar
Anda bu hıdmet üzre idi peder
1496.

Budur ancak murādum iy şāhum
‘Ömrüñi dā‘im ider Allāhum
1497.

İre Keyvāna tāk-ı eyvānuñ
Tura maḥşer turunca divānuñ
1498.

Buyrulursa vazîfesi her rûz
Virülür geh yigirmi geh otuz
1499.

Ḳankısı buyurulurise anuñ
Luţfidır cāna şāh-ı devrānuñ
1500.

Bilürem pâdişāh-ı dîn-i perver
Ḳomaz ihsānile bir eksik yer
1501.

Şimdi devriñde iy şehir-i devrān
Yok durur Muḥyî gibi ser- gerdān
1502.

Yüziñi yerlere sürüp geldi
Der-i ‘ālîne luṭf umup geldi
1503.

N’ola ol şahîb-i dūyūn ise
Marāz-ı fakrile zebūn ise
1504.

Umaram o Şehd-i Ebrār-ı
Sebeb-i şıḥḥat dil-i zārı
1505.

Mā- ḥaşal Muḥyî ḥāk-i rāhıñdır
Bāḳi emr ol cihān- penāhıñdır

İNDEKS (KİŞİ,YER VE GEZEĞEN ADLARI)

A

Âdem: Semavî dinlere göre Allah’ın yarattığı ilk insan ve peygamberdir. İnsanlığın babası ve Allah’ın temiz kulu olarak anılır. Hz. Adem’in yeryüzünden alınan her cins topraktan oluşan bir

çamurdan yaratıldığına inanılır. Kainat yaratıldıktan sonra Allah tarafından yaratılmış ve 40 yıl kalıba girmesi beklenilmiş ardından Allah tarafından ona ruh üflenmiştir. (62, 63, 170, 172)

E

Alî: İslam Devleti'nin 4. Halifesi ve Hz. Peygamber'in damadıdır. Hicret'ten yirmi iki yıl önce Mekke' de doğduğu rivayet edilir. Hz. Muhammed'in amcası Ebu Talib'in en küçük oğludur. (33, 135 140, 138)

Aras: Doğu anadolu bölgesinden doğup ülkemizin dışındaki topraklarda varlığını devam ettiren Hazar Denizi havzasına ulaşan toplam 1059 km uzunluktaki bir akarsudur. Ülkemiz toprakları içerisinde 548 km'si bulunmaktadır (17, 99, 100, 212)

B

Bedeşân: Bugün bir kısmı Afganistan bir kısmı da Rusya sınırları içerisinde kalan bölgenin adıdır. Kâbil ile Yarkent arasında dağlık bir memleket. Eski tarihlerde Bakteria olarak da geçer. Bölge adını bedahş adı verilen yakuttan alır. (137)

Bu Bekr: Bknz Ebû Bekir maddesi. (93)

Buhayra: Bahira olarak da kaynaklarda geçmektedir. Aramî dilinde “ seçilmiş” manasına gelen bu kelime asıl adı Sergius olan rahibe unvan olarak verilmiştir. Kendisi Hz. Muhammed'i 12 yaşlarında Ebu Talib tarafından Kureyş ticaret kafilisinde Suriye'ye giderken görmüştür. Kendisi Hz. Peygamber'i görünce onun etrafında gelişen mucizeler sonucu son peygamber olduğunu anlamıştır. (15, 16, 85)

C

Ceyhûn:Amuderya adıyla da bilinir. Araplar bu nehre Ceyhun adını vermiştir. (103, 126, 138)

Cibril: Kur'an' da Rûh, Rûhulemin ve Cibril olarak geçer. İlgili ayetlerde sonsuz bir bülgiye ve güce sahip olduğu ve diğer meleklerin nezdinde daha itibarlı olduğu ifade edilir. Vahiy meleğidir. (157, 182, 183, 185)

D

Dâvud: Kendisine “ Zebur” vahy edilen ve İsrailoğullarına gönderilmiş olan bir peygamberdir. İsmi İbrânice' de “en çok sevilen” anlamına gelmektedir. Sesinin güzelliği ve gür oluşu sebebiyle halk arasında çeşitli deyişler meydana gelmiştir. Kendi kazandığı para ile hayatını devam ettirmek istediğinden Allah ona demir işleyip zırh yapmayı öğretmiştir. Kendisi aynı zamanda Allah'ın seçtiği bir hükümdardır. (62, 163)

Ebû Bekr: Kaynaklar Fil olayından sonra doğduğunu ve Hz. Peygamber'den bir-iki yaş küçük olduğunu ifade eder. Kendisi kumaş ticareti ile ilgilenmiş, kervan ticareti yapmıştır. 40.000 dirhemlik bir servete sahip olduğu ve bunu İslam yolunda harcadığı bilinmektedir. Hz. Peygamber'e ilk inanlardandır. Yüzü ve ahlakı güzel olarak bildirilmektedir. (82)

F

Fârûk: Bknz. Ömer maddesi. (68, 97, 101, 103, 110, 112, 113)

Fırat: Fırat ırmağı Murat ve Karasu' nun birleşmesi sonucu oluşmuştur. Türkiye topraklarında doğmuş olup Irak'ta Dicle ile birleştikten sonra denize dökülür. (142, 144, 188)

H

Hasan: 625 yılında doğmuş, Hz. Muhammed'in torunu, Hz. Ali ve Hz. Fatma'nın oğludur. Şii âlimlerce Hz. Ali tarafından yerine halife tayin edildiği söylenmiştir; ancak müslüman kanı dökülmesin diye halifelikten feragat etmiştir. (156, 158, 164, 165, 168, 171, 172, 185)

Hamza: Peygamberin amcası ve süt kardeşidir. Mekke'de hatırı sayılır, kuvvetli ve kıymetli bir kişidir. Onun müslüman olması ile beraber müslümanlar kuvvetlerini arttırmış oldular. (67)

Harun: Hz. Musa'nın kardeşi ve aynı zamanda onun yardımcısıdır. Harun adının menşei bilinmemekle beraber Tevrat'ta Aharon olarak geçer. Genellikle Hz. Musa ile beraber anılır. Musa peygamber dilindeki pelteklikten dolayı hitabının yetersiz kalacağını düşünce Allah ona Harun'u yardımcı olarak gönderir. (158)

Haydâr:Bknz Ali maddesi. (136)

Hayder: Bknz. Ali maddesi. (25, 33, 67, 174)

Hamza: Peygamberin amcası ve süt kardeşidir. Mekke'de hatırı sayılır, kuvvetli ve kıymetli bir kişidir. Onun müslüman olması ile beraber müslümanlar kuvvetlerini arttırmış oldular.(183)

Hicâz: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mîkât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımadaının önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır. (98)

M

Hüseyin: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mikât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımadaının önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır. (iii, v, vi, 6, 9, 10, 11, 13, 27, 28, 29, 32, 33, 36, 37, 40, 48, 169, 209, 210)

Hüsrev: Farsça hükümdar, şah, padişah anlamına gelir. İran şahlarından bir ya da birkaçı bu ünvanı kullanmıştır. (67, 201)

I

Irak: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mikât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımadaının önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır. (98)

i

İsa: İsrailoğullarının son peygamberi olup kendisine İncil indirilmiştir. Hz. Meryem'den babasız olarak dünyaya gelmiştir. Yaşamı boyunca birçok mucize bünyesinde gerçekleşmiştir. (Bebekken konuşmak, körlerin yeniden görmesini sağlamak, su üstünde yürümek... vb) 30 yaşında kendisine peygamberlik tebliğ edilmiş, 3 yıl boyunca insanları imana davet ettiyse de sadece 12 kişi ona inanmıştır. (88)

İsfahan: İran'ın dördüncü büyük kenti aynı zamanda aynı adı taşıyan eyaletin merkezidir. Adı Arapça kaynaklarda Sibahan, Farsça kaynaklarda ise Sipahan şeklinde geçer. NUmara

K

Ka'be: İslam inanışına göre yeryüzünde yapılan ilk kible, müslümanların ilk mabedi. (56)

Ken'ân: Yakup peygamberin memleketi. bugün Filistin'de Sayda, Sur dolayları ile Suriye'nin bir bölümünü içine alır. 58

Kerbela: Arapça isim. Irakta bulunan Bağdat'ın yaklaşık 100 km güneybatısında yer alan bir bölgenin adıdır. Peygamberimizin torunu İmam Hüseyin burada şehit edilmiştir. (81, 189)

Küfe: Arabistan yarımadasında Kızıldeniz'in doğu sahili boyunca uzanan ve Haremeyn ile Mikât yerlerini içine alan coğrafi bölgedir. İslam coğrafyacıları genellikle Hicaz'ı yarımadaının önemli ve müstakil bir bölgesi olarak tanıtır. (23, 24, 142, 146, 209)

Medîne: Arapça isim. Irakta bulunan Bağdat'ın yaklaşık 100 km güneybatısında yer alan bir bölgenin adıdır. Peygamberimizin torunu İmam Hüseyin burada şehit edilmiştir. (25, 27, 101, 112, 114, 156, 169, 192)

Meryem: İslam'da iffet ve itaat simgesi olarak gösterilen ve yüceltilen, Hristiyanlıkta ise "Tanrı doğuran" olarak nitelenen Hz. Meryem Dâvüd Peygamber'in soyundan İmran adlı bir zatın kızı, Hz. İsa'nın annesidir. (170)

Mısır: Büyük bir kısmı Afrika'da bulunan bir ülkenin adıdır. Başkenti Kahire'dir (37, 42, 73, 104, 105)

Murtaza: Hz. Ali'nin lakaplarından biri. Bknz. Ali maddesi. (68)

N

Nerîmân: Rüstem'in dedesi olan Sam'ın babasıdır. İran mitolojisinde adı oğlu Sam'ın yitildiği ile beraber anılır. (67)

Nil: Afrika'nın kuzeydoğusunda doğan 6648 km uzunluğunda olan bu nehir toplam 9 ülkeden geçmekte ve geçtiği ülkelerin kültür tarihinde önemli bir role sahiptir. Özellikle Mısır'ın sosyolojik, dinî, ekonomik ve kültürel yapısında rol oynayan Nil, Herodotos tarafından " Mısır Nil'in armağanıdır" şeklinde anlatılır. (103,106,109)

Nizâmî: Doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmeyen şair İran edebiyatında hamse türünün kurucusu olarak kabul edilir. Unesco tarafından doğum tarihi 1141 yılı kabul edilmiştir. Kum ya da Tefreş kentlerinde doğduğu sanılmaktadır. Babasıyla Gence'ye gelmiş ve burada iyi bir eğitim almıştır. Çok yönlü bir ilim adamı olan Nizami birçok dili bilmektedir. Fars edebiyatının dâhi şairi olarak kabul edilen Nizami; devlet içerisinde görev almamış ve yazdığı şiirler karşılığında aldığı hediyelerle hayatını idame ettirmiştir. Firdevsî'den sonra Fars edebiyatını zirveye taşıyan isim olmuştur. (61)

Nüşinrevân: İran'ın Sasani sülalesinden adaleti ile ün salmış bir hükümdar. (192)

O

Osman:İslam devletinin 3. halifesi ve ilk iman edenlerdendir. Fil vakasındanaltı yıl sonra Taif'te doğduğu söylenir. (v, 121, 122, 124, 129, 173, 199)

Ö

Ömer: Fil vakasından on üç- on dört yıl önce doğduğu rivayet edilmektedir. Kaynaklar baba tarafından soyunun Chiliye devrinde Kureyş kabilesinin sefaret işlerini yapan Adî b. Ka'b kabilesine ve Ka'b b. Lüey aracılığıyla nesebi Hz. Peygamber ile birleşir. Müslüman olmadan önceki hayatında kötü alışkanlıkları olduğu bilinmektedir. Kendisi çok güçlü, ata iyi binen, usta silah kullanıcı olarak nitelenmektedir. Hulefa-yı Râşiddin'in ikincisidir. Sert mizaçlı olarak bilinen Hz. Ömer adaletli ve güvenilir oluşu sebebiyle halk arasında birçok deyişi ve anlatıya konu olmuştur. (v, 11, 17, 18, 19, 20, 28, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 210)

R

Rûhu'llâh: Hz. İsa hakkında kullanılır. Babasız olarak dünyaya geldiği için bu adla anılır. (79)
Rüstem: İran'ın ünlü bir kahramanıdır. Neriman'ın torunu, Zal'ın oğludur. Şehnâme'de övgü ile anılır. Tehemten lakablarından biridir; iri vücutlu pehlivan anlamına gelir. (3, 23, 67, 135)

S

Şâ'dî: Fars edebiyatının önemli şairlerindendir. Şiraz'da dünyaya gelen şairin doğum tarihi ile ilgili kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Gülistan adlı eserinden gençlik dönemi hakkında bilgi sahibi olmaktadır. Gülistan ve Bostan en çok bilinen önemli iki çalışmasıdır. Yaşadığı dönemde yaygın bir tür olarak kullanılan gazeli mükemmel bir hale getirmiştir. (61)
Şafâ: Hac ve umre sırasında sa'y yapılan iki tepeden birinin adıdır. Mescid-i Haram'ın kuzeydoğusundan bulunan Ebukeys dağının eteğinde yer alan bir tepedir. (160, 164)

Şiddîk: Hz. Ebubekir'in lakabıdır. Bknz.Ebubekir maddesi. (68, 82, 83, 86, 87, 89, 91, 92, 93, 173, 174, 199)

Süleymân: Davud peygamberin oğludur. kendisi de peygamberdir. aynı zamanda hükümdar ve komutandır. (10, 62, 68, 70, 185)

Süreyyâ: Ülker ve Pervin olarak da bilinen kuzey yarım kürede yer alan bir yıldız kümesi. (60)

Ş

Şâm: İslam dünyasının önemli tarihi şehirlerinden biri. Günümüz Suriye'sinin başşehri. (85)

U

Uţârid: Merkür gezegeni. (61)

Y

Yahyâ: Zekeriya peygamberin oğludur. Peygamberlik kendisine çok küçük yaşta tebliğ edilmiştir. (169)

Yûsuf: İsrailoğulları peygamberlerinden Hz. Yakub'un oğludur. Güzelliği ve güzel ahlakı ile edebiyatımızda sıkça iktibas edilmektedir. Kur'an-ı Kerîm'de Yûsuf Suresi'nde ayrıntılı bir şekilde hikayesi anlatılmaktadır. (27, 169, 187)

Z

Zebîhullah: Allah'a kurban edilen anlamına gelmektedir. (62)

Z

Zeynel-âbidin: İsmailiyye 'nin üçüncü imamı olarak kabul edilir. Doğum tarihi olarak H.38/ 659 yılı rivayet edilir, Medine'de doğmuştur. Kerbela hadisesine zayıf bünyesi sebebiyle götürülmemiş ve bu sayede Kerbela faciasından kurtulmuştur. (192, 194)

KAYNAKÇA

Adak, Abdurrahman. “ Mevlevîliğin Kuruluş Dönemi (XVI. Yüzyıl) Gülşenî Şairler Üzerindeki Etkisi: İbrâhîm Gülşenî, Usûlî ve Za‘fî Örneği.” **Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**. c.XIII. s.24. (2011/ 2): 143-155.

Akkan, Erdoğan. “ Irak.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.19. İstanbul: TDV yay. 1999: 83-85

Akpınar, Hüseyin. “ Gülşenîlikte Mûsiki ve Musikişinaslar.” Doktora Tezi. Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2004.

Arı, Abdullah. “Muhyî –i Gülşenî, Eserleri- Sîret-i Murâd-ı Cihân (İnceleme- Metin- Sözlük)”. **Yüksek Lisans Tezi**. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2010.

Avcı, Casim. “ Kûfe.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.26. İstanbul: TDV yay. 2006: 339.

Azamat, Nihat. “ İbrâhîm-i Gülşenî.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 21. İstanbul: TDV yay. 2000: 301-304.

_____ “ Amuderya”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.3. İstanbul: TDV yay. 1991: 98-99.

Bağdatlı Ahdî. hzr: Süleyman Solmaz. **Gülşen-i Şu’arâ**. <http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/10731,agmpdf.pdf?0> [12.10.2013]

Bursalı Mehmet Tahir Efendi. hzr: A. Fikri Yavuz. **Osmanlı Müellifleri**. İstanbul: Meral Yayınevi

Canım, Rıdvan. **Edirne Şairleri**. Ankara: Akçağ yay. 1995.

Çiçekler, Mustafa. “ Sa’ dî Şirâzi.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 35. İstanbul: TDV yay. 2008: 405-407.

Devellioğlu, Ferit. **Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat**. Ankara: Aydın Kitabevi. 2006.

Dilçin, Cem. **Yeni Tarama Sözlüğü**. Ankara: TDK 2009.

Fayda, Mustafa. “ Bahirā.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 4. İstanbul: TDV yay. 1991: 486-487.

_____ “ Ebū Bekir” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 10. İstanbul: TDV yay. 1994: 101- 108.

_____ “ Ömer .” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.34. İstanbul: TDV yay. 2007: 44-51.

Fırlalı, Ethem Ruhi. “ Hasan.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.16 . İstanbul: TDV yay. 1997: 282-285

_____ “ Ali.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.2 . İstanbul: TDV yay. 1989: 371-374.

_____ “ Hüseyin” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.18. İstanbul: TDV yay. 1998: 518-521.

Gölpınarlı, Abdülbaki. **Menākıb-ı Hacı Bektāşî Velî Vilāyetnāmesi**. İstanbul: İnkılap Kitabevi. 1958.

_____ **Mevlānā’dan Sonra Mevlevîlik**. İstanbul: İnkılap Kitabevi. 1953.

_____ **Mevlānā Müzesi Yazmalar Kataloğu**,c.2. Ankara: TTK. Yay, 1978.

Görgün, Hilal. “ Mısır.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33. İstanbul: TDV yay. 2007: 555-557.

Hamidullah, Muhammed. “ Hendek Gazvesi”, **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.17. İstanbul: TDV yay. 1998: 194-195

Harman, Ömer Faruk. “ Meryem.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 29. İstanbul: TDV yay. 2004: 236-342.

_____ “ Harun.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.16. İstanbul: TDV yay. 2005: 254-256.

_____ “ Hz. Dāvūd.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 9. İstanbul: TDV yay. 1994: 21-24.

İsen, Mustafa. **Latîfî Tezkiresi**. 1.bs. Ankara: Akçağ yay. 1999

Macit, Muhsin. “ Osmanlı Kültür Sanatında İbrâhim Gülşenî’nin İşlevi.” **Kutadgubilig Felsefe – Bilim Araştırmaları Dergisi**. Sayı 60. (Kış 2012): 193-214.

Kanar, Mehmet. “ Nizâmi-i Gencevî.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 33. İstanbul: TDV yay. 2006: 182-183.

Kara, Mustafa. “ Gülşeniyye.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 14. İstanbul: TDV yay. 1994: 256- 259.

Kılavuz, Ahmet Saim. “ Zeynelabidin”. **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 44. İstanbul: TDV yay. 2014: 364-365.

Kılıç, Rüya. “ Osmanlı Devleti’nde Gülşenî Tarikati (Genel Bir Yaklaşım Denemesi).” <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/19/1272/14648.pdf> (20.03.2014).

Koç, Mustafa. “ 16. Yüzyılda Kaleme Alınmış Bir Aşk Mesnevisi: Muhyî-i Gülşenî’nin İhsānnâme Adlı Mesnevîsi.” **Kutadgu Bilig: Felsefe- Bilim Araştırmaları Dergisi**. s.8 (Ekim, 2005.) : 185-236.

_____ “ 16. Yüzyıl Osmanlı Coğrafyasında Karanlıkta Kalmış Nakşî- Ahrârî, Yesevî ve Kübrevî Şeyhleri.” **Kutadgu Bilig: Felsefe- Bilim Araştırmaları Dergisi**. s.7 (Mart, 2005.): 213-254.

Konur, Himmet. **İbrâhîm Gülşenî: Hayatı, Eserleri, Tarikatı**. İstanbul: İnsan Yay., 2000.

Küçükaşçı, Mustafa Sabri. “ Hicâz.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.17 İstanbul: TDV yay. 1995: 433-437.

_____, Nebi Bozkurt. “ Medine.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.28. İstanbul: TDV yay. 2003: 305- 311.

Levend, Agah Sırrı. **Divan Edebiyatı: Kelimeler, Remizler, Mazmunlar, Mefhumlar**. İstanbul: Enderun Kitabevi. 1984.

Muhyî-i Gülşenî. hazırlayan: Mustafa Koç. **Bâleybelen: İlk Yapma Dil**. İstanbul: Klasik yay. Nisan 2005.

_____ hzr: Tahsin Yazıcı. **Menâkıb-ı İbrâhim Gülşenî ve Şemleli-zâde Ahmed Efendi: Şîve-i Tarikât-i Gülşeniyye**. Ankara: TTK Basımevi. 1982.

- Pala, İskender. **Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü**. İstanbul: Kapı yay. 2005.
- Redhouse, Sir James W. **Turkish and English Lexion New Edition**. İstanbul: Çağrı yay. 2006.
- Seyyid, Eymen Fuad. “ Nil.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33 İstanbul: TDV yay. 2007: 122-123.
- Tek, Ayhan. “ İbrâhim Gülşenî’ye ait Mânevî Adlı Eserin La’lî Mehmed Fenâî Tarafından Şerhi.” **Yüksek Lisans Tezi**. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2009.
- Timurtaş, Faruk Kadri. **Küçük Eski Anadolu Türkçesi Grameri**. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuturkiyat/article/view/1023000771/pdf> [6.8.2014]
- Tuncel, Metin. “ Fırat.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.13. İstanbul: TDV. Yay. 1996: 31-33.
- Tümsek, Abdullah. **Ahkāk-ı Kirām : Muhyî-i Gülşenî**. İstanbul: İnsan yay. Şubat 2004
- Tuncel, Metin. “Aras.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33. İstanbul: TDV yay. 2007: 332-335
- Tomar, Cengiz. “ Şam.” **TDV İsla Ansiklopedisi**. c. 38. İstanbul: TDV yay. 2010: 311-315.
- Tökel, Dursun Ali “ Kurmacada Anlatıya: Kendisi İçin Olmayan Bir Metin Olarak Mesnevî.” **Edebiyat Çalışmaları IV Mesnevî: Hikayenin Şiiri**. haz: Hatice Aynur ve öte.,İstanbul: Turkuaz. 2011:173-180
- Uludağ, Süleyman. **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**. İstanbul: Kabalcı yayınevi. 2005.
- Ünal, Metin. “ Ka’be.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.24. İstanbul: TDV yay. 2001: 14-21.
- Ünver, İsmail. “ Çeviri Yazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler.” **Ankara Üniversitesi DTCTF Türkoloji Dergisi**. c.XI. say:1. (1993): 51-89.
- _____ “Mesnevi”. **Türk Dili (Divan Şiiri Özel Sayısı)**. 415-416-417. (1986): 430-563.

Ocak, Ahmet Yaşar. **Kültür Tarihi Kaynağı Olarak Bektaşî Menâkıbnâmleri (Metodolojik Bir Yaklaşım)**. Ankara: TTK Basımevi, 2010.

_____ **Bektaşî Menâkıbnâmelerinde İslâm Öncesi Motifler**. İstanbul: Enderun Kitabevi. 1983.

Onay, Ahmet Talât. haz: Cemal Kurnaz. **Açıklamalı Divan Şiiri Sözlüğü: Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar ve İzahı**. İstanbul: H yay. 2009.

Öz, Mustafa. “Râfızîler.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.34. İstanbul: TDV yay. 2007: 396-397.

Özgüdenli, Osman Gazi. “İsfahan.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.22. İstanbul: TDV yay. 2000: 497- 502.

Yapıcı, Uğurtan. “Edirneli Mevlevî Şairler ve Gülşenî Şairler.” **Yüksek Lisans Tezi**. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. 2005

Yavuz, Yusuf Zeki; Ünal, Zeki. “Cebrail.” **TDV. İslam Ansiklopedisi**. c.7. İstanbul: TDV. Yay. 1993:202-204.

Yazıcı, Tahsin. “Muhyî-i Gülşenî.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c. 31. İstanbul: TDV yay. 2006: 79-81.

Yiğit, İsmail. “Osman.” **TDV İslam Ansiklopedisi**. c.33. İstanbul: TDV yay. 2007: 483-443.

EKLER

EK – 1

Bu bölüm Konya Mevlānā Müzesi'nde yer alan tek nüshadan örnek varaklardan oluşmaktadır.

Ek 1: 2a ve 2b no' lu varaklar

Ek 2: 3a ve 3b numaralı varaklar.

Ek 3: 4a ve 4b numaralı varaklar

ÖZ GEÇMİŞ

CEREN ULUSOY

Bakırköy, İstanbul

08.07.1987 tarihinde İstanbul Eminönü'nde doğdu. İlköğrenimini Şehit Pilot Cengiz Topel İlköğretim okulunda tamamladı. 2004 yılında Gürlek Nakipoğlu Lisesi'nden mezun olduktan sonra 2006 yılında Ordu Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünü kazandı. Burada 2 yıl eğitim aldıktan sonra 2008-2009 eğitim- öğretim yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi' ne yatay geçiş yaparak 2011 yılında buradan mezun oldu. 2011- 2012 bahar yarı yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilimdalı Türk Edebiyatı yüksek lisans programına kaydoldu. 2013 yılında Prof. Dr. Cihan Okuyucu danışmanlığında başlamış olduğu “Muhyî-i Gülşenî'nin Şehd-i Ebrâr Mesnevîsi İnceleme-Metin” adlı yüksek lisans tezini tamamladı. Yabancı dili İngilizcedir.